

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΤΗΣ

ΜΠΑΚΟΥΣΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ

ΑΜ. 62 ΈΤΟΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ 2005

ΜΕ ΤΙΤΛΟ

*Η Διαμεσολάβηση Συμφερόντων στο Κογκρέσο και
το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΒΔΑΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

1. ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΒΔΑΣ
2. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ
3. ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

_____
_____
_____

Ημερομηνία Αξιολόγησης:

ΡΕΘΥΜΝΟ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2007

Στους γονείς μου, *Ευαγγελία και Κώστα*
και την αδελφή μου, *Βιργινία Μπακούση*
για τις θυσίες και την προσφορά τους

Περιεχόμενα

Σύντομη Περίληψη – Βιογραφικό.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Εισαγωγή.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Νομοθετική Εξουσία και Συμφέροντα	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ιστορικό πλαίσιο	11
3. 1. ΗΠΑ απεμπλοκή ή σύνθεση;.....	13
3. 2. ΕΕ πολυειδείς διαδικασίες ή απλούστευση;	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.....	22
4. 1. Βουλή των Αντιπροσώπων.....	23
4. 2. Οι Επιτροπές του Κογκρέσου και επίπεδα συνεργασίας	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ευρωπαϊκή Ένωση	29
5. 1. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και επίπεδα συνεργασίας	30
5. 2. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: νομοθετικό σώμα σε προοπτική;	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Σχέσεις Εκπροσώπησης Συμφερόντων και Δυναμικές Συστημάτων	38
6. 1. Η περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.....	42
6. 1. α. Συμμαχίες και Κόμματα	46
6. 2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση	48
6. 2. α. Ηγετικές Ομάδες και Κόμματα	52
6. 3. Διαιρετικές τομές και Διαμεσολάβηση συμφερόντων	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Αντί Επιλόγου: Λειτουργικά κριτήρια και αναδυόμενες κανονιστικότητες.....	63
Βιβλιογραφικές Αναφορές	69

Σύντομη Περίληψη

Στα πλαίσια της θεωρητικής συζήτησης για το σύστημα άρθρωσης των κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων στην εγγενή λειτουργία κάθε σύγχρονου πολιτικού συστήματος, τίθεται εκ νέου το μείζον ζήτημα τόσο της μορφής της συλλογικής εκπροσώπησης, όσο και των θεσμικών διόδων από την οποία διέρχεται. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να αναδείξουμε μέσα από το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύχθηκαν οι ομάδες πίεσης τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση τη σχεσιακή διάσταση της πολιτικής οντότητας τους με το νομοθετικό σώμα του Κογκρέσου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αντίστοιχα. Βασική επιδίωξη για το παρόν κείμενο είναι η εκτενής διερεύνηση και αιτιακή σύνδεση της διαδικασίας παγίωσης των θεσμοποιητικών χαρακτηριστικών δομικών στοιχείων των συλλογικοτήτων με την εξελικτική και ταυτόχρονα στατική, λειτουργική και κανονιστική διάσταση της νομοθετικής εξουσίας.

Βιογραφικό

Η Κωνσταντίνα Μπακούση γεννήθηκε στην Αθήνα το 1983. Από το τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης έλαβε το πτυχίο Πολιτικής Επιστήμης, το 2005. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα προκύπτουν μέσα από τις Κρατικές Πολιτικές και τους Δρώντες των Πολιτικών Διαδικασιών. Ολοκληρώνει το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Πολιτική Ανάλυση & Πολιτική Θεωρία» με τη συγγραφή της Μεταπτυχιακής Εργασίας Ειδίκευσης «Η Διαμεσολάβηση Συμφερόντων στο Κογκρέσο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» (Ρέθυμνο-Αθήνα, 2007). Οι ερευνητικοί οδοί της στο ΠΜΣ αποτέλεσαν (α) ο Εξευρωπαϊσμός και Επιπτώσεις της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, (β) Διαδικασίες Διαμόρφωσης και εφαρμογής Ευρωπαϊκών Πολιτικών, (γ) οι Πολιτικές Απασχόλησης και (δ) Το Πολιτικό Σύστημα των Η.Π.Α. Χειρίζεται την αγγλική και γερμανική γλώσσα.

1. Εισαγωγή

Η εξέλιξη της πολιτικής επιστήμης από τα μέσα του εικοστού αιώνα, έχει αναπτύξει επαρκείς επιστημονικές οπτικές για τη σχέση του κράτους και ειδικότερα της νομοθετικής εξουσίας με τις οικονομικές και παραγωγικές ομάδες εκπροσώπησης. Στη μελέτη του ο Almond Gabriel για τις Ομάδες Πίεσης και τη Νομοθετική Διαδικασία σχηματοποιεί καταρχήν τα κύρια μεθοδολογικά χαρακτηριστικά της ανάλυσης των οργανωμένων συμφερόντων στην πραγματική τους διάσταση μέσα στα σύγχρονα πολιτικά κοινοβουλευτικά συστήματα¹. Σύμφωνα με τον Almond, οι ομάδες πίεσης αναζητούν θεσμικές διαπραγματευτικές διόδους και αποβλέπουν στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πρόσβαση στη νομοθετική διαδικασία. Ως εκ τούτου, η διάκριση των εξουσιών, όπως αποτυπώνεται στις σφαίρες των θεσμικών δρώντων, τα νομοθετικά σώματα με τις διαδικασίες που παράγουν καθώς και τα χαρακτηριστικά του εκλογικού συστήματος στις κοινοβουλευτικές κομματικές δομές συμβάλουν καθοριστικά στα επίπεδα και το βαθμό πρόσβασης των οργανώσεων συμφερόντων στη νομοθετική λειτουργία του πολιτικού συστήματος².

Το μοντέλο διαπραγμάτευσης μεταξύ του κράτους και των ομάδων πίεσης ορίζεται κάθε φορά από τη δομή και τα εγγενή χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος στο οποίο αναφερόμαστε³. Η προσέγγιση του M. Olson για τη συλλογική δράση αποκτά κάθε φορά και διαφορετικό περιεχόμενο, σύμφωνα με την περίπτωση που ερευνούμε. Οι μελέτες των συλλογικών οργανώσεων υπεράσπισης και διεκδίκησης και, κυρίως της διαμεσολάβησης συμφερόντων, όπως θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε παρακάτω, εκπονούνται στη σκιά των ερευνητικών προτύπων που αναπτύχθηκαν στις ΗΠΑ, ενώ για την ευρωπαϊκή ήπειρο πολλά παραδείγματα προς

---

¹ Almond, G. A. (1958). A Comparative Study of Interest Groups and the Political Process. *The American Political Science Review*, 52,1. σελ.270-282

² Για τις διακριτές δομές και κατευθύνσεις της οργάνωσης και λειτουργίας του πολιτικού φαινομένου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, βλ Λάβδας, Κ. Α. (2002). Δημόσιες Σφαίρες στο Πολιτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης*, 1.

³ «Η θεσμική δομή του πολιτικού συστήματος και τα οργανωμένα χαρακτηριστικά του κράτους επιδρούν στο ρόλο, στις δραστηριότητες και τις πολιτικές δυνατότητες των ομάδων πίεσης με διάφορους τρόπους». Βλ. συνοπτικά στους Ball & Peters, (2001: 199-201).

μελέτη και ανάλυση έχουν αποδοθεί από μεμονωμένα συστήματα διαμεσολάβησης συμφερόντων με χαρακτηριστικότερο αυτό του Ηνωμένου Βασιλείου⁴.

Στο παρόν κείμενο θα προσπαθήσουμε μέσα από την ανάδειξη της μορφής και του περιεχομένου της συλλογικής εκπροσώπησης των ομάδων που εδράζουν στην Ουάσιγκτον και στις Βρυξέλλες, να καταστήσουμε σαφή τα σημεία που αφορούν καταρχήν τις δομές εκπροσώπησης αμφοτέρων των πολιτικών συστημάτων. Η συνταγματική και ομοσπονδιακή οργάνωση του πολιτικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών και στη συνέχεια το αναδυόμενο πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύστημα που προσδιορίζεται από τα κείμενα των Συνθηκών του, θα αποδώσουν διαφορετική έκφραση σε συγκεκριμένα πρότυπα ανάλυσης της διαμεσολάβησης των εγγενών ομάδων συμφερόντων.

Συνοψίζοντας, στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει με επιχειρήματα τις κατευθύνσεις, τόσο σε αξιακό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο των μορφών διαμεσολάβησης συμφερόντων στα πολιτικά συστήματα των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλη επιδίωξη θα αποτελέσει η παράθεση και ο σαφής προσδιορισμός κάποιων βασικών και χρήσιμων – κατά την υποφαινόμενη, χαρακτηριστικών των συστημάτων πολιτικής διαχείρισης και των δομών αντιπροσώπευσης στα προαναφερθέντα πολιτικά συστήματα. Στη μελέτη μας θα παρουσιάσουμε την ιδιαίτερη βαρύτητα και σπουδαιότητα των μικροδεδομένων – ομάδων πίεσης που ενυπάρχουν με μία αδιάρρηκτη και αμφίδρομη σχέση στο μακροεπίπεδο αναφοράς των πολιτικών συστημάτων εκπροσώπησης (Κάλλας 2002, 48-49). Ως μεθοδολογικά χαρακτηριστικά του παρόντος εγχειρήματος θα ορίσουμε τη διεξοδική παρουσίαση των θεωρητικών αναφορών για τη διαμεσολάβηση των

---

⁴ Οι μελέτες του αναδυόμενου συστήματος διαμεσολάβησης των συμφερόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που χαρακτηρίζονται για τη ευρύτητα των αναλυτικών και μεθοδολογικών εργαλείων, όπως αυτή του Rhodes, R. A. W. (1996). *The New Governance: Governing without Government*. *Political Studies*, 44. 5., θέτουν τις δομές εκπροσώπησης των ευρωπαϊκών συμφερόντων σε διάσταση με τις πτυχές των βρετανικών δομών διαμεσολάβησης. Βλ., επίσης, Coates, D. (2000). *Models of Capitalism*. Cambridge: Polity Press, στο κεφάλαιο 4: “The Power of Organized Labour”.

Οι λόγοι για τους οποίους το σύστημα διαμεσολάβησης συμφερόντων του Ηνωμένου Βασιλείου κατέχει πλήθος αναλύσεων και πλήρη βιβλιογραφική - ερευνητική κάλυψη συνίστανται, κατά πρώτο λόγο, στην πολυετή ύπαρξη και έντονη δράση των εργατικών συνδικάτων αλλά και στη βαθιά κοινοβουλευτική παράδοση της Μεγάλης Βρετανίας. Τα βαθύτερα αίτια και χαρακτηριστικά, ωστόσο, δε θα αποτελέσουν αντικείμενο της δικής μας μελέτης. Οι παραπάνω αναφορές δίνουν επαρκή στοιχεία για περαιτέρω αναλύσεις, όπως και η ακόλουθη του Stewart, D. (1958). *British Pressure Groups: Their Role in Relation to the House of Commons*. Oxford: Oxford University Press

συμφερόντων σε κάθε πολιτικό σύστημα ξεχωριστά και στη νομοθετική εξουσία ειδικότερα, ως μία προσπάθεια ελέγχου της θεωρίας⁵ γύρω από την κατασκευή των εννοιών του πλουραλισμού και του κορπορατισμού μέσα από τις σύγχρονες ιδιομορφίες και παραλλαγές τους. Οι δομικές συνθήκες των συστημάτων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης παράλληλα με τις εγγενείς δυσκολίες αντιμετώπισης των εντεινόμενων φιλελεύθερων οικονομικών συνθηκών, αναδεικνύουν τόσο τον εκλογικό σκεπτικισμό των πολιτών και των ομάδων συμφερόντων εν γένει, απέναντι στις εφαρμοζόμενες πολιτικές, όσο και τη ρευστοποίηση του ρόλου των πολιτικών κομμάτων (Χελντ 2000, 224-228)⁶. Ο στόχος της εργασίας ανακατευθύνεται από την αποδοκιμασία των αξιακών και των εμπειρικών θέσεων στήριξης των παραπάνω εννοιών στον βιβλιογραφικό έλεγχο και την πολλαπλή αναλυτική ενασχόληση με τις πτυχές – δυναμικές της διαμεσολάβησης συμφερόντων στο Κογκρέσο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Με την παρουσίαση των απαραίτητων – για το επιχείρημα της δυναμικότητας του σύγχρονου συστήματος διαμεσολάβησης κοινωνικών και οικονομικών αιτημάτων– βασικών θεωρητικών θέσεων κατά τη συνέχεια των κεφαλαίων της παρούσας μελέτης, θα ακολουθήσουμε με την παράθεση μεταβλητών ως λόγους σύνθεσης και στήριξης του αμερικάνικου και του ευρωπαϊκού προτύπου ενσωμάτωσης των οργανωμένων συμφερόντων. Η έννοια λοιπόν της «διαμεσολάβησης συμφερόντων» συγκροτείται από τους σχεδιαστές πολιτικής και από τους πολιτικούς αναλυτές πάνω σε διακριτά σημεία τα οποία θα παρατεθούν αναλυτικά στη δική μας κριτική μελέτη.

---

⁵ Arend Lijphart, “Comparative Politics and the Comparative Method,” *The American Political Science Review* 65 (September 1971): 961-963

⁶ Για τις εκλογικές τάσεις των κρατών – μελών της ΕΕ και την εκλογική συμπεριφορά των πολιτών στο θεσμό των ευρωεκλογών βλ. Μενδρινού, Μ. (2005). Εκλογικοί Ανταγωνισμοί, Κομματικά Συστήματα και ο Θεσμός των Ευρωεκλογών. *Πολιτική Επιστήμη*, 1. Τα συμπεράσματα της έρευνας τείνουν, ωστόσο, στην ερμηνεία και των επαναπροσδιορισμό των εθνικών συστημάτων παραγωγής πολιτικών αποφάσεων.

2. Νομοθετική Εξουσία και Συμφέροντα

Για να αποδοθεί ευκρινέστερα το πλαίσιο μέσα στο οποίο δρουν τα οργανωμένα συμφέροντα στα όρια των δομών των νομοθετικών σωμάτων, κρίνεται απαραίτητο να εξετάσουμε κάποιες από τις λειτουργίες του θεσμού των Βουλών και των Κοινοβουλίων. Οι συγκροτησιακοί όροι για την ανάπτυξη των νομοθετικών σωμάτων στα σύγχρονα δυτικά πολιτικά συστήματα, συνιστούν την παγίωση της ανάγκης κάλυψης των συμβουλευτικών αναγκών των εκτελεστικών αρχών (Ball & Peters 2001: 252). Οι νομοθετικές λειτουργίες του κεντρικού πολιτικού συστήματος διακρίνονται από έναν βαθμό αυτονομίας όσο δεν εξετάζονται ως προέκταση της λειτουργίας επηρεασμού της εκτελεστικής εξουσίας⁷. Οι νομοθετικές προτάσεις που περιέρχονται στη διαδικασία προκαταρκτικού ελέγχου για να ψηφιστούν ή να αποσυρθούν στη συνέχεια, κατατίθενται από:

- μέλη του νομοθετικού σώματος
- αντιπροσώπους που δρουν μεμονωμένα
- ομάδες πίεσης
- τις μόνιμες Επιτροπές των νομοθετικών σωμάτων
- την εκτελεστική εξουσία

Από το έργο του Crick για την Μεταρρύθμιση της Βουλής που παραθέτουν οι Ball και Peters προκύπτει ότι «Η σημαντικότερη πραγματική λειτουργία της Βουλής δε συνίσταται, - ούτε και θα έπρεπε να συνίσταται, στη απειλή αποπομπής της κυβέρνησης και στην ψήφιση ή την απόρριψη της νομοθεσίας, αλλά στην εκπλήρωση της ανάγκης να τοποθετούνται τα ζητήματα και τα επιχειρήματα κατά το δυνατόν ανοικτά και σαφή μπροστά στα μάτια των εκλογέων, οι οποίοι τελικά είναι αυτοί που αποφασίζουν για την τύχη των κυβερνήσεων.» Σε αυτό το σημείο ο ρόλος των ομάδων συμφερόντων καθίσταται απόλυτα λυσιτελής καθώς συνιστούν με τη λειτουργία τους, το βασικό πλέγμα διατύπωσης και διαπραγμάτευσης των εξειδικευμένων συμφερόντων και αιτημάτων των πολιτών – εκλογέων. (Λάβδας

---

⁷ Όπως παραπάνω. Ball, A. & Peters, B. G. (2001). *Σύγχρονη Πολιτική και Διακυβέρνηση: Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. Μέρος τρίτο: Οι Δομές Διακυβέρνησης – Νομοθετικές Λειτουργίες. Βλ. σελ. 261

2004, Πετρουλάκος 1995). Η ευρύτητα των τοποθετήσεων των ομάδων πίεσης προερχόμενη από όλες τις γεωγραφικές – εκλογικές περιφέρειες παρέχει επαρκή μέσα νομιμοποίησης των πολιτικών που απορρέουν από το πολυσύνθετο κεντρικό σύστημα λήψης αποφάσεων.

Οι αποφάσεις που διέρχονται από τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες, εκτός του ότι παρέχουν ως ένα βαθμό τη δυνατότητα ελέγχου των δραστηριοτήτων της εκτελεστικής εξουσίας, εξασφαλίζουν διόδους κοινοβουλευτικών διαπραγματεύσεων και επηρεασμού των διεργασιών από τα οργανωμένα συμφέροντα. Η ίδια η διαδικασία της απόφασης εμπεριέχει στη δυναμική της διαφορετικά επίπεδα αναλυτικών προσεγγίσεων για τον τελικό καταμερισμό των πραγματικών δρώντων και των κατάλληλων θεσμικών εργαλειακών μέσων, η χρήση των οποίων θα επιφέρει τις επιδιωκόμενες πολιτικές αποφάσεις.

Τα παραγόμενα αποτελέσματα των νομοθετικών λειτουργιών, όπως διατυπώνονται ως εκρoές των σύγχρονων πολιτικών συστημάτων νομιμοποιώντας ταυτόχρονα τις κεντρικές αποφάσεις, τίθενται σε μία σχεσιακή διάδραση με τη συνεχή παρουσία των ομάδων πίεσης στην πολιτική αρένα και θα αποτελέσουν ξεχωριστό τμήμα ερευνών και μελέτης. Οι στρατηγικές των οργανωμένων ομάδων που εκπροσωπούν δημόσια, οικονομικά ή και επιχειρηματικά συμφέροντα εξαρτώνται κατά το πλείστον από

- τους στόχους που θέτει κάθε οργανωμένη ομάδα και
- τα κριτήρια αποτελεσματικότητας που απορρέουν από τη δραστηριότητά της

Τα παραπάνω κριτήρια αναδύονται μέσα από τη θέση που καταλαμβάνει μία ομάδα πίεσης στα ιδιαίτερα πλαίσια μίας οργανωμένης συλλογικότητας, που περιλαμβάνει τόσο δημόσιους ρυθμιστικούς δρώντες όσο και ιδιωτικά εξειδικευμένα συμφέροντα. Ένα επιπλέον βασικό και θεμελιακό κριτήριο για την αποδοτικότερη και λειτουργικότερη ομαδοποίηση των συμφερόντων αποτελεί όχι μόνο διαπραγματευτική δεινότητα που ανακτούν μέσα από τη διαδραστική επαφή τους με το πολιτικό και θεσμικό σύστημα αλλά και η οικονομική κατάσταση των ομάδων, που προκύπτει τόσο από την οργανωτική τους μορφή όσο και από τη θέση τους στον

ανταγωνιστικό ιστό διεκδίκησης στα δύο νομοθετικά σώματα των Ηνωμένων Πολιτειών και στα ευρωπαϊκά κέντρα (!) νομοθετικής δραστηριότητας.

Ο διεκδικητικός άξονας της οργάνωσης και της λειτουργίας των ομάδων πίεσης σε κάθε σύγχρονο πολιτικό σύστημα συνιστά, σχεδόν αυταπόδεικτα, δείκτη πολλών και ποικίλων παραγόντων οι οποίοι με τη σειρά τους αποτελούν συνδυαστικά στοιχεία που προσδίδουν συνέχεια στη δομή των κατευθύνσεων των λειτουργιών του πολιτικού συστήματος. Η γραφειοκρατική οργάνωση του δημοσίου τομέα και ειδικότερα η διοικητική συμπεριφορά των εθνικών ή περιφερειακών δρώντων επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ερμηνεία αλλά και την τροποποίηση του περιεχομένου των αιτημάτων των οργανωμένων συμφερόντων προς το εθνικό ή υπερεθνικό, αντίστοιχα, κεντρικό πολιτικό σύστημα (Muller & Surel 2002)⁸. Στην κατεύθυνση της ερμηνείας της σχέσης ανάμεσα στη γραφειοκρατική δομή και τα συμφέροντα, είναι προσανατολισμένη και η πρόσφατη μελέτη των Jason & Suzan Yackee⁹, που προσδιορίζουν το ακριβές πλαίσιο διαδράσεων ανάμεσα στα παραγοντικά στοιχεία του φεντεραλιστικού πολιτικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής¹⁰. Τα χαρακτηριστικά της πολιτικής κουλτούρας σε κάθε εθνικό πολιτικό σύστημα, είτε ομοσπονδιακό όπως των Ηνωμένων Πολιτειών είτε ως δυνάμει συνομοσπονδιακό¹¹ της Ευρωπαϊκής Ένωσης επηρεάζουν, αναπόφευκτα, σε μεγάλο βαθμό και τη μορφή της συλλογικής εκπροσώπησης. Όπως θα δούμε και στο 6^ο

---

⁸ Τη σχέση που αναπόφευκτα αναπτύσσεται μεταξύ των εκπροσώπων των νομοθετικών σωμάτων, των οργανωμένων συμφερόντων και της γραφειοκρατικής δομής του συστήματος των ΗΠΑ, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε σε παρακάτω σχετικό κεφάλαιο της εργασίας μας. Βλ. Για την περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών τη μελέτη των:

- a. Tichenor, D. J. & Harris, R. A. (2002). Organized Interests and American Political Development. *Political Science Quarterly*, 117. 4. σελ. 587-612
- b. Gais, T. L.; Peterson, M. A. & Walker, J. L. (1984). Interest Groups, Iron Triangles and Representative Institutions in American National Government. *British Journal of Political Science*. 14. 2.

⁹ Yackee, J. W. & Yackee, S. W. (2006). A Bias Towards Business? Assessing Interest group Influence on the U.S. Bureaucracy. *The Journal of Politics*, 68. 1. σελ.128-129

¹⁰ Για τις αλλαγές στο πεδίο των οργανωτικών μορφών στις διαδικασίες εκπροσώπησης συμφερόντων στις Ηνωμένες Πολιτείες, βλ. March, J. G. & Olsen J. P. (1984). The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. *American Political Science Review*, 78

¹¹ Η επιλογή του συνομοσπονδιακού μοντέλου έγινε με μεγάλη επιφύλαξη, για λόγους μεθοδολογικής διευκόλυνσης. Σύμφωνα με τον Χρυσόχοου το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν προσδιορίζεται από μία διακριτή θεωρία αλλά ενέχει χαρακτηριστικά ενός πολυσύνθετου και πολυπαραγοντικού πολιτικού μηχανισμού – συστήματος. Βλ. τη σύνδεση των θεωρήσεων για το πολιτικό σύστημα της ΕΕ, Χρυσόχοου, Δ. Ν. (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

κεφάλαιο οι συμμαχίες μεταξύ των οργανωμένων συμφερόντων αλλά και οι συμμαχίες που αναπτύσσουν οι κεντρικοί θεσμοί με τα συμφέροντα καθώς και η ένταξη των τελευταίων στο πεδίο των πολιτικών στρατηγικών και των αποφάσεων συνιστούν τον βασικό άξονα πάνω στον οποίο μπορεί να οικοδομηθεί η σύγχρονη συζήτηση για τη σύνδεση της σφαίρας του ιδιωτικού με την κεντρική πολιτική εξουσία.

Τα σημεία ένσκόπτης δράσης και οι στοχοθεσίες που προκύπτουν κατά τη φάση συλλογής και ανάδειξης αιτημάτων και επιλογών για τον σχεδιασμό ενός πολιτικού προγράμματος συγκρίνονται με τα παραγόμενα αποτελέσματα της εφαρμογής του¹². Η σύζευξη των εξειδικευμένων στοχοθεσιών των ομάδων πίεσης και αποτελεσμάτων από τη δραστηριότητά τους, επιτυγχάνεται μέσα από τη θεσμική λειτουργικότητα και την ποιοτική απόδοση των οριοθετημένων σκοπών κάθε ομάδας. Η αξιολόγηση των παραγώγων πολιτικών του μηχανισμού λήψης πολιτικών αποφάσεων λειτουργεί συμπληρωματικά, για τους τεχνοκράτες εκπροσώπους των ομάδων, με την ανάλυση κόστους – οφέλους εφόσον συμπεριλαμβάνει και το στοιχείο της ανάλυσης κόστους – αποδοτικότητας. Αποβλέποντας στην εξυπηρέτηση του στόχου και την επιδίωξη της βέλτιστης οδού για την διαπραγμάτευση, οι εκπρόσωποι των ομάδων πίεσης αξιολογούν τις διάφορες εναλλακτικές προτάσεις του διακηρυγμένου στόχου προς όφελος της ίδιας της ομάδας, η οποία επωμίζεται και τις λειτουργικές δαπάνες και το κόστος συλλογής και ανάδειξης της εξειδικευμένης πληροφορίας.¹³

---

¹² Majone (1989), Chapter 8, σελ.172-174

¹³ Βλ. Δράκου, *Μαθήματα Δημόσιας Οικονομικής*, σελ. 414 – 415. Για το ορθολογικό πρότυπο απόφασης βλ. Μακρυδημήτρης, Α. (1989). *Θεωρία των Αποφάσεων: Θεωρητικά Παραδείγματα και Οργανωτικές Συνιστώσες στη Διαδικασία Αποφάσεων*. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα

3. Ιστορικό πλαίσιο

Η ανάπτυξη και εδραίωση, ως προτύπου, του πολιτικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών ήδη από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα παράλληλα με την επιστημονική εμβάθυνση και εδραίωση της πολιτικής επιστήμης ως διακριτού ερευνητικού τομέα συνέβαλλαν στην ανάδειξη του εγγενούς συστήματος διαμεσολάβησης των διακριτών σφαιρών γύρω από τα συμφέροντα¹⁴ και στην ταυτόχρονη ερευνητική θεμελίωση των αναλυτικών παραμέτρων που ορίζουν την έννοια των ομάδων πίεσης. Η διαμόρφωση των θεσμών και η συγκρότηση της ομοσπονδιακής πολιτικής σφαίρας επήλθαν ως αποτέλεσμα ζύμωσης και διάδρασης με ισχυρές οικονομικές ομάδες και επιχειρηματικούς δρώντες (Λάβδας 2004, Skowronek 1982).

Η συνεχής προσπάθεια των πολιτών στις πολιτείες της Αμερικής να προσδιορίσουν κοινούς στόχους μεταξύ τους αποτέλεσε γεγονός που εμφατικά σημείωνε στο έργο του ο Αλέξης ντε Τοκβίλ. Η αποτελεσματική σύνδεση του ιδιωτικού με το δημόσιο χώρο επικαθορίζει τη σημασία αυτής της σύνδεσης για την προαγωγή των θεμιτών συμφερόντων των οργανωμένων συλλογικοτήτων¹⁵. Η σύγχρονη επιστημονική μελέτη οφείλει να επισημαίνει τη κρίσιμη θέση των ομάδων συμφερόντων στις διαδικασίες χάραξης της πολιτικής (Tichenor & Harris 2002: 603), αλλά και στις διαδικασίες νομιμοποίησης των εκροών του πολιτικού κεντρικού μηχανισμού λήψης αποφάσεων (Τσινισιζέλης & Χρυσόχου 2005: 43-46).

Για τη μελέτη των ομάδων πίεσης και ειδικότερα της διαμεσολάβησης των αιτημάτων τους στα θεσμικά – νομοθετικά σώματα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οφείλουμε να παραθέσουμε τα σημαντικότερα ιστορικά στοιχεία, κάθε περίπτωσης, που συγκρότησαν το σύγχρονο θεσμικό περιβάλλον των ομάδων πίεσης. Οι διαδρομές που ακολουθήθηκαν προς τη

---

¹⁴ Για μία ιστορική και θεσμική ανάλυση για τις ομάδες πίεσης στο πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ, βλ. Λάβδας, (2004)

¹⁵ Αλέξης Ντε Τοκβίλ, *Η Δημοκρατία στην Αμερική*. Εκδόσεις Στοχαστής. Κεφ. IV και V

διαμόρφωση των οργανωμένων συμφερόντων διαφέρουν ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Ε.Ε. λόγω των ανόμοιων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συνθηκών¹⁶. Η εμφάνιση των σωματειακών ενώσεων και των ευρύτερων οργανωμένων συμφερόντων στις κοινοβουλευτικές ακροάσεις του Αμερικάνικου Κογκρέσου σημειώνει ραγδαία αύξηση κατά το πέρασμα από το δέκατο ένατο στον εικοστό αιώνα¹⁷.

Η ιδιαιτερότητα της κοινωνικής δομής και τα περιθώρια που δημιουργεί αυτή για την ενσωμάτωση των ομάδων με διαφορετικά χαρακτηριστικά δε θα μπορούσε να αγνοηθεί από τη συζήτηση γύρω από τις προϋποθέσεις ανάπτυξης κάποιων ομάδων που εκπροσωπούν συγκεκριμένα συμφέροντα και επιχειρηματικούς δρώντες. Καθώς η μελέτη μας αφορά τη συλλογική εκπροσώπηση των Ομάδων Πίεσης στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από τα νομοθετικά σώματα του Κογκρέσου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου οφείλουμε να εξετάσουμε ενδελεχώς όλες εκείνες τις μορφές και τα πρότυπα συμμετοχής των οργανώσεων γύρω από τα συμφέροντα που αναδεικνύουν τη δυναμική – φθίνουσα ή αύξουσα κατά περιόδους, του ρόλου των νομοθετικών σωμάτων και, εν γένει, των πολιτικών συστημάτων τα οποία πρεσβεύουν.

Αυτό, λοιπόν, που καθίσταται ενδιαφέρον από τη σκοπιά της παρούσας επιστημονικής εργασίας είναι να εξεταστούν πρωτίστως τα δομικά - λειτουργικά συνδετικά στοιχεία του νομοθετικού σώματος α) της Βουλής των Αντιπροσώπων και της Γερουσίας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και β) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που επιτρέπουν τόσο τη λειτουργία εκπροσώπησης των ιδιαίτερων συμφερόντων όσο και την αποτελεσματική και μακροπρόθεσμη αποδοτικότητα της διαπραγματευτικής ισχύος αρκετών εκατοντάδων ομάδων¹⁸. Οι ιστορικές πτυχές για

---

¹⁶ Ο φεντεραλισμός και η επιτυχής σύνδεσή του με τη δημοκρατία τέθηκαν από τον Tocqueville ως αξιωματική αρχή. Τα χαρακτηριστικά που αποτέλεσαν ταυτόχρονα και προϋπόθεση στην κατεύθυνση αυτής της μορφής δημοκρατίας σε μεγάλη κλίμακα μονάδες είναι η *εθνικότητα* και η *πολιτειακότητα*. Ο Schmitter σημειώνει ότι και τα δύο αυτά στοιχεία λείπουν από την περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Βλ. Schmitter, P. C. (1999). *Federalism and Democracy: Tocqueville Inverted or Perverted?*. Istituto Universitario Europeo

¹⁷ Βλ. Tichenor & Harris (2002:597-599)

¹⁸ Οι εκτιμήσεις για τον ακριβή αριθμό των οργανώσεων που συνιστούν ομάδες πίεσης τόσο στο πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ όσο και της ΕΕ πραγματοποιούνται από τους Tichenor, D. J. & Harris, R.

τη συγκρότηση και την παγίωση οργανωμένων συμφερόντων μέσα στο πλαίσιο των πολιτικών διαδικασιών προσεγγίζουν ένα πολυσύνθετο πλέγμα οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων που έλαβαν χώρα στα γεωγραφικά όρια των περιοχών που εξετάζουμε.

3. 1. ΗΠΑ απεμπλοκή ή σύνθεση;

Η μέχρι πρότινος θεωρητική ενασχόληση γύρω από τις δυναμικές της εσωτερικής πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών, αναδεικνυε το ρόλο των πολιτικών κομμάτων μέσα από τις λειτουργίες της συνάθροισης αιτημάτων και της δημόσιας διατύπωσης της λαϊκής βούλησης προκειμένου να καταστούν σημαντικοί και συστηματικοί δρώντες της διαδικασίας χάραξης πολιτικής. Οι ομάδες συμφερόντων συνιστούσαν, με αυτή τη λογική, εμπόδιο της ‘υγιούς’ πολιτικής διαδικασίας και της εξελικτικής τροχιάς του πολιτικού συστήματος, με τα εναπομείναντα περιθώρια της ισχυρής κομματικής πρωτοβουλίας.

‘Προτεραιότητα στις κεντρικές – ομοσπονδιακές πολιτικές διαδικασίες των Ηνωμένων Πολιτειών κατά τον 19^ο έως και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, αποτελούσε η σταδιακή αλλαγή στη διανομή του πλούτου και των φυσικών – υλικών αγαθών’. Αυτή η τάση εκπορευόταν από την εμπλοκή κομματικών στελεχών των τοπικών κυβερνήσεων, της γραφειοκρατικής δομής στη βάση θεματικών δικτύων και, τέλος, των ομάδων πίεσης,- παράγοντα που αντιστοιχούσε στις ιδιότητες του πελάτη της γραφειοκρατικής και κομματικής διαχείρισης¹⁹ (Tichenor & Harris 2002: 603). Το

A. (2002). Organized Interests and American Political Development. *Political Science Quarterly*, 117. 4. σελ. 594-599 για τις ΗΠΑ.

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση από τον Greenwood, J. (1997). *Representing Interests in the European Union*. London: Macmillan Press, Εισαγωγή: σελ. 3-5

¹⁹ Για μία συνοπτική αλλά ουσιαστική αποσαφήνιση των εννοιών γύρω από τα θεματικά δίκτυα και την εμπλοκή εσωτερικών θεσμικών δρώντων, βλ. Τσινισιζέλη, Μ. Ι. (1994).

Μία εκτενής μελέτη για τις Ομάδες Συμφερόντων, τα «Σιδηρά Τρίγωνα» και τους θεσμούς εκπροσώπησης αποδίδει διεξοδικά όλο το αναλυτικό πλαίσιο ερμηνείας των ιδιότυπων μορφικών σχέσεων. Βλ. Gais, T. L.; Peterson, M. A. & Walker, J. L. (1984). Interest Groups, Iron Triangles and Representative Institutions in American National Government. *British Journal of Political Science*. 14. 2. σελ.161-185

αποκεντρωτικό κομματικό σύστημα των ΗΠΑ που διαμορφώνεται κατά τον 20^ο αιώνα, αναδύεται ως άμεσο αποτέλεσμα της εκλογής των υποψηφίων των νομοθετικών σωμάτων βάσει της τοπικής – πολιτειακής οργάνωσης των κομμάτων²⁰. Η χαλαρή εσωτερική πειθαρχία των κομμάτων που εκπροσωπούνται ή επιθυμούν να εκπροσωπηθούν στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση καθιστά πλέον το κομματικό σύστημα πρακτικό στόχο πίεσης και διαπραγμάτευσης από τα οργανωμένα συμφέροντα. (Λάβδας 2004).

Η επιστημονική κοινότητα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής παρακολουθώντας την έλλειψη συστηματικότητας και υπολογιότητας στη διαδικασία χάραξης πολιτικής, - με τον ιδιάζοντα ρόλο των τοπικών γραφειοκρατικών κομματικών δομών και των θεματικών δικτύων έντονα ανεπτυγμένο, τόνισε επίσης ως ακολουθητέα συνθήκη την εξάπλωση ενός επιπέδου έντονου ανταγωνισμού μέσα στην πολιτική διαδικασία²¹. Η δεκαετία από το 1960 έως το 1970 ανέδειξε στο πολιτικό προσκήνιο των Ηνωμένων Πολιτειών ένα νέο πλαίσιο μέσα από το οποίο εμφανίστηκαν οργανώσεις δημοσίων συμφερόντων, - παράγοντες που εισχώρησαν επιτηδευμένα στα θεματικά δίκτυα με απώτερο στόχο, φυσικά, να διαμορφώσουν την ημερήσια διάταξη των πολιτικών διαδικασιών προς όφελός τους. Μέσα από αυτή την τροποποίηση των υφιστάμενων πολιτικών διαδικασιών η κορπορατιστική βάση των πολιτικών που εκπορεύονταν από τα τοπικά – πολιτειακά κυβερνητικά όργανα εκδήλωσε φανερά σημεία αλλαγής και προσαρμοστικών τάσεων προς τις νέες κατευθύνσεις. Εξάλλου, το διάστημα της δεκαετίας από το 1960 μέχρι και τα πρώτα χρόνια της διακυβέρνησης Νίξον αποτέλεσε το σημείο καμπής και μείωσης της επιρροής του ρόλου των κομμάτων αλλά και εμβάθυνσης και γενίκευσης του ατομικισμού στα θέματα των πολιτικών διαδικασιών και της πολιτικής εξουσίας. Επιπλέον, οι αμερικάνικες δημόσιες ομάδες πίεσης στο διάστημα που προαναφέραμε διαπραγματεύονται και προωθούν πολιτικές, τα αποτελέσματα και οι συνέπειες των οποίων είχαν ουδέτερο αναδιανεμητικό χαρακτήρα.

---

²⁰ Βλ., μεταξύ άλλων, Πετρουλάκος (1995: 83-87)
Λάβδας, Κ. Α. *Συμφέροντα και Πολιτική*. (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2004), σελ.109

²¹ Βλ. Tichenor, D. J. & Harris, R. A. (2002). Organized Interests and American Political Development. *Political Science Quarterly*, 117. 4. Σελ. 603-604

Η βασικότερη εκδοχή, αυτή που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μεθοδολογική και αναλυτική ακρίβεια, για την ανάπτυξη και παγίωση των σύγχρονων ομάδων συμφερόντων στις Ηνωμένες Πολιτείες συνιστά τη διαπίστωση ότι η περίοδος του New Deal προσέφερε τις ιδανικές συνθήκες προς αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση (Λάβδας 2004: 218, Tichenor & Harris 2002: 604). Το New Deal έθεσε τα θεμέλια της αναδιοργάνωσης για την οικονομική και πολιτική διακυβέρνηση και εσωτερική διοίκηση του Roosevelt, προκειμένου να δρομολογηθεί η κατασκευή ενός σύγχρονου φιλελεύθερου κράτους. Αυτό το ένθερμο επιχείρημα της οικονομικής πολιτικής του Roosevelt, επρόκειτο να αποδώσει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στα κεντρικά ομοσπονδιακά προγράμματα πολιτικής. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής είχαν εξέλθει μέσα από την ύφεση και την οικονομική κρίση του 1929 έχοντας να αντιμετωπίσουν και την αποδυνάμωση, σε πραγματικούς όρους, των εργατικών συνδικάτων²². Οι θεσμικές αλλαγές της διακυβέρνησης του Roosevelt λαμβάνοντας υπόψη την αρνητική δομή πολιτικών ευκαιριών εφάρμοσε μέτρα στοχεύοντας, τόσο προς τη νομιμοποίηση της οργανωμένης εργατικής δύναμης, τις ρυθμιστικές παρεμβάσεις στο χώρο των επιχειρήσεων, όσο και προς την παροχή οικονομικής ασφάλειας και σταθερότητας μέσα από την ισότιμη διανομή προς τις επιχειρήσεις αλλά και τους πολίτες. Η τριμερής διάσταση της διαπραγματευτικής σχέσης ανάμεσα στα όργανα συλλογικής εκπροσώπησης και τη φιλελεύθερη ομοσπονδιακή κυβέρνηση είχε τα χαρακτηριστικά μίας κορπορατιστικής μορφής εκπροσώπησης και πολιτικής διαχείρισης. Οι συνθήκες στην οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών εμφανώς επηρεασμένες από το κεϋνσιανό μοντέλο της μικτής οικονομίας καθώς και η ενίσχυση των κεντρικών πολιτικών προς την κατεύθυνση της κυριαρχίας τους στην κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα (Γράβαρης 1997), προσέδωσαν διαφορετική υφή στο ρόλο των ομάδων πίεσης ως διαμορφωτές των ομοσπονδιακών πολιτικών. Στην περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών, η κορπορατιστική εκδοχή θα πρέπει να εννοείται ως στάδιο της ανάπτυξης του εγγενούς καπιταλιστικού συστήματος²³. Όπως, εύστοχα, τονίζουν οι Ball και Peters, στην εξέλιξη του το κράτος και οι θεσμοί του αναζητούν τη συνεργασία με τα οργανωμένα συμφέροντα, είτε για την ευκρινέστερη κατανόηση και χρήση της υλικοτεχνικής εμπειρίας των

---

²² Για την Πολιτική ανάπτυξη και τα Συμφέροντα στις ΗΠΑ Βλ. Λάβδας (2004: 215-219).

²³ Βλ. Λάβδας, Κ. Α. (2004). *Συμφέροντα και Πολιτική, Οργάνωση Συμφερόντων και πρότυπα Διακυβέρνησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ 114

οργανώσεων είτε λόγω της αδυναμίας διαχείρισης εξειδικευμένων αιτημάτων (Ball & Peters 2001).

Αυτές οι αλλαγές σε επίπεδο συνθηκών, συνέστησαν ένα πρόσφορο περιβάλλον για την ανάπτυξη στις Ηνωμένες Πολιτείες της σύγχρονης πολιτικής για τα οργανωμένα συμφέροντα, πολιτική που έθεσε τις προϋποθέσεις για την ώθηση των οργανώσεων ως δέκτες των ομοσπονδιακών διευκολύνσεων και των προγραμμάτων που τις αφορούσε άμεσα. Το πλαίσιο που προέκυψε από την διαχειριστική αλλαγή του New Deal κορυφώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1960, περίοδο κατά την οποία τα κοινωνικά κινήματα που παρήγαγαν ευρέως μεταϋλιστικές αξίες και νόρμες ξεκίνησαν μία απηγή επίθεση κατά της πολιτικής «υπέρ των λίγων», δηλαδή της πολιτικής της απομόνωσης και της επιλεκτικής προστασίας²⁴. Τα πλαίσια τα οποία τέθηκαν από τις νέες μορφές κοινωνικών διεκδικήσεων που υποστήριζαν τα ατομικά δικαιώματα, τη λήξη του πολέμου στο Βιετνάμ και τα δικαιώματα των γυναικών, ουσιαστικά ανέδειξαν ένα νέο πεδίο στο περιεχόμενο των οργανωμένων ομάδων συμφερόντων αλλά ταυτόχρονα εισήγαγαν και μία νέα, περισσότερο πλουραλιστική μορφή στις διαδικασίες διαμεσολάβησης συμφερόντων στο ομοσπονδιακό επίπεδο μέσα από την ριζική αναμόρφωση των πολιτικών διαδικασιών χάραξης πολιτικής και λήψης αποφάσεων.

Το βασικό επίτευγμα των νέων αυτών οργανώσεων ήταν η ριζική μεταστροφή της αμερικάνικης πολιτικής διαχείρισης από τη διανομή πλούτου και υλικών αγαθών προς ευημερία, στην προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας της ζωής του συνόλου του πληθυσμού. Σε κάθε προσπάθεια προσδιορισμού της λειτουργικής προέλευσης και εγκαθίδρυσης του συστήματος διαμεσολάβησης συμφερόντων στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, διαφαίνεται η διαδραστική σχέση της ανάπτυξης των σύγχρονων οργανώσεων με τα σημερινά θεματικά δίκτυα ως εκροές των βασικών κατευθυντηρίων πολιτικών κατά τη διάρκεια της Progressive Era²⁵.

---

²⁴ Όπως είδαμε παραπάνω, πρόκειται για μία κορπορατιστική εκδοχή του προτύπου διαμεσολάβησης την μεταπολεμική περίοδο στις ΗΠΑ.

²⁵ Βλ. Harris & Tichenor (2002). Organized Interests and American Political Development. Σελ. 606 Οι συγγραφείς πραγματοποιούν διεξοδικά έναν ερμηνευτικό προσδιορισμό των κυριότερων ιστορικών σημείων της διαμόρφωσης του πολιτικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, παρουσιάζοντας τα κύρια σημεία που άπτονται άμεσα της ανάπτυξης των αμερικάνικων ομάδων πίεσης και της παγίωσής τους, ως βασικοί δρώντες, στο πολιτικό σύστημα και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Όπως αναφέρει και ο Λάβδας στο βιβλίο του «Συμφέροντα και πολιτική» τα κύρια

Οι ομάδες πίεσης ως άτυποι πολιτικοί θεσμοί²⁶ αποτελούν δίοδο για την ανάδειξη επιμέρους συμφερόντων τόσο σε τοπικό, πολιτειακό όσο και σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Έχοντας κύριο στόχο την επιρροή των πολιτικών αποφάσεων, οι ομάδες πίεσης στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής επιτυγχάνουν να παρεισφρύνουν στα κατάλληλα εκείνα σημεία του ομοσπονδιακού συστήματος λήψης αποφάσεων που τους επιτρέπει να κατοχυρώσουν όσο το δυνατόν περισσότερα αιτήματα μέσα στις εισροές της πολιτικής διαδικασίας και εν γένει, εκροές των πολιτικών αποφάσεων.

Το αποκεντρωτικό και ως ένα βαθμό ανοιχτό πολιτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών επιτρέπει ασφαλώς την εμπλοκή αλλά και την λειτουργική ανάδειξη των ιδιαίτερων συμφερόντων. Η διατύπωση των αιτημάτων από διάφορους κλάδους της οικονομικής αλλά και κοινωνικής σφαίρας επιτυγχάνεται στις περισσότερες περιπτώσεις μέσα από τα *σημεία σύνδεσης* τους με πολιτικούς αξιωματούχους της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας. Οι υποψήφιοι των νομοθετικών σωμάτων οικοδομούν δίκτυα συνεχούς και μόνιμης επικοινωνίας με ομάδες πίεσης στις εκλογικές τους περιφέρειες. (Teune:1967)

Αυτό το πλαίσιο και η μορφή της συνεχούς διαπραγμάτευσης και πολυσυλλεκτικής επικοινωνιακής θεμελίωσης των σχέσεων που συνδέουν τα οργανωμένα συμφέροντα με τα θεσμικά, και ειδικότερα τα νομοθετικά, συνδετικά σημεία των πολιτικών συστημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών, θα προσπαθήσουμε να καταδείξουμε στα πλαίσια αυτής της εργασίας. Θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε ξεχωριστά κάθε πολιτικό σύστημα σε συνάρτηση με τα δομικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά του, και τη μορφή που οι οργανωμένες ομάδες πίεσης επιλέγουν να προωθήσουν και να διαπραγματευτούν τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους.

σημεία πρόσβασης των οργανωμένων συμφερόντων στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα καθορίζονται από τη συνταγματική δομή του αμερικάνικου ομοσπονδιακού υποδείγματος αλλά και τα επιμέρους θεσμικά χαρακτηριστικά του συστήματος δημόσιας εξουσίας. Βλ. Λάβδας, Κ. Α. (2004). *Συμφέροντα και Πολιτική, Οργάνωση Συμφερόντων και πρότυπα Διακυβέρνησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση. Σελ.219-224.

²⁶ Πετρουλάκος (1995: 240)

3. 2. ΕΕ πολυειδείς διαδικασίες ή απλούστευση;

Η διαμόρφωση του ευρωπαϊκού επιπέδου χάραξης δημοσίων πολιτικών προσέδωσε στο επιχείρημα της οικονομικής και πολιτικής ένωσης τα χαρακτηριστικά ενός συστήματος πλήρως ανεπτυγμένου προς την κατεύθυνση της παραγωγής πολιτικών αποφάσεων και υπερεθνικών νομών (Mazey & Richardson 2001: 71). Η στατικότητα στην περιγραφή των ευρωπαϊκών θεσμών και των ομάδων που εκπροσωπούν συμφέροντα, από τη δεκαετία του 1980 περιήλθε στα κριτήρια του συμπεριφορισμού υποβάλλοντας σε κρίση τη θεσμική προσέγγιση της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης²⁷. Στη μελέτη μας, ωστόσο, χρειαζόμαστε κριτήρια που άπτονται μίας βαθύτερης ανάλυσης των θεσμών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ο ρόλος των ομάδων πίεσης στη διαδικασία ολοκλήρωσης θα μπορούσε να εξεταστεί από την πτυχή της θεσμοποίησης των διαδικασιών διαμεσολάβησης των ίδιων των οργανωμένων ομάδων με τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως επισήμανε ο Downs από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, η Υψηλή Αρχή σταδιακά εμφάνισε συνήθη χαρακτηριστικά γραφειοκρατικής δομής μέσα από την λειτουργική εξειδίκευση και επέκταση των αρμοδιοτήτων²⁸. Συγκεκριμένα, αυτός ο θεσμός που συστάθηκε με τη Συνθήκη των Παρισίων το 1951, αποτέλεσε το κύριο τεχνοκρατικό σώμα που διέθετε και το δικαίωμα της νομοθετικής δραστηριότητας. Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την Υψηλή Αρχή ως το βασικό εργαλείο του Νεολειτουργισμού, όπως ακριβώς τον περιέγραψε ο Haas²⁹.

Αυτές οι πολιτικές συνθήκες δεν αποδίδουν ένα πλαίσιο συμμετοχής των κρατών στη νομοθετική διαδικασία, εφόσον τους στερούν τη δυνατότητα πρότασης νόμων. Ο Haas, ωστόσο, περιγράφει το σχήμα της εκπροσώπησης περισσότερο σε πλουραλιστική βάση. Για τη συνένωση της Ευρώπης απαιτείται η συνεχής και δυναμική συμμετοχή στις διαδικασίες της ενοποίησης από πολλούς δρώντες φορείς, δηλαδή τα οργανωμένα συμφέροντα. Με τη λειτουργία της ανάδειξης στο πολιτικό

---

²⁷ Για μία διεξοδική και ολοκληρωμένη παρουσίαση των θεωρητικών πτυχών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, βλ. Χρυσόχου, Δ. Ν. (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

²⁸ Downs, A. (1967). *Inside Bureaucracy*. New York

²⁹ Haas, E. B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic forces 1950-1957*. London: Stevens Press

σκηνικό της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, υποεθνικών δρώντων και επιχειρηματικών ομάδων, εντείνεται το πεδίο της διαπραγμάτευσης, των αντιπαραθέσεων και των συγκρούσεων και μεταφέρεται από τις εθνικές κυβερνήσεις στο νέο υπερεθνικό όργανο. Ο βαθμός της συναίνεσης μεταξύ των νέο-αναδυόμενων μορφών εκπροσώπησης των οργανώσεων συμφερόντων πραγματοποιείται επί της διαδικασίας της ένωσης των οικονομικών παραγόντων με τις πολιτικές προοπτικές. Η πολλαπλότητα των δρώντων καθώς και η άμεση εμπλοκή των υπερεθνικών οργάνων με τη γραφειοκρατική τους διάσταση, μεταφέρουν το βάρος της ενοποίησης όχι μόνο στο επίπεδο της λειτουργίας και της αποτελεσματικότητας των ομάδων συμφερόντων (Lavdas 1997), αλλά κυρίως στις δυναμικές εμφάνισης της συνεργασίας μεταξύ εθνικών δρώντων, ευρωπαϊκών διαύλων – στρατηγικών και διεθνών μεταβλητών και στον έλεγχο πάνω στις θεσμικές εκροές (Moravesik 1993).

Το αντικείμενο μελέτης των διαδικασιών χάραξης ευρωπαϊκών πολιτικών σταδιακά εμπίπτει στη διάσταση ανάμεσα στους διακηρυγμένους νεο-λειτουργιστές και τους υπέρμαχους του διακυβερνητισμού³⁰. Τα οργανωμένα συμφέροντα, σε αυτή την οπτική καθίστανται δίαυλοι ανάμεσα στην παθητική δομή που συγκροτούν οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη σταδιακή αλληλεξάρτηση με τα συμφέροντα των κρατών³¹. Οι προτιμήσεις των κρατών διαμορφώνονται ανάλογα με τις πιέσεις που ασκούν οι ενώσεις πολιτών και τα συμφέροντα των οργανωμένων ομάδων. Η αδυναμία, όπως παρατηρεί ο Χρυσόχοου, του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού έγκειται στο να περιγράψει όλο εκείνο το πλέγμα των ομάδων συμφερόντων που δρουν έξω από τα στενά πλαίσια της εθνικής πολιτικής. Αλλά αν ακόμα περιορίσουμε τις ομάδες πίεσης στον εθνικό χώρο δράσης, η διαπραγμάτευση που θα πραγματοποιηθεί στο επίπεδο της Ένωσης, ουσιαστικά, παρακάμπτει τη θεσμική διάσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Σύμφωνα με τους Richardson και Mazey, και σύμφωνα με όσα περιγράψαμε παραπάνω, κατά τη δεκαετία από το 1945 έως και το 1955 στον λειτουργικά

---

³⁰ Σε προηγούμενη ενασχόλησή τους (1998) οι Sandholtz και Sweet ασχολήθηκαν με τις διαστάσεις των παραπάνω προτύπων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Sweet, A. S., Sandholtz, W. & Fligstein, N. (2001). *The Institutionalization of Europe*. Oxford: Oxford University Press.

³¹ Βλ. διεξοδικά Χρυσόχοου, Δ. Ν. (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 194-196.

διαμορφούμενο ευρωπαϊκό χώρο, αναπτύχθηκε η τάση δημιουργίας μίας γραφειοκρατικής οργάνωσης με υπερεθνικά χαρακτηριστικά. Όπως ειδικότερα τονίζει η Sonia Mazey, οι πολιτικοί δρώντες ως μέλη της Υψηλής Αρχής πραγματοποίησαν τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση της θεσμοποίησης των σχέσεων τους με τις δομές εκπροσώπησης συμφερόντων καθώς και με τις εθνικές διοικήσεις των χωρών – μελών αυτού του ευρωπαϊκού χώρου.

Στα πλαίσια αυτών, ακριβώς, των διαστάσεων πραγματοποιείται μια διαδραστική εξάρτηση των υπερεθνικών αρχών από τους δρώντες σε εθνικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, αρχίζει να αναδεικνύεται ο ρόλος των αντιπροσώπων των εθνικών κυβερνήσεων, των οικονομικών και παραγωγικών δρώντων και γενικότερα των οργανωμένων ομάδων σε ένα υπερεθνικό επίπεδο πρωτοβουλίας αλλά και δράσης, το οποίο συνίσταται γύρω από την έννοια και τη λειτουργική διάσταση των δικτύων πολιτικής³².

Ο σχηματισμός και η διαμόρφωση των ευρωπαϊκών ομάδων πίεσης συνέπεσε την ίδια χρονική περίοδο κατά την οποία διαμορφώθηκαν οι επίσημοι κεντρικοί ευρωπαϊκοί θεσμοί. Οι συνέπειες του νεολειτουργισμού στις ομάδες συμφερόντων υπήρξαν καθοριστικής σημασίας. Η συμβιωτική κατάσταση των ετερόκλητων οικονομικών και πολιτικών ομάδων στα όρια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προβάλλει μία νέα δυναμική και στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Οι Richardson και Mazey σημειώνουν ότι ένας μεγάλος αριθμός συμφερόντων αναδείχθηκε στην πολιτική αρένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης την περίοδο, ακριβώς, κατά την οποία διαφάνηκε η ρυθμιστική ικανότητα των ευρωπαϊκών οργάνων καθώς και η δυνατότητα που ανέκτησαν να επηρεάζουν απευθείας τις εθνικές κοινωνικές και οικονομικές ομάδες συμφερόντων.

---

³² Την έννοια του δικτύου και ειδικότερα του θεματικού δικτύου περιγράφει ο Μ. Τσινισιζέλης στο δημοσιευμένο άρθρο για τις «Ομάδες Συμφερόντων, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» *Κοινοβουλευτική Επιθεώρηση*. (1994). Ο Τσινισιζέλης ορίζει το θεματικό δίκτυο – issue network, ως το χώρο διαδικασίας μέσα στον οποίο δραστηριοποιούνται πλήθος πιθανών συμμετεχόντων με δυσδιάκριτο προσδιορισμό της έδρας για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Από την παρουσία των δικτύων προκύπτει και η έννοια της «κοινότητας πολιτικής» όρος που κατά τον Τσινισιζέλη αποτελεί την φιλελεύθερη εκδοχή σε παράθεση με τα νεοκορπορατιστικά στοιχεία διακυβέρνησης. Τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώθηκαν και οι θεωρητικές διαστάσεις των θεματικών δικτύων καθώς και οι κοινότητες πολιτικής στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα εξετάσουμε στα σχετικά ακόλουθα κεφάλαια της εργασίας μας.

Σε αυτήν την πορεία θεσμοποίησης των οργανωμένων συμφερόντων στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιστοιχεί και το επιχείρημα των Sweet και Fligstein (2001) ότι η εδραίωση των ευρωπαϊκών ομάδων πίεσης προωθήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την ανάπτυξη του υπερεθνικού κέντρου λήψης αποφάσεων και νομοθετικής δραστηριότητας και παραγωγής. Σε αυτήν την προσπάθεια παρουσίασης των αιτιακών σχέσεων πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε η σύγχρονη μορφή του ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος και το υπερεθνικό σύστημα άρθρωσης συμφερόντων, αναδείχθηκε στο σύνολό του, εκείνο το πλέγμα των ιδιαίτερων οικονομικών, κοινωνικών αλλά και πολιτισμικών συμφερόντων, που έχοντας οριοθετήσει τα αιτήματά τους, παρέκαμψαν το εθνικό πεδίο δράσης προκειμένου να διαπραγματευτούν με τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να αποσταθεροποιήσουν τους εθνικούς όρους διαπραγμάτευσης.

Για την οργανωτική θεμελίωση του ευρωπαϊκού συστήματος εκπροσώπησης συμφερόντων έχουν συμβάλει σε αποφασιστικό σημείο οι προσπάθειες των εθνικών οργανώσεων συμφερόντων προκειμένου να αυξήσουν τη διαδραστικότητα των συλλογικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παράλληλα να αποκτήσουν τον έλεγχο επί των διαδικασιών της Ένωσης.

4. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Προτού προβούμε στην αναλυτική περιγραφή των οργανωμένων συμφερόντων κρίνεται απαραίτητο να σημειώσουμε συνοπτικά τις συνθήκες που ευνόησαν και τις προϋποθέσεις που καθίστανται σημαντικές για την ιστορική ανάπτυξη, δομική και συστημική παγίωση και, εν τέλει, για τη δυναμική παρουσία των συμφερόντων και των ομάδων εκπροσώπησης στις διακριτές λειτουργίες του σύγχρονου πολιτικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Η ανάπτυξη και η επέκταση του καπιταλισμού στο χώρο των Ηνωμένων Πολιτειών ανέδειξε νέα πλαίσια αναγκαιότητας για τη συσσωμάτωση και την πολιτική ενεργοποίηση της συνδικαλιστικής δύναμης των εμπλεκόμενων δρώντων στις νέες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Η πρόωμη εμφάνιση και εδραίωση σε θεσμικά πολιτικά πλαίσια των οικονομικών και κοινωνικοπολιτικών συμφερόντων στην Αμερική ήδη από τα τέλη του 18^{ου} με την ψήφιση του Συντάγματος³³ και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, αποτέλεσε γνώμονα ανάπτυξης ενός πολιτικού πολιτισμού, στα πλαίσια του οποίου τα οργανωμένα συμφέροντα συνιστούν τη δημοκρατική οργάνωση μίας πλουραλιστικής συνταγματικής τάξης.

Οι δομές εξουσίας στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπως προβλεπόταν από το περιεχόμενο του Συντάγματος, διαμορφώθηκαν με τέτοιο τρόπο που κατέστησαν δυνατή την προαγωγή και την ανάδειξη επιμέρους ιδεολογικών και κοινωνικών συμφερόντων. Αναπόφευκτα δημιουργήθηκε μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στους φορείς των συμφερόντων και τους πολιτικούς εκπροσώπους καθώς οι τελευταίοι καθίστανται υπόλογοι ενώπιον όλου εκείνου του πλέγματος των μηχανισμών προώθησης των συμφερόντων εφόσον, και από πραγματιστική άποψη αποτελούν βασική εκλογική βάση. Τα οργανωμένα συμφέροντα που δρουν στην Ουάσιγκτον, διαθέτουν άτυπα τη δυνατότητα κατάθεσης, είτε ξεχωριστά στη Βουλή των Αντιπροσώπων και στη Γερουσία είτε με κοινό Ψήφισμα και στα δύο σώματα, πρότασης νόμου. Τυπικά αυτή την αρμοδιότητα έχει αποκλειστικά ένας εκ των Αντιπροσώπων του νομοθετικού σώματος.

---

³³ Federalist Papers, The. ([1788] 1961). Επιμ. Rossiter, C. New York: Mentor Books.

Συμπερασματικά, μπορούμε σε αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι η δομή του πολιτικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, – διαμορφωμένου σύμφωνα με τα κλασικά φεντεραλιστικά πρότυπα, συνθέτουν έναν ιδανικό χώρο μέσα στον οποίο πολυάριθμες ομάδες εκπροσώπησης συμφερόντων με διαφορετικά πρότυπα και αξίες αποκτούν πρόσβαση στο κεντρικό πολιτικό σύστημα λήψης αποφάσεων και παραγωγής πολιτικών. Οι εγγενείς εσωτερικευμένες διαδικασίες εξισορρόπησης και ελέγχου των εξουσιών αποτελούν βάση για την επιτυχή σύνδεση των κυβερνητικών δρώντων και την παγιωμένη διαπραγμάτευση και αλληλεπίδραση που παρουσιάζουν σε παράθεση με τα οργανωμένα συμφέροντα.

4. 1. Η Βουλή των Αντιπροσώπων

Το θεσμικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε ύστερα από τη μεταρρύθμιση – αναδιάρθρωση της Βουλής των Αντιπροσώπων διαφοροποίησε αισθητά το ρόλο των οργανωμένων συμφερόντων στη προπαρασκευαστικές εργασίες του νομοθετικού σώματος³⁴. Η αποκλειστικότητα των ο.π. ως παροχών εξειδικευμένων πληροφοριών, σταδιακά μεταβλήθηκε καθώς το επίπεδο διαβούλευσης μετατέθηκε σε πλήθος διαφορετικών επιτροπών και νομοθετικών δρώντων στο σώμα της Βουλής των Αντιπροσώπων. Η μορφή της «πληροφορίας» που διαθέτουν προς τις ομάδες – στόχους οι οργανώσεις προασπίσεως συμφερόντων ορίζεται είτε από «νομοτεχνικά» είτε «πολιτικά» χαρακτηριστικά. Οι τακτικές που ακολουθούν οι οργανωμένες ομάδες πίεσης παράλληλα με τις θεωρίες για την «πληροφορία» που διαθέτουν καθώς και τα πρότυπα της θεσμικής νομοθετικής δομής επηρεάστηκαν σημαντικά από τις μεταρρυθμίσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων³⁵.

---

³⁴ Για το πλαίσιο αλλαγών στη διαπραγμάτευση των ομάδων πίεσης, βλ. Heitshusen, V. (2000). Interest Group Lobbying and U.S. House Decentralization. *Political Research Quarterly*, 53, 1. σελ. 151-176

³⁵ Τα σημεία σύνδεσης ανάμεσα στις μεταβαλλόμενες θεσμικές δομές – συμφωνίες και το στρατηγικό περιβάλλον της διαδικασίας λήψης αποφάσεων αναλύονται διεξοδικά από τους Baumgartner και Jones στο έργο τους 'Ημερήσιες Διατάξεις και Αστάθεια στην Αμερικάνικη Πολιτική'. *Agendas and Instability in American Politics*. Chicago: University of Chicago Press (1993)

Κατά τη δεκαετία του 1970 η νομοθετική διαδικασία στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής απέκτησε ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς το σώμα της Βουλής των Αντιπροσώπων υπέστη σημαντικές αλλαγές. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων από τη Βουλή σταδιακά αποκεντρώθηκε με μετατόπιση των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων σε περισσότερους δρώντες – μηχανισμούς. Στη διάσπαση του κεντρικού μηχανισμού λήψης των αποφάσεων μέσα στο νομοθετικό σώμα συνέβαλλε τόσο η αύξηση των υπό-επιτροπών όσο και η *θεσμοποίηση* των επικαλυπτόμενων αρμοδιοτήτων των επιτροπών και η συστηματικοποίηση των πολλαπλών αναφορών.

Η αποκέντρωση του εσωτερικού νομοθετικού έργου της Βουλής των Αντιπροσώπων ώθησε τους εκπροσώπους των οργανωμένων συμφερόντων στη δημιουργία ευρύτερων δικτύων επαφών και διαπραγματεύσεων. Η μονοπώληση από μία επιτροπή της Βουλής των δικαιοδοσιών γύρω από τη διαμόρφωση της ημερήσιας διάταξης μίας ομάδας πίεσης τέθηκε, επίσης, στο περιθώριο. Ως εκ τούτου, οι εκπρόσωποι των οργανωμένων ομάδων εναρμονίστηκαν με το νέο πολυδιάστατο μηχανισμό του νομοθετικού σώματος και το διευρυνόμενο θεματικό γίνεσθαι. Ο αυξανόμενος αριθμός των διαρκών νομοθετικών επιτροπών συνέβαλλε ταυτόχρονα και στην εμβάθυνση του επαγγελματισμού των νομοθετικών δρώντων.³⁶ Το νέο στρατηγικό περιβάλλον των ομάδων πίεσης, όπως προέκυψε από τις θεσμικές αναδιαρθρώσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων, μετέβαλε τις καταθέσεις και την παρουσία τους στη διαδικασία των ακροάσεων από τις αρμόδιες επιτροπές³⁷. Ο ακόλουθος πίνακας παρέχει τις επαρκείς ενδείξεις προς την κατεύθυνση της αύξησης της παρουσίας των ομάδων πίεσης μετά την αποκέντρωση των διαδικασιών στο νομοθετικό σώμα του Κογκρέσου.

---

³⁶ Tichenor, D. J. & Harris, R. A. (2002, σελ.595)

³⁷ Τα στοιχεία του πίνακα 1 προκύπτουν από την έρευνα που διενεργήθηκε στα πρακτικά της 86^{ης} έως και της 102^{ης} ολομέλειας του νομοθετικού σώματος του Κογκρέσου οι οποίες έλαβαν χώρα από το 1959 μέχρι το 1992. Βλ. Heitshusen, V. 2000

Πίνακας 1

Μέσες Αριθμητικές Εμφανίσεις ανά Ολομέλεια		
Ομάδα Πίεσης	Πριν την Αναμόρφωση 86η - 93η Ολομέλεια	Μετά την Αναμόρφωση 94η - 102η Ολομέλεια
Sierra Club	22,3	79,7
National Audubon Society	11,8	41,2
National Wildlife Federation	19,4	39,4
Wilderness Society	12,6	32
AFL* – CIO*	58,1	97,7
American Federation of Government Employees	21,4	37,6
United Automobile Workers	10,5	30,2
United Steelworkers of America	5,6	16,3
United Mine Workers of America	5	9,8
Intl Brotherhood of Teamsters	5,9	9,4
N (αριθμοί Ολομελειών)	8	9

*American Federation of Labour – *Congress of Industrial Organization

Η μορφή των γενικών κατευθύνσεων γύρω από τη λειτουργία και τη δραστηριότητα των οργανώσεων συμφερόντων υποδεικνύει τις θεσμικές τροποποιήσεις και αλλαγές στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Η διάχυση των αρμοδιοτήτων επέφερε την αναγκαιότητα μεγαλύτερης και αποδοτικότερης πληροφόρησης προς τα εμπλεκόμενα στελέχη των επιτροπών από τις ομάδες πίεσης και, ως εκ τούτου, αυξήθηκε η παρουσία των εκπροσώπων των οργανωμένων συμφερόντων στις ακροάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων.

4. 2. Οι Επιτροπές του Κογκρέσου και επίπεδα συνεργασίας

Το πρότυπο οργάνωσης του νομοθετικού σώματος, όπως αναφέραμε παραπάνω, αποδίδει μία σαφή απεικόνιση για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων μέσα από τη ψήφιση νόμων. Οι αρμόδιοι δρώντες για το σχεδιασμό και τη χάραξη των πολιτικών τίθενται σε συνάφεια με τη δράση των ομάδων πίεσης. Τα μέλη του σώματος του

Κογκρέσου που φέρουν προς ψήφιση μία πρόταση νόμου υποκινούνται από τα θεσμικά εγγενή οργανωμένα συμφέροντα. «Οι επιτροπές του Κογκρέσου βρίσκονται εκεί που συμβαίνουν σημαντικά πράγματα και οι ομάδες πίεσης είναι κεφαλαιώδεις σε πολλές αποφάσεις των επιτροπών»³⁸.

Οι δίοδοι μέσα στο νομοθετικό σώμα για διαβούλευση και διαπραγμάτευση συνίστανται από τις αρμόδιες επιτροπές ή υποεπιτροπές. Μέσα από τις σχετικά, μικρές σε αριθμό μελών, επιτροπές του Κογκρέσου είναι περισσότερο ευχερής η δυνατότητα επηρεασμού της νομοθετικής διαδικασίας (Kollman 1997: 520). Οι επιτροπές του Κογκρέσου, και ειδικότερα της Βουλής των Αντιπροσώπων, καταβάλλουν ιδιαίτερη προσπάθεια για να διαχειριστούν όλους εκείνους τους παράγοντες που διαμορφώνουν την ημερήσια διάταξη.

Εκλαμβάνοντας τα οργανωμένα συμφέροντα ως μέρος του μηχανισμού λήψης αποφάσεων, διαπιστώνουμε ότι η λειτουργική ανάδειξη και προώθηση των εξειδικευμένων αιτημάτων τους προσδίδει στο σύστημα τη δυνατότητα διαμόρφωσης σε μεγάλο βαθμό τόσο της πολιτικής ημερήσιας διάταξης – agenda, όσο και της πολιτικής διαδικασίας. Τα οργανωμένα ομοσπονδιακά συμφέροντα αποφασίζουν αυτοβούλως για τις εναλλακτικές πολιτικές επιλογές συνεργαζόμενα στενά με τις επιτροπές και τις υποεπιτροπές του Κογκρέσου. Ως εκ τούτου, οι οργανώσεις για την προάσπιση των επιμέρους κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων ως κύριοι δρώντες στο πολιτικό σύστημα μπορούν να καταστούν βασικοί φορείς αλλαγών και μετασχηματισμών της πολιτικής διαδικασίας (Tichenor & Harris 2002:603). Αυτό που απορρέει από το σχήμα της συνεργασίας του νομοθετικού σώματος με τις αυτόβουλα οργανωμένες ομάδες συμφερόντων είναι ένα σχήμα νεοπλουραλισμού, με μία ισομερή κατανομή κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων αλλά και ορίων στις πολιτικές επιλογές³⁹. Η δυναμική που αναπτύσσεται ανάμεσα στις ο.π. και τους εκπροσώπους των συμφερόντων τους στο νομοθετικό σώμα συνίσταται σε μία συνεχή και διαρκή βάση επικοινωνίας και ανταλλαγής βασικού πληροφοριακού υλικού.

---

³⁸ Kollman, K. (1997). Inviting Friends to Lobby: Interest Groups, Ideological Bias, and Congressional Committees. *American Journal of Political Science*. 41.2, σελ.522

³⁹ Για τον πλουραλισμό και τις εξελίξεις στη σύσταση της έννοιας, βλ. Χελντ. Ν. (2000). *Μοντέλα Δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Στάχυ, στο έκτο κεφάλαιο: Πλουραλισμός, εταιρικός καπιταλισμός και κράτος, σελ.187-219

Οι ομάδες πίεσης στο πολιτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών διαθέτουν, όπως έχουμε προαναφέρει, σημεία πρόσβασης και σύνδεσης με τη νομοθετική εξουσία της κεντρικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Εκτός του ομοσπονδιακού πλαισίου διαπραγμάτευσης, οι ομάδες πίεσης αναπτύσσουν δίκτυα επικοινωνίας με τα νομοθετικά σώματα – και τις δύο Βουλές, των επιμέρους πολιτειών (Πετρουλάκος 1995: 248). Στα νομοθετικά σώματα της κάθε πολιτείας λειτουργούν, κατά το πρότυπο του Κογκρέσου, επιτροπές ελέγχου, παρακολούθησης και εποπτείας των νομοπαρασκευαστικών ζητημάτων. Σύμφωνα με τον Kollman, σε όλα τα επίπεδα διαπραγμάτευσης οι αντιπρόσωποι των νομοθετικών σωμάτων – οι επιτροπές παρέχουν στις οργανώσεις συμφερόντων έναν βαθμό αναγνώρισης μέσα από τη συλλογή και συνάθροιση τεχνικών πληροφοριών που οι τελευταίες διαθέτουν, για μία συγκεκριμένη δημόσια πολιτική.

Η σύνδεση των επιδιώξεων και της δράσης των κεντρικά οργανωμένων γραφείων εκπροσώπησης – lobby και των επιλογών των οργανώσεων συμφερόντων με τις αποφάσεις των επιτροπών του Κογκρέσου τονίζεται εμφανώς τόσο στις χρηματικές συνεισφορές των πρώτων για τις προεκλογικές εκστρατείες υποψηφίων Αντιπροσώπων όσο και στην παρουσία των ομάδων στις ακροάσεις του Κογκρέσου (Πετρουλάκος: 1995, Baumgartner & Jones: 1993).

Η συστηματική παρουσία των οργανώσεων εκπροσώπησης των συμφερόντων στις επιτροπές της Βουλής των Αντιπροσώπων και συνολικά του νομοθετικού σώματος, είναι εύλογο να συνιστά ένα πλαίσιο εξοικείωσης και συνεργατικής διαχείρισης των αιτημάτων των οργανωμένων συμφερόντων. Η διεξοδική μελέτη, ωστόσο, της συμπεριφοράς των ομάδων συμφερόντων και των γραφείων που τα αντιπροσωπεύουν στις λειτουργικές συνθήκες της νομοθετικής εξουσίας, αποδεικνύει ότι τα οργανωμένα συμφέροντα δεν επιλέγουν συστηματικά να ασκήσουν πίεση αποκλειστικά σε φιλικά διακείμενες επιτροπές⁴⁰. Κριτήριο για την επιλογή του μοντέλου διαχείρισης των αιτημάτων από τις οργανώσεις των συμφερόντων αποτελεί

---

⁴⁰ «Υπάρχει μία αξιοσημείωτη απόδειξη ότι οι ομάδες πίεσης και οι επιτροπές σε συγκεκριμένες θεματικές περιοχές τείνουν να συγκλίνουν ιδεολογικά. Αυτό που εμφανίζεται να είναι φιλικό lobbying είναι στην πραγματικότητα μία γενικευμένη ομοιογένεια των πολιτικών ιδεολογιών ανάμεσα στις ομάδες και τις επιτροπές γύρω από ειδικά θεματικά πεδία». Για την ιδεολογία και τη συμπεριφορά των ομάδων πίεσης Βλ. Kollman, K. (1997). Inviting Friends to Lobby: Interest Groups, Ideological Bias, and Congressional Committees. *American Journal of Political Science*. 41.2, σελ.525–535

σε μεγάλο βαθμό η θεματική διάταξη και το ιδεολογικό συγκείμενο αμφότερων των ομάδων εκπροσώπησης και των νομοθετικών δρώντων.

5. Ευρωπαϊκή Ένωση

Η μελέτη μας για το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη δράση των ομάδων πίεσης στα θεσμικά όργανα και τις πολιτικές διαδικασίες, πρέπει, καταρχήν, να πραγματοποιηθεί σε επίπεδο ορισμού της ίδιας της Ένωσης. Θεωρώντας ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και η, εν τέλει, Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί από μόνη της μηχανισμό λήψης αποφάσεων και παραγωγής πολιτικών (Richardson & Mazey 1994) οφείλουμε να υποδείξουμε τη μορφή της με την έννοια του κράτους (Muller & Surel 2002: 63-75). Αυτή η προσέγγιση εκφράζει μία στατικότητα σε ότι αφορά τη δυναμική τόσο της ίδιας της Ένωσης όσο και των εμπλεκόμενων δρώντων στις πολιτικές και δη τις νομοθετικές λειτουργίες. Σύμφωνα με τη διατύπωση ότι οι οργανώσεις προασπίσεως συμφερόντων εκφράζουν και είναι φορείς μίας εξακολουθητικής ανακατανομής αξιών⁴¹ διαπιστώνουμε ότι το επίπεδο ανάλυσης καθίσταται ολοένα και πιο πολύπλοκο.

Αυτό που έχει ενδιαφέρον από την προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως κανονιστικά εκχωρημένου δικαιοδοτικού οργάνου για τη διαμόρφωση δημόσιας και ενιαίας ευρωπαϊκής πολιτικής (Στεφάνου 2002: 67), είναι το στοιχείο της ταυτόχρονης ολοκλήρωσης των ίδιων των θεσμών και των οργάνων της Ένωσης. Σε αυτή την κατεύθυνση οι μελέτες για τη συμμετοχική διάσταση των ευρωπαϊκών θεσμών δεν επαρκούν από μόνες τους να προσδιορίσουν αποτελεσματικά το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Η εξελικτική διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικότερα, διέρχεται πρωτίστως από τη συμμετοχική διάσταση και τη δημοκρατική λειτουργία των θεσμών, σημείο το οποίο καθιστά το ρόλο των κοινωνικών εταίρων και οιονεί των ομάδων πίεσης ιδιαίτερα σημαντικό (Λάβδας 2004, Χρυσόχου & Τσινισιζέλης 2005).

Η σύγχρονη πραγματικότητα και η μέχρι σήμερα αμφίδρομη πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν επαληθεύει της προβλέψεις μιας συγκεκριμένης θεωρίας: τα εθνικά

---

⁴¹Κουσκουβέλης, Η. Ι. (1997). *Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη και τη Θεωρία της Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 109-111

κράτη έχουν ήδη προχωρήσει σε παραχώρηση μέρους της αυτονομίας τους και η λειτουργία των ευρωπαϊκών θεσμών έχει σε κάποιο βαθμό υπερεθνικό χαρακτήρα (Χατζηγιάννη 2002: 216). Η συνθετότητα της διάδρασης των προτύπων διακυβέρνησης και της θεσμικής οντότητας των ομάδων πίεσης αναδεικνύεται μέσα από το ιστορικό εξελικτικό πλαίσιο της ενοποιητικής ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

5. 1. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και επίπεδα συνεργασίας

Το σύστημα και οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων στα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης παράγουν καταρχήν, δύο κατηγορίες αποφάσεων. Από τη μία υφίστανται οι αποφάσεις που αποσκοπούν στο να αλλάξουν βασικές λειτουργικές αρχές ενώ από την άλλη εκείνες που συμβάλουν στην αλλαγή εγγενών συστημικών χαρακτηριστικών της ΕΕ και στη διεύρυνση των θεσμικών αρμοδιοτήτων των ευρωπαϊκών οργάνων (Χατζηγιάννη 2002: 218-219). Από την άλλη «μία σημαντική διάσταση των διαδικασιών αλλαγής στην ευρωπαϊκή ενοποίηση είναι η στροφή, κατά την τελευταία δεκαετία, των Ευρωπαϊκών θεσμών στην προσέλευση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης για την ενοποίηση και στην ενίσχυση της συμμετοχής των Ευρωπαίων πολιτών στις πολιτικές διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (Λάβδας 2004: 243).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – ΕΚ, ως βασική ευρωπαϊκή θεσμική οντότητα, αποτελεί ένα σύστημα δομής ευκαιριών δραστηριοποίησης για τις ομάδες συμφερόντων που εκπροσωπούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο⁴². Συνιστά ένα θεσμικό πλαίσιο η δομή και η λειτουργία του οποίου επιτρέπει την ανάδειξη και τη διαπραγμάτευση των συμφερόντων των ομάδων πίεσης. Η ίδια η φύση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προσδίδει τις δυνατότητες θεσμικής διοχέτευσης των ομάδων πίεσης μέσα από τις θεσμικές διόδους που διαθέτει και την πρόσβαση αυτών των ομάδων στις διαδικασίες που εντάσσονται στις αρμοδιότητές του. Οι διαδικασίες

---

⁴² Μέσα από την ορολογία της συγκρότησης της θεσμικής ποικιλομορφίας γύρω από τη δημόσια δράση θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο για «πολιτικά παράθυρα» που συναρτώνται άμεσα με τα «ρεύματα πολιτικής» που περιλαμβάνουν διακυμάνσεις ως προς την εθνική συνείδηση, κοινοβουλευτικές ή διοικητικού τύπου εναλλαγές και καμπάνιες ομάδων πίεσης (Kingdon 1984). Για διεξοδικότερη μελέτη των παραπάνω εννοιών βλ. Muller & Surel (2002). *Η Ανάλυση των Πολιτικών του Κράτους*. Αθήνα: Τυπωθήτω. Σελ. 116-121

στο Κοινοβούλιο της Ένωσης στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στη λειτουργία των μόνιμων και διαρκών επιτροπών⁴³. Μέλη αυτών των κοινοβουλευτικών επιτροπών είναι οι ευρωβουλευτές – ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους-, ο ρόλος των οποίων βασίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις πολιτικές ομαδοποιήσεις που συγκροτούνται μέσα στο ίδιο το νομοθετικό σώμα. Ο προγραμματικός στόχος αυτών των ομάδων είναι επίσημα η μελέτη των εκθέσεων και της σύνταξης των τροποποιήσεων.

Οι ευρωβουλευτές εντάσσονται στις επιτροπές του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθώς και στις Ομάδες πολλαπλής σύνθεσης ή ενδο-ομάδες – «intergroups», όπως προαναφέραμε σε άμεση συνάρτηση με τα ενδιαφέροντά τους, αλλά και με κριτήριο τα συμφέροντα που επιδιώκουν να εκπροσωπήσουν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η σύσταση των ενδο-ομάδων αποτελείται από Ευρωβουλευτές και Εκπροσώπους των οργανωμένων συμφερόντων, ενώ διακηρυγμένος σκοπός της παρουσίας και λειτουργίας αυτών των ομάδων είναι η διαπραγματευτική ανάπτυξη επιχειρηματολογίας για τα κατατεθειμένα προς ψήφιση θέματα⁴⁴. Η εθνική και η κομματική ταυτότητα των ευρωβουλευτών δεν επηρεάζει την τοποθέτησή τους στις επιτροπές με συγκεκριμένες στοχοθεσίες (Hix 1999: 77-78).

Η λειτουργία πολιτικών ομάδων σε συνάρτηση με την τυπική ή και άτυπη δραστηριότητα των οργανωμένων ευρωπαϊκών ομάδων πίεσης, αποδεικνύεται σε ένα βαθμό από τις άμεσες επαφές που πραγματοποιούνται μεταξύ αμφοτέρων των θεσμικών δρώντων (Nugent 2004: 398). Οι πιο πολυάριθμες, σημαντικές και ταυτόχρονα περισσότερο δραστηριοποιημένες επιτροπές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι:

- η Επιτροπή Περιβάλλοντος,
- η Επιτροπή Δημόσιας Υγείας και Υποθέσεων Καταναλωτών
- η Επιτροπή Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων

---

⁴³ Βλ. Nugent, N. (2004). *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. προλ. Μενδρινού, Μ. Μ. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας. Σελ. 321.
Πίνακας 11.6 *Μόνιμες Επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*

⁴⁴ Βλ. Χατζηγιάννη (2002). 3.1.1. *Τρόπος Λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*.

- και η Επιτροπή Βιομηχανικής Πολιτικής⁴⁵.

Τα μέλη των Επιτροπών πραγματοποιούν είτε ακροάσεις είτε επισκέπτονται εκπροσώπους των οργανώσεων των ομάδων πίεσης στις εθνικές τους έδρες. Οι εσωτερικοί καταστατικοί κανονισμοί του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προβλέπουν την παρουσία των πολιτικών ομάδων, γεγονός που προσδίδει τη δυναμική ανάπτυξης ενός επαρκούς επιπέδου συνεργασίας αλλά και συμμαχιών μεταξύ των νομοθετικών δρώντων – ευρωβουλευτών. Αυτό το πλαίσιο συμμαχιών αποτελεί στόχο προβολής αιτημάτων και άσκησης πίεσης από τα ευρωπαϊκά οργανωμένα συμφέροντα. Η άσκηση πίεσης καθίσταται πιο ευχερής λόγω της χαλαρής δομής των επιτροπών που απαρτίζονται από τις πολιτικές ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁴⁶. Ενδιαφέρον παρουσιάζει σε αυτό το σημείο η παρατήρηση ότι η επιτυχία των οργανωμένων ομάδων στους ευρωπαϊκούς θεσμούς γίνεται αντιληπτή από τις ίδιες τις ομάδες ως αποτέλεσμα άμεσα εξαρτημένο από το κατά πόσο καθιστούν από μόνες τους αναγκαία τη δραστηριότητά τους στο επίπεδο της χάραξης και της εφαρμογής των πολιτικών (Greenwood 1997: 16). Η λειτουργία των ενδο – ομάδων επιτρέπει στα μέλη τους να αλλάζουν τακτικές προσαρμοζόμενοι στη διαπραγματευτική κατεύθυνση των οργανώσεων εκπροσώπησης των συμφερόντων, με τις οποίες αναπτύσσουν επισημότερες σχέσεις σε σύγκριση με τις συναντήσεις από τα μέλη των επιτροπών.

---

⁴⁵ Βλ. Greenwood, J. (1997). *Representing Interests in the European Union*. London: Macmillan Press, σελ. 43

⁴⁶ «...Υπάρχουν τρεις ακόμη παράγοντες που συμβάλλουν στη χαλαρή δομή και στην περιορισμένη ικανότητα των ομάδων (πολιτικών) να ελέγχουν και να κατευθύνουν τα μέλη τους. Ο πρώτος προκύπτει από τις πολιτικές δυνάμεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο αυτό εντάσσεται. Καθώς δεν υπάρχει μία κυβέρνηση την οποία να πρέπει να υποστηρίξουν ή να καταγγείλουν, ούτε υπάρχει νομοθεσία υποστηριζόμενη από την κυβέρνηση, την οποία να πρέπει να υπερψηφίσουν ή να καταψηφίσουν, οι βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δεν έχουν την σχεδόν ενστικτώδη αντίδραση του «υπέρ» και του «κατά» που χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά των βουλευτών των εθνικών κοινοβουλίων. Ο δεύτερος παράγοντας είναι διαρθρωτικής φύσης. Οι πολιτικές ομάδες δεν αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου οργανωτικού πλαισίου, από το οποίο απορρέουν προσδοκίες για συνεργασία και ενότητα καθώς και οι γενικά αναγνωρισμένες έννοιες της ευθύνης και της λογοδοσίας... Ο τρίτος παράγοντας είναι ότι οι βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενδέχεται να διεκδικούν ψήφους και πολιτικές φιλίες που έρχονται σε σύγκρουση με αυτές της πολιτικής ομάδας. Οι διεκδικήσεις αυτές απορρέουν, μεταξύ άλλων, από τις διάφορες Ομάδες Συμφερόντων με τις οποίες συνδέονται στενά πολλοί βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.» Για την ευκρινέστερη διαδικαστική προσέγγιση για τις πολιτικές ομάδες και του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου βλ. σχετ. Nugent (2004) σελ. 302-310

Οι συνθήκες επίδρασης που δημιουργούνται ανάμεσα στην εκπροσώπηση των ομάδων συμφερόντων και τις ενδο – ομάδες αποτελεί, ουσιαστικά, έναν σημαντικό διάυλο συμμετοχικής εμπλοκής και πληροφοριακής χρησιμότητας. Η ανάπτυξη των ομάδων μέσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προσδίδει σαφή εξήγηση για τη διαμεσολάβηση συμφερόντων – δημοσίων και ιδιωτικών – που λαμβάνει χώρα στο ΕΚ. Όπως θα αναφέρουμε αναλυτικά παρακάτω, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη⁴⁷ και η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση βελτίωσαν σημαντικά το ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εντείνοντας την εμπλοκή των οργανωμένων συμφερόντων στις διαδικασίες της συνεργασίας και της συναπόφασης⁴⁸. Ως αποτέλεσμα της μετατόπισης αρμοδιοτήτων και αύξησης της ισχύος του Ευρωκοινοβουλίου ακολούθησε αναπόφευκτα και η ανάπτυξη του ρόλου των ενδο-ομάδων (intergroups).

Στη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προβλέπεται η παρουσία των rapporteurs – όπως παρακάτω – αρμόδιοι υπάλληλοι, οι οποίοι διορίζονται από τις Επιτροπές προκειμένου να προετοιμάζουν τις απαντητικές αναφορές προς τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σε περιπτώσεις που πραγματοποιείται κάποια συνάντηση μεταξύ των θεσμικών δρώντων, κάθε πολιτική ομάδα αποστέλλει έναν rapporteur για να ελέγχει και να επιμελείται τη διαδικασία προς όφελος των συμφερόντων της ομάδας. Αυτή η δυνατότητα των rapporteurs να εμπλέκονται σε λεπτομερείς υποθέσεις, τους καθιστά βασικό στόχο των ομάδων πίεσης, οι οποίες με τη σειρά τους καθιστούν την εμπλοκή τους στις αποφάσεις ιδιαίτερα αναγκαία παρέχοντας πλήθος εξειδικευμένης τεχνικής πληροφορίας⁴⁹.

---

⁴⁷ Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη κυρώθηκε τον Ιούλιο του 1987 ύστερα από καθυστέρηση πολλών μηνών, λόγω προβλήματος κύρωσης στην Ιρλανδία. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση συμφωνήθηκε στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Μάαστριχτ. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται σε τρεις πυλώνες: Α. τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, Β. την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας και Γ. τη Συνεργασία στους Τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων. Ο πυλώνας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων περιλαμβάνει την ενίσχυση των οργάνων της Κοινότητας/ Ένωσης, την επέκταση της νομικής αρμοδιότητάς της και ακόμα ένα χρονοδιάγραμμα για τη θέσπιση της ΟΝΕ και του ενιαίου νομίσματος. Βλ. Nugent, N. (2004). *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Χρονολογικός Πίνακας των κυριότερων γεγονότων της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Σελ.689-691

⁴⁸ Αναλυτικό πλαίσιο αναφοράς βλ. στο *Representing Interest in the European Union* του Greenwood (1997) στο 2^ο κεφάλαιο: “EU Decision-Making and Channels of Influence”.

⁴⁹ Βλ. Greenwood, J. (1997). *Representing Interests in the European Union*. London: Macmillan Press, σελ. 44.

Η διαδικασία εκπόνησης εκθέσεων για τις επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από τους αρμόδιους υπαλλήλους και τους ευρωβουλευτές εξασφαλίζει τη δυνατότητα αλληπάλληλων επαφών μεταξύ αυτών και των οργανωμένων ομάδων, προκειμένου να γίνει η αποδοτικότερη χρήση εξειδικευμένων πληροφοριών που φέρουν οι τελευταίες (Nugent 2004: 398). Η παρουσία των πολιτικών ομάδων στα πλαίσια των λειτουργιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αποκαλείται από τον Greenwood «μερικώς αναρχική». Σε αυτό το σημείο συγκλίνουν οι απόψεις που προκύπτουν από τη χαλαρότητα των επιτροπών ως προς τα λειτουργικά και δομικά χαρακτηριστικά τους και την ανομοιογένεια που οφείλεται σε αυτά τα χαρακτηριστικά. Όπως προκύπτει από τη πλήρη αποσαφήνιση του ρόλου των ομάδων και των επιτροπών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δε θα μπορούσαμε από αναλυτικής απόψεως, να αναδείξουμε αυτόν τον τύπο επαφής των νομοθετικών δρώντων με τα οργανωμένα συμφέροντα ως τον πλέον επίσημα σύνηθες αποδεκτό.

5. 2. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: νομοθετικό σώμα σε προοπτική;

Η διαδικασία ανάδειξης και διαμεσολάβησης συμφερόντων στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αποτελεί από μόνη της μία στατική αναγκαία συνθήκη. Η συμμετοχή των ευρωπαϊκών ομάδων πίεσης στις διαβουλεύσεις των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο νομοπαρασκευαστικό επίπεδο αναδεικνύει μέχρι τώρα, το ρόλο και τη διαπραγματευτική δεινότητα συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁵⁰. Ο μετασχηματισμός των ευρωπαϊκών θεσμών, ωστόσο, συνέβαλλε σημαντικά στην ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ως ισχυρού «παίκτη» στο πεδίο της διαμόρφωσης των ευρωπαϊκών πολιτικών. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ παρέχει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τουλάχιστον μερικώς, μεγαλύτερη ευχέρεια ελέγχου και συναπόφασης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων⁵¹.

---

⁵⁰ Τσινισιζέλης, Μ. Ι. (1994:153-155)

⁵¹ 'Η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου οφείλεται καταρχήν στην άμεση εκλογή από τους πολίτες (των ευρωβουλευτών 1979), που το ανέδειξε στη θέση του συνδέσμου μεταξύ της Ένωσης και των πολιτών, συνεπώς και των οργανώσεων συμφερόντων'. Βλ. Λάβδας (2004:261-262)

Οι διαστάσεις της μετατόπισης των αρμοδιοτήτων από το Συμβούλιο των Υπουργών προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, εκτός της έγκρισης των νομοθετικών προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, επέφερε σημαντικά αποτελέσματα εξευρωπαϊσμού στα κράτη – μέλη της Ένωσης. Το πρώτο σημείο διαφοροποίησης και τόνωσης του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ήταν η ενίσχυση των πρωτοβουλιών από μέρους των εθνικών δημοκρατιών μέσα από την αρχή της επικουρικότητας. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές και οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταλλάσσονται σταδιακά σε εργαλεία διαμόρφωσης ρυθμιστικών παρεμβάσεων και αλλαγής των εθνικών φιλελεύθερων διαδικασιών εμπλοκής των ομάδων πίεσης (Lanza & Lavdas 2000). Η λειτουργική αλλά και η κανονιστική αναβάθμιση στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προϋποθέτει την εφαρμογή ή διατήρηση και προάσπιση των αρχών της ‘διαφάνειας’, της ‘συμμετοχής’ και της ‘αποτελεσματικότητας’. (Τσινισιζέλης 1994). Ως δεύτερο χαρακτηριστικό προκύπτει μια στενότερη σχέση ανάμεσα στα εθνικά κοινοβούλια και το Ευρωπαϊκό στις διαδικασίες επεξεργασίας των κανόνων της Ένωσης ενώ οι εθνικές κοινοβουλευτικές οδοί προσδίδουν υψηλά επίπεδα νομιμότητας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς μέσα από την ενίσχυση της νομιμότητας των εθνικών διαπραγματευτών στις Βρυξέλλες (Ladrech 1994:76-79). Οι εθνικές δίοδοι πίεσης τίθενται σε λειτουργία ανάλογα με τη διαπραγματευτική ισχύ σε κάθε χώρο πολιτικής⁵².

Καθώς οι θεσμικές δυναμικές της ΕΕ την καθιστούν ιδιαίτερα πολύπλοκο θεσμικό πολιτικό σύστημα, είναι αναγκαίο να τονίσουμε τα σημεία όπου τα όργανα εμπλέκουν τις αρμοδιότητες και τα θεσμικά – ρυθμιστικά τους πρότυπα προκειμένου να φέρουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα στο εσωτερικό των κύριων διαδικασιών. Η θεματική διάταξη της ατζέντας των ευρωπαϊκών οργάνων αναδεικνύει, επιπλέον και την ευρύτητα των ευρωπαϊκών πολιτικών, σύνθεση που συνιστά την παράλληλη παρουσία των θεσμικών οργάνων της Ένωσης στις εσωτερικές διεργασίες για τη λήψη αποφάσεων. Η σχέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τίθεται πολλές φορές σε ανταγωνιστικά επίπεδα θεσμικής ολοκλήρωσης. Ειδικότερα, η διαχείριση που πραγματοποιεί η Επιτροπή στην κατεύθυνση της

---

⁵² Οι καθετοποιημένοι τομείς πολιτικής σε σχέση με τα πρότυπα διαμεσολάβησης συμφερόντων αναλύθηκαν έξοχα από τον Philippe C. Schmitter στο μνημειακό άρθρο του “Still the Century of Corporatism” στο *Review of Politics*, το 1974. Βλ. ακόμα Τσινισιζέλης, Μ. Ι. (1994: 154)

ενίσχυσης των ομάδων πίεσης ερμηνεύεται ως προσπάθεια αποδυνάμωσης του Κοινοβουλίου, εκλαμβάνοντας με αυτόν τον τρόπο τα οργανωμένα συμφέροντα ως καίριους ανταγωνιστές και σταδιακά ως παράγοντες υποκατάστασης των υφιστάμενων ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων (Χατζηγιάννη 2002: 226). Πιο συγκεκριμένα, αποσκοπεί στη διεύρυνση του status quo του κοινωνικού διαλόγου σε περισσότερους τομείς πολιτικών, με την ταυτόχρονη αντικατάσταση των πολιτικών κομμάτων στη νομοθετική διαδικασία από τα οργανωμένα συμφέροντα. Σε αυτό το επιχείρημα συγκλίνουν πολλά ενδεικτικά στοιχεία που αναδεικνύουν την τάση της ενίσχυσης της Επιτροπής σε σχέση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο⁵³.

Για να πραγματοποιηθεί, ωστόσο, αυτή η ανισομερής κατανομή των αρμοδιοτήτων προς όφελος της Επιτροπής θα πρέπει να συντείνουν παράγοντες που άπτονται της οργάνωσης και της λειτουργίας των ίδιων των ομάδων πίεσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ισχυροποίηση των ομάδων πίεσης στις ευρωπαϊκές διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε μία περισσότερο κορπορατιστική μορφή, δύναται να φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα για την Επιτροπή. Το εγχείρημα αυτό, ωστόσο, για τις οργανωμένες ομάδες συμφερόντων δεν αναμένεται να τις καταστήσει αυτόνομους και «ανεξίτητους» δρώντες της ευρωπαϊκής νομοπαραγωγικής διαδικασίας⁵⁴. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξελίσσεται σταδιακά σε σταθερό δρώντα των νομοθετικών εργασιών στην ΕΕ.

Ένα ακόμα σημείο συζήτησης για τις ισορροπίες των αρμοδιοτήτων μεταξύ των θεσμών εκείνων στους οποίους εμπλέκονται τα οργανωμένα συμφέροντα υποστηρίζει ότι η δυναμική των ομάδων συμφερόντων επηρεάζει αρνητικά την παρουσία και το ρόλο των πολιτικών κομμάτων, γεγονός που εκφράζει και την αποδυνάμωση των υπερεθνικών κομματικών ομοσπονδιών προς όφελος των ομάδων πίεσης. Η δράση των ομάδων πίεσης λειτουργεί, ωστόσο, θετικά ως προς την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη νομοθετική διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η

---

⁵³ Βλ. Hix, S. (1999). Dimensions and Alignments in European Union Politics: Cognitive constraints and partisan responses. *European Journal of Political Research*, 35. pp. 69-106 και για τα λειτουργικά μεταβατικά χαρακτηριστικά στο Ιωακειμίδης, Π. Κ. (1988). *Ο Μετασχηματισμός της ΕΟΚ: Από την «Έντολή» στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

⁵⁴ Χατζηγιάννη, Ε. (2002: 226)

ισορροπία που επιτυγχάνεται μέσα στις διαδικασίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, επιφέρει ένα αρκετά ευμενές επίπεδο σχέσεων συνεργασίας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στις εκροές των θεσμικών διαδικασιών, γενικότερα, ανάμεσα στις ομάδες πίεσης και τις κομματικές ομοσπονδίες.

Οι ομάδες συμφερόντων που είναι οργανωμένες στο ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν περιέλθει σε ένα βαθμό ενοποίησης σε σχέση με τη συνεκτικότητα κάποιων βασικών τους χαρακτηριστικών. Ο τύπος των οργανωμένων συμφερόντων ενίοτε προσδιορίζεται από το βαθμό αυτονομίας μίας ομάδας σε σχέση με την κατεύθυνση – πρόσβαση στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τον οικονομικό έλεγχο· εφόσον λειτουργούν με αυτόν τη μορφή οι οργανώσεις οι οποίες εξαρτώνται οικονομικά από διεθνείς δρώντες (πολυεθνικές επιχειρήσεις, διεθνικά οικονομικά δίκτυα κλπ.). Οι στόχοι επιρροής που θέτουν στην προγραμματική δραστηριότητά τους οι οργανώσεις των συμφερόντων πολλές φορές δεν περιορίζεται στο ευρωπαϊκό κεντρικό επίπεδο αλλά επεκτείνεται σε ευρύτερα θεσμικά – οργανωτικά μορφώματα και διεθνείς οργανισμούς. Η διάρκεια «ζωής» μιας ομάδας συμφερόντων επικαθορίζει και το ρόλο της, ενώ κάποιες «νέες» ομάδες πίεσης διακρίνονται αποκλειστικά από προσωρινές και όχι παγιωμένες οργανωτικές δομές⁵⁵.

---

⁵⁵ Economic & Social Committee (1980). Στο βαθμό που η απουσία παγιωμένων οργανωτικών δομών των ομάδων πίεσης καθίσταται εφικτή παράλληλα με αυξημένες δυνατότητες άσκησης επιρροής, μπορούμε να κάνουμε λόγο για νέο-πλουραλιστικό στοιχείο ενσωμάτωσης των ομάδων από την πλευρά του πολιτικού συστήματος. Βλ. Λάβδας (2004). Πλουραλισμός και κορπορατισμός: θέματα και παραλλαγές. Στο *Συμφέροντα και Πολιτική*.

6. Σχέσεις Εκπροσώπησης Συμφερόντων και Δυναμικές Συστημάτων

Οι θεωρίες για τη μορφή της διαμεσολάβησης των πολυειδών οργανωμένων συμφερόντων σε κάθε σύγχρονο πολιτικό σύστημα είχαν ως σημείο εκκίνησης τη συζήτηση για τον κορπορατισμό και τον πλουραλισμό ως διακριτές εκδοχές της μορφής αλλά και του περιεχομένου της διαμεσολάβησης συμφερόντων. Η μεταβαλλόμενη μορφή των αντιπροσωπευτικών θεσμών, όπως περιγράψαμε παραπάνω, και ειδικότερα των νομοθετικών σωμάτων έφερε, καταρχήν, στην επιφάνεια το ζήτημα της δημοκρατίας εκφρασμένης μέσα από μία σειρά πολιτικών δικαιωμάτων και κανονιστικών αρμοδιοτήτων του πολιτικού συστήματος. Στα πλαίσια των πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων η μορφή που λαμβάνει το κορπορατιστικό μοντέλο της «τριμερούς» διάστασης ανάμεσα σε κράτος – εργοδότες – εργαζόμενους (Schmitter, 1974: 93-94), υπερβαίνει τη στατικότητα και άπτεται της δυναμικής των εγγενών κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συνθηκών. Το κεντρικό σύστημα παραγωγής πολιτικών τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζει, κατά αποκλειστικότητα, ένα αυξημένο επίπεδο δυνατοτήτων στη διαμόρφωση των οικονομικών και κοινωνικών αιτημάτων.

Τα εθνικά κοινοβούλια των χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδεδειγμένα από τις μακροχρόνιες παραδοσιακές κορπορατιστικές στρατηγικές δίνοντας το βάρος των κανονιστικών αποφάσεων στο ευρωπαϊκό επίπεδο αναφοράς. Η νέα μορφή συνεργασίας που προκύπτει στο υπερεθνικό πεδίο, εμπίπτει στη στοχοθεσία της επίτευξης σταθερών μεταβλητών στις διαδικασίες χάραξης πολιτικής αλλά και της δυνατότητας πρόβλεψης στην πορεία της οικονομίας για την εφαρμογή ορισμένων πολιτικών (Clive 1993: 9). Το κριτήριο της αποτελεσματικότητας των ομάδων επανέρχεται στα σημεία που άπτονται την εσωτερική ιεραρχική δομή τους και τη μονοπώληση στην εκπροσώπηση στο νομοθετικό σώμα. Ο Schmitter συμπληρώνει και το στοιχείο του συντονισμού ανάμεσα στις οργανώσεις μέσα από την ιεράρχηση των σχέσεών τους και τη λειτουργική διαφοροποίηση αυτών των ομάδων σε αυστηρά οροθετημένες κατηγορίες. Η επίσημη αναγνώριση των ομάδων και ο ημι-δημόσιος χαρακτήρας της λειτουργίας τους αποτελούν χαρακτηριστικά των

οργανώσεων συμφερόντων τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁵⁶. Το γεγονός της ύπαρξης κάποιας μορφής ιεραρχίας ανάμεσα στις οργανωμένες ομάδες των εξεταζόμενων πολιτικών συστημάτων δεν έχει προκύψει μέσα από εκχώρηση μέρους δικαιωμάτων με ρυθμιστικές αποκλειστικά προοπτικές από την πλευρά των κεντρικών πολιτικών – νομοθετικών σωμάτων. Ασκώντας κριτική στον κορπορατισμό ο Schmitter επισημαίνει τις αδυναμίες εφαρμογής του ως πρότυπο διακυβέρνησης στις μεταβαλλόμενες συνθήκες εξαιτίας των διεθνικών τάσεων και επιρροών και της ανάδυσης νέων περιφερειακών και τομεακών ομάδων προασπίσεως συμφερόντων.

Το κλασικό υπόδειγμα του αμερικάνικου συνταγματισμού αποτυπώθηκε από τους εμπνευστές και τους συγγραφείς των *Federalist Papers*. Η ενίσχυση του προκείμενου πλαισίου των αξιών και του προσανατολισμού στην κατεύθυνση της Συνταγματικής Διακυβέρνησης στις Ηνωμένες Πολιτείες πραγματοποιήθηκε μέσα από το επιστημονικό έργο της γενεάς αμερικάνων πολιτικών επιστημόνων οι οποίοι έθεσαν επί μακράν το ζήτημα της εξουσίας – power και της πολιτικής διαδικασίας στην οπτική του πλουραλισμού. Σε αναφορά με τη θεωρία των ελίτ, η πολιτική διαδικασία λήψης αποφάσεων διεξάγεται στα όρια ενός σχετικά περιορισμένου αριθμού εξουσιαστικών δρώντων, ενώ ο ρόλος των ομάδων συμφερόντων εμφανίζεται σε αυτό το σημείο ήσσων. Ο Mills απέδωσε ένα μοτίβο του συστήματος το οποίο περιλαμβάνει ηγετικές ομάδες προερχόμενες από επιχειρηματίες και εύπορες ομάδες καθώς και από πολιτικές ηγετικές ομάδες στις οποίες συμπεριλαμβάνεται ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών και τα μέλη του Εκτελεστικού σώματος. Οι δρώντες της Νομοθετικής Εξουσίας εμφανίζουν μία πιο χαλαρή σχέση με τις πολιτικές ηγετικές ομάδες, επειδή επικυρώνουν αποφάσεις σε τυπικό επίπεδο ως υποδεέστεροι σε ισχύ από την εκτελεστική και δικαστική εξουσία. Η κλασική εκδοχή του πλουραλιστικού προτύπου προσδιορίζει ένα πλαίσιο εξουσίας κατά το οποίο επικρατεί ένα ρεαλιστικό στοιχείο σύμφωνα με το οποίο το υποκείμενο της διαδικασίας απόφασης έχει την

---

⁵⁶ Για τη περίπτωση της ΕΕ και των διαστάσεων που λαμβάνουν τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, βλ. Mazey, S. & Richardson, J. (2001). *Institutionalizing Promiscuity: Commission-Interest Group Relations in the European Union*. Σε Sandholtz, W., Sweet, A. S. & Fligstein, N. επιμ. *The Institutionalization of Europe*. Oxford: Oxford University Press.

ικανότητα να δρα ελέγχοντας τις αντιδραστικές τοποθετήσεις των άλλων υποκειμένων (Dahl 1956: 13).

Σύμφωνα με την πλουραλιστική οπτική των θεωριών για τη διαμεσολάβηση συμφερόντων, η εξουσία κατανέμεται σε μία πολυφωνική οντότητα ομάδων και συλλογικοτήτων κάθε μορφής⁵⁷. Η ομοσπονδιακή μορφή διακυβέρνησης με το σύστημα ελέγχου και ισορροπιών, που αποτελεί εγγενές και θεμελιώδες χαρακτηριστικό της λειτουργίας αρχών και της άσκησης εξουσιών μεταξύ των πολιτειών και του ομοσπονδιακού κέντρου, καθιστά, με μία πρώτη ερευνητική ματιά εφικτές περισσότερο δημοκρατικές συνθήκες και ορθολογικά πλαίσια πολιτικής συμμετοχής.

Στο έργο του Robert Dahl, *Who Governs?* διερευνώνται και εξετάζονται οι διαστάσεις της εξουσίας κατά τη διαδικασία της διανομής και των συνεπειών των πολιτικών αποφάσεων. Αυτό που προκύπτει από τη μελέτη είναι η ευρεία στήριξη και επιβεβαίωση του ιδεώδους του Madison. Οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων μετατοπίζονται ευρέως προς όλους τους δρώντες των πολιτικών διαδικασιών, καθιστώντας κάθε μορφή διαβούλευσης ως το πεδίο όπου δεν πραγματοποιείται καμία προσπάθεια επικάλυψης αρμοδιοτήτων ή αποσόβησης εγγενών αιτημάτων από τις ομάδες συμφερόντων. Τα κοινωνικά και κυρίως τα οικονομικά εμπόδια της δημοκρατίας σύμφωνα με την αμιγώς πλουραλιστική προσέγγιση του Dahl συνιστούν μία αναγκαιότητα επέκτασης και καθιέρωσης των δημοκρατικών αρχών στο χώρο της οικονομίας⁵⁸. Οι καταληκτικές σκέψεις της παραπάνω προσέγγισης συγκροτούν ένα πλέγμα έντονων και πολυσύνθετων αναλύσεων για το ζήτημα των άμεσων και διαρκών διαπραγματεύσεων μεταξύ των δρώντων. Ειδικότερα, δεν τονίζεται η διάσταση των αποφάσεων που επιτυγχάνονται στο βαθμό της πλουραλιστικής εκδοχής του συμβιβασμού, αλλά η διάσταση εκείνων των πολιτικών επιλογών που λαμβάνονται από μία εξωσυστημική αρχή και των αντιπαραθέσεων που μπορεί να προκύψουν από την απουσία πολιτικού ελέγχου και του συστήματος ελέγχου και

---

⁵⁷ Για τον πλουραλισμό και τις παραλλαγές του βλ. Λάβδας (2004), σελ.99-106

⁵⁸ Βλ. Χελντ, Ν. (2000). *Μοντέλα Δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Στάχυ, στο έκτο κεφάλαιο *Πλουραλισμός, εταιρικός καπιταλισμός και κράτος*, σελ. 210-213.

εξισορρόπησης των εξουσιών, εν γένει. Τα οργανωμένα συμφέροντα μέσα από την άσκηση επιρροής στη νομολογία και στις συνολικότερες νομοθετικές διαδικασίες αποκτούν την πλεονεκτική θέση να προσδιορίζουν τους «κανόνες» θεσμοποιώντας πρακτικές αποδοχής νέων ομάδων, πολυφωνίας αλλά και θέτοντας όρια μεταξύ τους. Αναπτύσσουν, λοιπόν ένα αυτορυθμιζόμενο δίκτυο, το οποίο θα αποτελέσει το δίαυλο διαμεσολαβήσεων και ανάπτυξης στρατηγικών. Οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες τα οργανωμένα συμφέροντα ως ατομικοί δρώντες αποκτούν το δικαίωμα ή την ευκαιρία να εξαιρεθούν από τους γενικούς κανόνες που τα ίδια έχουν θεσπίσει, τίθενται ως βασικό ερώτημα προς πολιτική και φιλοσοφική διερεύνηση. Οι κανόνες της νομιμοποίησης της ενεργής παρουσίας των οργανωμένων ομάδων αποδίδονται στο γεγονός ότι η όποια αλληλεπίδραση ανάμεσα στα συμφέροντα και το νομοθετικό σώμα δε μπορεί να ξεπερνά τις βουλήσεις και τα πάγια αιτήματα από τα οποία εκπορεύεται⁵⁹.

Ως εκ τούτου, η κυριαρχία οφείλει να υφίσταται στα όρια και τους νόμους τους οποίους παράγει ο κυρίαρχος λαός με την έκφραση της γενικής βούλησης. Η πολιτική θεωρία του Rousseau εκλαμβάνει την κοινωνική και πολιτική κατάσταση υπό την οποία συμπίπτει η ατομική βούληση με την νομοθετική λειτουργία της γενικής βούλησης. Αυτό εξηγεί την ανεξαρτησία του ατόμου από τους άλλους σε σχέση με την ιδιωτική ζωή και τα συμφέροντά του αλλά ταυτόχρονα, η από κοινού, απόφαση να συνάψουν το Κοινωνικό Συμβόλαιο τους τοποθετεί σε ένα πλαίσιο αλληλεξάρτησης με όρους ισότητας.

Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να τονίσουμε για μία ακόμα φορά τη σημασία της έννοιας της ελευθερίας η οποία προηγείται κάθε άλλης αρχής και είναι ο σκοπός πραγμάτωσης κάθε πολιτειακής μορφής και του κυρίαρχου. Η ελευθερία είναι υπερβατολογική αρχή στην οποία αναφέρονται όλες οι κανονιστικές πράξεις των ατόμων και του κυρίαρχου λαμβάνοντας κάθε φορά ηθικό περιεχόμενο.

---

⁵⁹ Βλ. Στράους, Λ. (1988). *Φυσικό Δίκαιο και Ιστορία*, μετάφραση Ροζάνη Σ.– Λυκιαρδόπουλου Γ., Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση. Για σημεία με την ισχυρότερη σύνδεση στο επιχείρημα, βλ. Ρουσσώ, Ζ. Ζ. (2004). *Το Κοινωνικό Συμβόλαιο*, μετάφραση Γρηγοροπούλου, Β.– Σταϊνχάουερ, Α., Αθήνα: Εκδόσεις ΠΟΛΙΣ

6. 1. Η περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής

“Networks are a common feature of Western societies,
Federal or Unitary.”
Rhodes (1996: 658)

Η ενασχόλησή μας σχετικά με τη διαμεσολάβηση των συμφερόντων της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής σφαίρας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, όπως έχουμε ήδη σημειώσει σε προηγούμενο κεφάλαιο, αναδύει στο επιστημονικό ενδιαφέρον τις πτυχές που άπτονται του τριμερούς μορφώματος της σχέσης των οργανωμένων συμφερόντων με το Νομοθετικό Σώμα και τη γραφειοκρατική οργάνωση και δομή του ομοσπονδιακού πολιτικού μηχανισμού⁶⁰. Σε αυτό το σημείο θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε ποιες ακριβώς είναι οι σχέσεις που συνδέουν το σύνολο των συμμετεχόντων σε διαδικασίες πολιτικών διεργασιών με τις νόρμες ή διαφορετικά τα πρότυπα συμπεριφοράς⁶¹ που απορρέουν από τη συμμετοχική τους διάσταση μέσα στο «δίκτυο» πολιτικής. Οι διαστάσεις του πολιτικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών παρουσιάζουν σημεία ριζικής διαφοροποίησης από το σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα προηγούμενα κεφάλαια παραθέσαμε τους κυριότερους λόγους και τα ιστορικά κομβικά σημεία της συγκρότησης της δημόσιας σφαίρας σε διάσταση με τη σφαίρα των ιδιωτικών συμφερόντων.

Στα γεωγραφικά όρια κάθε πολιτείας αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους πλήθος ομάδων που ασκούν πίεση στα τοπικά θεσμικά όργανα. Ο χρόνος, ωστόσο, που μεσολαβεί από τη στιγμή της διαμόρφωσης των προτιμήσεων σε πολιτειακό

---

⁶⁰ Βλ. Gais, T. L.; Peterson, M. A. & Walker, J. L. (1984). Interest Groups, Iron Triangles and Representative Institutions in American National Government. *British Journal of Political Science*. 14. 2. σελ.161-185

⁶¹ Η πρώτη αναφορά στα «σταθερά επαναλαμβανόμενα και εκτιμητέα πρότυπα συμπεριφοράς» πραγματοποιήθηκε μεθοδικά από τον Huntington, S. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press.

Η συνέπεια των άμεσων αποτελεσμάτων της ανάπτυξης των δικτύων πολιτικής απηχεί στα δομικά και διαδικαστικά χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος τόσο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως έχουμε ήδη παρουσιάσει τα θεματικά δίκτυα αποτελούν τη φιλελεύθερη απάντηση στον νεοκορπορατισμό, όπως τον περιγράφει μέσα από την κριτική του ο Schmitter στο ‘Still the Century of Corporatism?, *Review of Politics*. 36’.

Βλ. συνοπτικά: Τσινισιζέλης (1994). Ομάδες Συμφερόντων, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. *Κοινοβουλευτική Επιθεώρηση*, 17/18.

Στη σύγχρονη θεωρία των διεθνών σχέσεων αυτή η διάσταση ερμηνεύεται από τον Φιλελεύθερο Διακυβερνητισμό – Moravcsic (1993).

επίπεδο μέχρι και την προσπάθεια για μία θέση ισχυρής πίεσης στο Κογκρέσο, σημειώνεται σε διαδοχικές φάσεις συγκρότησης και πολιτικής συγκυρίας και συμμετοχής. Η απότομη αύξηση των ομάδων πίεσης στις ΗΠΑ, που ξεκίνησε από τη δεκαετία του 1960 και ολοκληρώθηκε είκοσι χρόνια μετά ανέδειξε ένα ιδιότυπο καθεστώς διακυβέρνησης, κατά το οποίο οι διαδικασίες χάραξης και εφαρμογής των ομοσπονδιακών πολιτικών ελέγχονταν από ένα πολύπλοκο σύμπλεγμα 'κοινοτήτων' οργανωμένων ομάδων συμφερόντων, κάθε μία από τις οποίες είχε τη δυνατότητα να αναπτύσσει τη δική της σφαίρα επιρροής στο νομοθετικό σώμα αλλά και στο ομοσπονδιακό σύστημα διακυβέρνησης, γενικότερα (Smith 1995: 113).

Όπως έχουμε προαναφέρει η κρίση της δεκαετίας του '70 συνέπεσε με τη σταδιακή ύφεση της ισχύος των πολιτικών κομμάτων στα σύγχρονα δημοκρατικά δυτικά καθεστάτα. Οι συμφωνίες που επιτυγχάνουν τα οργανωμένα συμφέροντα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αυτή την περίοδο, έχουν σταθερή ισχύ, η οποία δε δύναται να διαβρωθεί από την επίδραση άλλων παραγόντων, όπως οι οικονομικές ή οι κοινωνικές αλλαγές. Οι επίσημοι εκπρόσωποι των οργανώσεων συμφερόντων εμφανίζουν μία σταθερή παρουσία στην πολιτική αρένα διεκδικήσεων ανεξάρτητα από τις διαφορετικές πολιτικές κατευθύνσεις των προεδρικών διοικήσεων. Επιπλέον, η διαπραγματευτική ισχύς των ομάδων πίεσης μένει ανεπηρέαστη σε πραγματικούς όρους από τις κομματικές τοποθετήσεις και ισορροπίες στη Βουλή των Αντιπροσώπων και τη Γερουσία. Οι ομάδες πίεσης στην «κοινότητα πολιτικής» – «subgovernment», διαχειρίζονται στενές σχέσεις συνεργατικού επιπέδου με τους εκπροσώπους των νομοθετικών σωμάτων και της κυβέρνησης, ενώ ταυτόχρονα διεκδικούν νόμιμα τις επιδιώξεις τους, αμυνόμενοι προς κάθε μορφή διεκδίκησης που αντιτίθεται στα δικά τους θεμελιώδη συμφέροντα.

Η κριτική, ωστόσο, των Baumgartner και Jones τονίζει ότι η πολιτική διαδικασία εμπλοκής των ομάδων πίεσης περιγράφεται αποδοτικότερα από την προσέγγιση των θεματικών δικτύων παρά μέσω της «κοινότητας» πολιτικής⁶². Η υποχώρηση της ενασχόλησης για τον προσδιορισμό της έννοιας του subgovernment και η ανάδειξη της έννοιας του «θεματικού δικτύου» πραγματοποιήθηκαν σε συνάρτηση και

---

⁶² Βλ. Baumgartner, F. R. & Jones, B. D. (1993). *Agendas and Instability in American Politics*. Chicago: Chicago University Press, σελ. 430

παράλληλα με τη ραγδαία αύξηση των οργανωμένων συμφερόντων, το είδος των ομάδων που σημειώναν επιτυχή παρουσία στο αμερικάνικο πολιτικό σύστημα και, κυρίως σε συνάρτηση με την άνοδο στο πολιτικό σκηνικό φιλελεύθερων ομάδων πολιτών. Ο Smith σημειώνει τις μελέτες γύρω από τη μετατόπιση των μοντέλων που δίνουν έμφαση στο βαθμό δημοκρατικότητας στον οποίο περιήλθαν οι πολιτικές νομοθετικές διαδικασίες⁶³. Η επεκτεινόμενη παρουσία των μόνιμων, πλέον, ομάδων πίεσης τόσο στη Βουλή των Αντιπροσώπων όσο και στη Γερουσία σταδιακά αποδυναμώνει το ρυθμιστικό έλεγχο του νομοθετικού σώματος συνολικά προς τα παραγόμενα αποτελέσματα της πολιτικής. Αυτή η διαπίστωση προέρχεται από την παρατήρηση η οποία παρουσιάζει τη διαπραγμάτευση των ομάδων πίεσης να μετατοπίζει την πλειοψηφία των αποφάσεων στις προκαταρκτικές επιτροπές του Κογκρέσου. Το άμεσο αποτέλεσμα αυτής της μετατόπισης είναι η έλλειψη συνοχής στην ακολουθία των εξεταζόμενων αιτημάτων και, εν τέλει, αποφάσεων που οφείλεται στη γενική και όχι λεπτομερή εξέταση της θεματικής διάταξης καθώς και στην απουσία ελέγχου από μόνιμους νομικούς και πολιτικούς εμπειρογνώμονες.

Πριν οδηγηθούμε σε ερμηνείες για την αλλαγή από τις «κοινότητες πολιτικής» στα «θεματικά δίκτυα», κρίνεται απαραίτητο να αποσαφηνίσουμε αυτή τη μετατόπιση μέσα από τον εγκαθιδρυμένο πλουραλιστικό ανταγωνισμό. Το ζήτημα που τίθεται στη θεωρητική συζήτηση επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι δρώντες, - τα οργανωμένα συμφέροντα και η νομοθετική εξουσία του Κογκρέσου, επεκτείνουν ή περιορίζουν τη σφαίρα των αντιτιθέμενων στοχοθεσιών τους. Ο Smith σημειώνει ότι το αποτέλεσμα της αναδυόμενης δυναμικής των δρώντων συνιστά την 'κοινωνικοποίηση' ή την 'ιδιώτευση' της αντιπαράθεσης, με αντίκτυπο τόσο στη στρατολόγηση συμμάχων με κοινές αξίες και συμφέροντα όσο και στον προσεταιρισμό της κυβερνητικής πρωτοβουλίας.

Οι αλλαγές, ωστόσο που μπορούν να πραγματοποιηθούν στο πεδίο της διεκδίκησης και της διαπραγμάτευσης των συμφερόντων οφείλονται στο βαθμό της δημόσιας πληροφορίας – public information, και στα επίπεδα συναίνεσης που επιτυγχάνουν οι δρώντες μέσα από τα περιθώρια της δομής της πολιτικής διακυβέρνησης. Οι

---

⁶³ Βλ. Smith, R. A. (1995). Interest Group Influence in the U. S. Congress. *Legislative Studies Quarterly*, 20.1, σελ. 114-115

Baumgartner και Jones⁶⁴ σημειώνουν ότι οι αλληλένδετες εμφανίσεις ή υπαναχωρήσεις των κοινοτήτων πολιτικής στο πολιτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής συμβάλλουν στην ανάδειξη της έννοιας του «μονοπωλίου» πολιτικής, ερμηνευτικό πλαίσιο στο οποίο οδηγούν:

- I. Η αναπαράσταση της πολιτικής – the policy image. Πρόκειται, ουσιαστικά, για το συγκείμενο λόγο, που παράγεται προκειμένου να κατανοηθεί και να οριστεί το θεματικό περιεχόμενο των επιδιωκόμενων στόχων. Οι διάυλοι για τη συνάρθρωση των συμφερόντων σε αυτό το σημείο καθίστανται λιγότερο εμφανείς. Προκύπτει, μολαταύτα, ένα σύστημα εξωτερικής συναλλαγής που εμφανίζει τη σχέση των αποκλειστικών ομάδων εκπροσώπησης συμφερόντων με τον κρατικό μηχανισμό. Σε ένα πολιτικό σύστημα, όπως αυτό των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, που προσφέρει αυξημένα επίπεδα και δομές πολιτικών ευκαιριών, ο παράγοντας ‘policy image’ τίθεται ένα βήμα πριν τη διαδικασία μεταγραφής των συμφερόντων σε πολιτικές εκροές.
- II. Ο πολιτικός ‘τόπος’ – the policy venue. Αυτό το ερμηνευτικό στοιχείο επισημαίνει τις κατευθύνσεις των θεσμικών δρώντων μέσα από τις οποίες απορρέουν οι τελικές πολιτικές αποφάσεις. Το θεσμικό πλαίσιο του συστήματος λήψης αποφάσεων οριοθετεί τόσο τους ρόλους και τις αρμοδιότητες των συμμετεχόντων – δρώντων όσο και τη δυνατότητα ρύθμισης των σχέσεων μεταξύ κράτους και ομάδων πίεσης.

Τα προαναφερθέντα σημεία κατά τον Smith (1995), αποτελούν παράγοντες που συνέβαλλαν στη μετάλλαξη των όρων συγκρότησης των ομάδων εκπροσώπησης των συμφερόντων στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Το ερώτημα που θέτει ο ίδιος συγγραφέας σχετικά με τη διάδραση αυτών των παραγόντων, είναι «κατά πόσο ενδεχόμενες αλλαγές αυτών των δύο ερμηνευτικών μέσων μπορούν να επηρεάσουν τις κοινότητες πολιτικής και αν μπορούν να ορίσουν, ακριβώς, ποιοι έχουν

---

⁶⁴ Βλ. Baumgartner, F. R. & Jones, B. D. (1993). *Agendas and Instability in American Politics*. Chicago: Chicago University Press

δυνατότητα συμμετοχής στις διαδικασίες απόφασης και ποια πολιτική εφαρμογή θα καταστεί περισσότερο επιθυμητή από τα οργανωμένα συμφέροντα.»⁶⁵

6. 1. α. Συμμαχίες και Κόμματα

Κατευθυνόμενοι από το βασικό ερευνητικό ενδιαφέρον για τη μορφή και τη διαδικασία της άρθρωσης των αιτημάτων μέσα από τις αναγνωρισμένες ομάδες συμφερόντων στο πολιτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών, καταρχήν, οφείλουμε να εξετάσουμε τις διαστάσεις που λαμβάνουν οι θεσμικές δίοδοι παράλληλα με την οικονομική λειτουργία του συστήματος (Jankowski 1988). Τα μεθοδολογικά εργαλεία για την κατανόηση της διαμεσολάβησης συμφερόντων μέσα από την οπτική του κορπορατισμού θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα όρια που τίθενται με τη δυναμική είτε των ανταγωνιστικών ή συλλογικών είτε συμμαχικών συνδιαλλαγών και διαπραγματεύσεων. Αυτό που προκύπτει από την κλασική τριμερή συνεργασία συνιστά ένα πρότυπο λειτουργικά διαφοροποιημένων οργανώσεων που δρουν σε συγκεκριμένο πεδίο της οικονομικής πραγματικότητας (Schmitter 1974, Olson 1982). Παραμένει σημαντική, για κάθε περίπτωση μελέτης, η αποσαφήνιση αυτού που ο Olson αποκαλεί «εσωτερίκευση της εξωτερικότητας» των θεσμικών διευθετήσεων. Η ύπαρξη οργανώσεων συμφερόντων που είναι ικανές να ξεπεράσουν το πρόβλημα του 'free rider'⁶⁶ ή και επιπλέον να υπερβούν αρνητικές συνέπειες από τις κατευθύνσεις άλλων οργανωμένων ομάδων – γνωστές ως «οργανώσεις ομπρέλα», δύναται να αποδώσει θετικές εξελίξεις για το δίκτυο των δρώντων και των οργανώσεων τις οποίες εκπροσωπούν.

Η συζήτηση για τα κορπορατιστικά στοιχεία στη διακυβέρνηση και την πολιτική διαχείριση αλλά και στη μορφή εμπλοκής των οργανώσεων συμφερόντων στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει εγείρει μία προβληματική γύρω από την εγγενή λειτουργία του κομματικού συστήματος. Συγκεκριμένα, τίθεται ζήτημα αμφισβήτησης της

---

⁶⁵ Αναλυτικότερα βλ. Smith, R. A. (1995). Interest Group Influence in the U. S. Congress. *Legislative Studies Quarterly*, 20.1, σελ. 116

⁶⁶ Βλ. Offe, C. & Wiesenhal, H. (1980). Two Logics of Collective Action: Theoretical Notes on Social Class and Organizational Form. In *Political Power and Social Theory, A Research Annual*. 1. Greenwich: JAI Press

επάρκειας των πολιτικών κομμάτων για τις ανάγκες της ενσωμάτωσης και εξισορρόπησης των διαφορετικών αιτημάτων και εισροών. Το διαχειριστικό εύρος των πολιτικών εισροών από μέρους των κομμάτων περιορίζεται στο βαθμό που πραγματοποιείται μία αποκεντρωμένη μορφή διαπραγμάτευσης από το σώμα της Βουλής των Αντιπροσώπων και της Γερουσίας, συνολικότερα. Η περίπτωση των ομοσπονδιακών κομματικών μηχανισμών στις ΗΠΑ αποκτά διακριτά χαρακτηριστικά ως προς τη σχεσιακή διαχείριση των οργανώσεων συμφερόντων.

Στο πολιτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών τα πολιτικά κόμματα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο μέσα σε ένα ιδιάζον κορπορατιστικό, καταρχήν, σχήμα. Αν δεχτούμε το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ και ειδικότερα το νομοθετικό σώμα του Κογκρέσου ως βασικούς δρώντες σε μία οργανωμένη προσπάθεια επινοητικής στρατηγικής ενσωμάτωσης (Χελντ 2000) καθίσταται σαφέστερη η ανάμειξη των πολιτικών κομμάτων στην διαδικασία άρθρωσης των συμφερόντων. Ο Jankowski υποστηρίζει ότι συνηθέστερη επιλογή των κομμάτων στις ΗΠΑ είναι ο συνασπισμός συμμαχιών με τα οργανωμένα συμφέροντα. Ένα σημείο το οποίο εξηγεί αυτή την ανοικτή θέση των κομμάτων είναι το γεγονός ότι στους κόλπους των πολιτικών κομμάτων συμπεριλαμβάνονται φορείς που εκπροσωπούν τόσο τους εργοδότες όσο και τους εργαζομένους. Ωστόσο, είναι οι οργανώσεις «ομπρέλα» εκείνες που λειτουργούν ως κύριοι διαμορφωτές των συμμαχιών στα οργανωμένα συμφέροντα. Η κομματική παρουσία έρχεται σε δεύτερο επίπεδο, διευκολύνοντας τις συμμαχίες, και κυρίως αυτές που εμπίπτουν στην προγραμματική αιγίδα της οργάνωσής τους.

Η μορφή των συμμαχιών των δρώντων παρουσιάζει αναπόφευκτα μία περισσότερο συγκεντρωτική διάσταση στη διανομή των αρμοδιοτήτων και των αιτημάτων των δρώντων. Μεταξύ των οργανώσεων και των πολιτικών διαφαίνεται μία σχέση κατά την οποία στο βαθμό που η ομάδα λειτουργεί μεμονωμένα και έχει τη δυνατότητα της διαμόρφωσης της ημερήσιας διάταξης, υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα να αποφευχθεί ο προστατευτισμός προς αυτή την ομάδα. Ως εκ τούτου, η προσφυγή των επιμέρους ομάδων σε συμμαχικές στρατηγικές τους διασφαλίζει ένα ευνοϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο από το νομοθετικό σώμα. Σε αυτό το σημείο της ανάλυσης μπορούμε να διακρίνουμε το κριτήριο που τίθεται για τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα της διαμεσολαβητικής δραστηριότητας των συμφερόντων.

Ειδικότερα, το βάρος της μελέτης μετατοπίζεται από το κριτήριο της εξουσίας και της πολιτικής σταθερότητας (Hobbes) στην αναγκαιότητα για αυξημένες οικονομικές επιδόσεις των θεσμών διαμεσολάβησης των συμφερόντων (Olson 1982).

6. 2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Η θεωρητική συζήτηση για τις κοινότητες πολιτικής και τα θεματικά δίκτυα στο χώρο του πολιτικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύχθηκε έντονα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 παράλληλα με την πραγματιστική εμβάθυνση των εννοιών στην απέναντι ανατολική ακτή του Ατλαντικού. Οι βάσεις, ωστόσο, της θεμελίωσης των παραπάνω προτύπων για την περιγραφή του ρόλου των οργανώσεων των ομάδων πίεσης στην πολιτική διαδικασία εμπεριέχουν χαρακτηριστικά των προτύπων που ίσχυαν σε χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ένωσης⁶⁷ (Richardson 2000:1006).

Οι έννοιες της κοινότητας πολιτικής και του θεματικού δικτύου, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Jordan (1990), στο χώρο των ευρωπαϊκών κρατών αναπτύχθηκαν σε άμεση συνάρτηση με το πολιτικό σύστημα της Μεγάλης Βρετανίας⁶⁸. Η διαπίστωση των ευρωπαίων στοχαστών ότι οι κοινότητες πολιτικής και τα «σιδηρά τρίγωνα» (iron triangles), ουσιαστικά επρόκειτο για ιδέες που παγιώθηκαν από την αμερικάνικη πολιτική επιστήμη, δεν απέδωσε αποτελέσματα ευθυγράμμισης των πολιτικών συστημάτων των κρατών μελών της Ένωσης με το περιεχόμενο των αμερικανικών ιδεών⁶⁹. Οι συνθήκες της μεταπολεμικής Ευρώπης συνέβαλλαν στη δημιουργία και την ανάπτυξη διαφορετικών επιπέδων θεσμοποίησης αλλά και μορφών και στρατηγικών εμπλοκής στο πολιτικό σύστημα για τα οργανωμένα

---

⁶⁷ Τα σχετικά συμπεράσματα του Richardson, εκπονήθηκαν κατόπιν των περιπτώσιολογικών μελετών που πραγματοποίησε για τις χώρες της δυτικής Ευρώπης. Βλ. αναλυτικά Richardson, J. J. (1982). *Policy Styles in Western Europe*. London: Allen & Unwin.

⁶⁸ Για το ρόλο των εργατικών ενώσεων και το κοινοβουλευτικό σύστημα της Μεγάλης Βρετανίας βλ. Stewart, D. (1958). *British Pressure Groups: Their Role in Relation to the House of Commons*. Oxford: Oxford University Press.

⁶⁹ Βλ. Jordan, G. (1990). Sub-governments, policy communities and networks: refilling the old bottles?. *Journal of Theoretical Politics*, 2. 3. σελ. 325-326.

συμφέροντα. Η μελέτη της δράσης των ομάδων πίεσης ξεκίνησε αυτήν την περίοδο να παρακάμπτει τους παραδοσιακούς θεσμούς εκπροσώπησης – εθνικό πεδίο δράσης, και προσανατολίστηκε σε νέες κατευθύνσεις των εξουσιαστικών δρώντων και των οργανώσεων συμφερόντων. Το νέο επιχείρημα αναδείκνυε μία μετά-κοινοβουλευτική διάσταση της πολιτικής εξουσίας⁷⁰. Η νέα ιδιότυπη, για τα χρονικά δεδομένα, μετά-κοινοβουλευτική πραγματικότητα έδωσε έμφαση στη σημασία της «πολιτικής κοινότητας» συναρτώντας τη λειτουργία της με τις κατευθύνσεις που θα λαμβάνουν οι πολιτικές αποφάσεις και αλλαγές, εν γένει⁷¹. Τα διαμορφούμενα πλαίσια της μετάλλαξης των ευρωπαϊκών θεσμών και, ειδικότερα, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συνδέονται με μία νέα μορφή διακυβέρνησης (Rhodes 1996).

Ο Rhodes εισάγει στη συζήτηση την έννοια του δικτύου πολιτικής αυτο – οργάνωσης (self – organizing policy network). Εμείς οφείλουμε να εξετάσουμε το εύρος των πολιτικών αποφάσεων και των διαδικασιών που έχουν προηγηθεί στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, στοιχείο που καθιστά το ζήτημα των μορφών διαπραγμάτευσης πιο πολύπλοκο και συνθετότερο. Η διάκριση που πραγματοποιεί ο Χρυσόχοου (2003:120) ανάμεσα στο εύρος και το επίπεδο της ενοποιητικής διαδικασίας, προσδίδει εργαλεία αναλυτικής διαχείρισης των χώρων πολιτικής και, ως εκ τούτου, των οργανωμένων ομάδων που δραστηριοποιούνται μέσα σε αυτούς. Η λογική της διαπραγμάτευσης στο ευρωπαϊκό επίπεδο συνιστά αναπόφευκτα την από κοινού διαχείριση ενός αιτήματος από τους εκπροσώπους των νομοθετικών σωμάτων και τα οργανωμένα συμφέροντα. Από αυτή τη συνεργασία προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα για πιθανές πραγματοποιήσιμες πολιτικές αλλαγές καθώς για την απρόσκοπτη λειτουργία του πολυπαραγοντικού πολιτικού συστήματος της

---

⁷⁰ Όπως παραπάνω. Μια απόλυτα χρήσιμη μελέτη του νέου προτύπου εκπροσώπησης στα πλαίσια των θεσμικών διαδράσεων και αλλαγών στη δημόσια σφαίρα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, γράφτηκε το 1979, από τους Richardson και Jordan. Μία νέα μορφή διακυβέρνησης αρχίζει να διαφαίνεται σταδιακά, μέσα από διαφοροποιημένα κανονιστικά δημοκρατικά πλαίσια. Βλ. διεξοδικά Richardson, J. & Jordan, G. (1979). *Governing under Pressure. The Policy Process in a Post-parliamentary Democracy*. Oxford: Robertson Press

⁷¹ Ανάμεσα σε πολλές μελέτες για τις κοινότητες πολιτικής στο πολιτικό σύστημα της Μεγάλης Βρετανίας και κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτή που παραθέτουμε παρουσιάζει με μεγαλύτερη ευρύτητα τις παραδοχές της «κοινότητας πολιτικής» στο μεταβαλλόμενο ευρωπαϊκό πολιτικό σκηνικό. Βλ. Rhodes, R. A. W. & Marsh, D. (1992). *New Directions in the Study of Policy Networks*. *European Journal of Political Research*, 21. 1.

Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁷² Οδηγούμαστε, με αυτά τα στοιχεία στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν δυνατότητες για αυτό που ο Rhodes αποκαλεί αυτο-οργανωμένο δίκτυο πολιτικής, για την ανάπτυξη δηλαδή, ενός χαρακτηριστικού συστήματος διακυβέρνησης. Για να οριστεί η μορφή της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης, θα πρέπει να εξεταστεί το δίκτυο πολιτικής ως μία οργάνωση με πολλούς δρώντες οι οποίοι κατευθύνονται προς συναλλαγές για να μεγιστοποιήσουν την επιρροή τους στις πολιτικές εκροές του πολιτικού συστήματος. Ανάμεσα στις συναλλαγές εντάσσονται οι οικονομικές απολαβές, η πληροφόρηση και η εξειδίκευση των εμπειρογνομόνων μέσα στα οργανωμένα συμφέροντα.

Συμπεριλαμβάνοντας στα χαρακτηριστικά των δικτύων πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση τη σταθερότητα συμμετοχής και τη συνέχεια των σχέσεων μεταξύ των θεσμικών δρώντων, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η κοινότητα πολιτικής υφίσταται εκεί ακριβώς όπου η επίλυση των διαφορών και η διευθέτηση των ιδιαίτερων συμφερόντων μετουσιώνεται σε δείκτη αντίληψης για μία αποτελεσματική κοινότητα⁷³. Ο Rhodes καθιερώνεται ως ο βασικός πολιτικός αναλυτής της έννοιας της «κοινότητας πολιτικής» και την ορίζει ως εξής:

«Οι κοινότητες πολιτικής είναι δίκτυα που χαρακτηρίζονται από σταθερότητα σχέσεων, συνέχεια στο περιορισμένο σώμα μελών, κάθετη αλληλεξάρτηση που βασίζεται στην από κοινού διανομή ευθυνών και στη διάσταση από άλλα δίκτυα. Τα δίκτυα πολιτικής αποφασίζουν ποια ζητήματα συμπεριλαμβάνονται ή αποκλείονται από την πολιτική αρένα.»

Ο Richardson ασκεί εποικοδομητική κριτική στις εννοιολογήσεις των διαδικασιών χάραξης ευρωπαϊκών πολιτικών, τονίζοντας ότι οι ορίζουσες συνισταμένες της κοινότητας πολιτικής μπορούν να μεταβληθούν και να αποφέρουν έλλειψη ελέγχου, πολιτική αστάθεια και μη αναμενόμενα αποτελέσματα. Όπως τονίζει χαρακτηριστικά, η ίδια η επιτυχία του μοντέλου της κοινότητας πολιτικής καθίσταται ικανή να το διαβρώσει μέσα από την

⁷² Βλ. Αναλυτικά τα περιγραφικά ερμηνευτικά μέσα του Richardson, J. J. (2000). Government, Interest Groups and Policy Change. *Political Studies*, 48. σελ. 1006-1008.

⁷³ Βλ. Jordan, G. (1990). Sub-governments, policy communities and networks: refilling the old bottles?. *Journal of Theoretical Politics*, 2

προσπάθεια των οργανωμένων συμφερόντων να δημιουργήσουν δομές προκειμένου να διατηρούν τον έλεγχο των πολιτικών εκροών ή και να προσαρμόζονται στις συνθήκες αβεβαιότητας. Η αστάθεια που δύναται να προκύψει από την πολυπλοκότητα των πρωτοβουλιών των ομάδων πίεσης σε συνθήκες αλλαγής του πολιτικού σκηνικού, οδηγεί στη σύμπτυξη των ανεξάρτητων μεταξύ τους δρώντων με προσανατολισμούς σε διαφορετικά πολιτικά πεδία⁷⁴.

Ένα χαρακτηριστικό που προκύπτει από τα εφαρμοζόμενα πρότυπα εκπροσώπησης των οργανωμένων ευρωπαϊκών συμφερόντων αποτελεί η ετερογενής ανάμειξη υποεθνικών, εθνικών και υπερεθνικών δρώντων. Οι οργανώσεις εκπροσώπησης συμφερόντων ενταγμένες στα δίκτυα πολιτικής δεν απέδωσαν στη σταθερή παρουσία τους, εφόσον η πολυπλοκότητα των συμμετεχόντων στις ευρωπαϊκές διαδικασίες καθιστούσε τον έλεγχο και την επιρροή των όρων εκπροσώπησης ευμετάβλητα και αναξιόπιστα. Σε αυτό το σημείο η κριτική του Χρυσόχου αναφορικά με το «επίπεδο» της ενοποιητικής διαδικασίας λαμβάνει απτές διαστάσεις. Η διαχείριση των κοινών λειτουργικών χώρων σταδιακά παρουσιάζει απώλειες στον καθορισμό των δρώντων και την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων τους. Ο Schmitter, ωστόσο, σημειώνει ότι η έννοια του δικτύου αποτελεί πρόσκομμα για εκείνο το μέρος της βιβλιογραφίας που εστιάζει στους όρους της εθνικής ή υποεθνικής διακυβέρνησης, σε άμεση αναφορά με τη σταθερή μορφή της οριζόντιας διάδρασης μεταξύ κοινά συσχετιζόμενων δρώντων. Με τα σύγχρονα επικοινωνιακά μέσα καθίσταται εφικτή η πιθανότητα για τους συμμετέχοντες σε ένα δίκτυο να μην γνωρίζονται μεταξύ τους, ενώ παράλληλα το δίκτυο να μετουσιώνεται στο κατάλληλο μέσο στο βαθμό που προωθεί και διασφαλίζει συμφωνίες σε υπερεθνικό και παγκόσμιο επίπεδο⁷⁵.

---

⁷⁴ Ο Richardson (2000) αποδίδει αναλυτικά όλες τις πιθανές εκδοχές για τους παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τη συμπεριφορά όλων εκείνων των δρώντων που συμμετέχουν στις πολιτικές διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κεντρική ιδέα της μελέτης του, παρουσιάζει τις εκδοχές της πολιτικής διαδικασίας να συνιστούν μία εικόνα πολιτικής τάξης και ελέγχου πρόσκεινται θετικά στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον της χάραξης πολιτικών τόσο στο εθνικό όσο και το υπερεθνικό επίπεδο. Βλ. αναλυτικότερα Richardson, J. J. (2000). Government, Interest Groups and Policy Change. *Political Studies*, 48. σελ.1008-1009.

⁷⁵ Βλ. Schmitter, P. C. (2001). What is there to Legitimize in the European Union...and How might this be accomplished?. Istituto Universitario Europeo

Στον ευρωπαϊκό ενοποιητικό χώρο, τα δίκτυα και οι κοινότητες πολιτικής, συγκροτούν την πλουραλιστική πτυχή στην πλειονότητα των πεδίων πολιτικής. Εξαίρεση αποτελεί η κοινωνική πολιτική, για τον σχεδιασμό της οποίας οι ευρωπαϊκοί θεσμικοί δρώντες και ειδικότερα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναπτύσσουν κυρίως μορφές κοινωνικού διαλόγου⁷⁶ προκειμένου να διαχειριστούν αποδοτικότερα τα αναδυόμενα αιτήματα από τα οργανωμένα συμφέροντα. Η ανάδειξη των συμφερόντων των 700 οργανωμένων ευρωπαϊκών ομάδων στα πλαίσια του κοινωνικού διαλόγου, προσδίδει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενισχυόμενες δυναμικές νομοθετικές αρμοδιότητες.

Οι ομάδες συμφερόντων όταν ενεργοποιούν τους μηχανισμούς πίεσης στις διαδικασίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθίστανται περισσότερο αποτελεσματικές σε ζητήματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος & της υγείας των καταναλωτών (Χατζηγιάννη 2002: 229). Στην περίπτωση της διαφήμισης των προϊόντων καπνού, η διαμεσολάβηση των αιτημάτων των Ομάδων Καπνού, αντιμετώπισε την ενδεδειγμένη στάση του Κοινοβουλίου προς όφελος των ομάδων που εκπροσωπούσαν αιτήματα για την προστασία της υγείας των καταναλωτών. Η λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η νομοθετική του λειτουργία έχουν παρουσιάσει ευδιάκριτα χαρακτηριστικά υπέρ των λιγότερο ισχυρών lobby στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

6. 2. α. Ηγετικές Ομάδες και Κόμματα

Ο Τσινισιζέλης (1994) σημειώνει ότι οι διαδικασίες της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης προέκυψαν ως άμεσο αποτέλεσμα των προσπαθειών που καταβλήθηκαν από τις

---

⁷⁶ Αναφερόμενος στους Mazey και Richardson (1993). “Conclusion: A European Policy Style” στο *Lobbying in the European Community*. Oxford: Oxford University Press, ο Λάβδας τονίζει ότι το νέο-πλουραλιστικό πρότυπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι κατακερματισμένο και κλαδικό, και ότι επιπλέον εγκαθιστά ένα πλαίσιο κοινωνικού διαλόγου, ως εργαλείου της κοινωνικής πολιτικής και δικτύων πολιτικής για τα υπόλοιπα πεδία πολιτικής.

Βλ. Σχετικά Λάβδας, Κ. Α. (2004). *Συμφέροντα και Πολιτική, Οργάνωση Συμφερόντων και πρότυπα Διακυβέρνησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ 265 για την Ιδιαίτερη Βαρύτητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υποσημείωση 53.

«τεχνικές» ηγετικές ομάδες⁷⁷. Η συνέπεια της έλλειψης δημοκρατικής συμμετοχής από το σύνολο των υποεθνικών ομάδων πίεσης, των εθνικών δρώντων – Κοινοβουλίων και των υπερεθνικών θεσμών, τείνει να διαφοροποιηθεί από την θεσμική ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Χατζηγιάννη 2002). Η κυριαρχία σε αυτό το επίπεδο ανάλυσης κατανέμεται σε πολλά κέντρα εξουσίας. Η συμπίεση του κράτους από την πολυπλοκότητα των δρώντων συμβάλλει στην εκχώρηση αρμοδιοτήτων σε υποεθνικές ηγετικές ομάδες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση απαρτίζεται από έναν πολύπλοκο ιστό δικτύων δρώντων, στα οποία συμμετέχουν και οι ηγετικές ομάδες, με άμεσο αποτέλεσμα την πολυεπίπεδη, μη ιεραρχική, συμβουλευτική και απολιτική διακυβέρνηση (Hix 1998). Για το πολιτικό σύστημα της ΕΕ και τα πρότυπα εκπροσώπησης συμφερόντων ο Simon Hix (1999) θα αναφέρει το «συνεργατικό» ή «μοντέλο συνεργασίας» - consociationalism, σύμφωνα με το οποίο ένα καθορισμένο σύνολο οργανωμένων ομάδων διαθέτει προνομιούχο πρόσβαση στις διαδικασίες χάραξης και παραγωγής πολιτικών αποφάσεων⁷⁸.

Οι σύγχρονες πολιτικές ηγετικές ομάδες – elit, που υφίστανται στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι θετικές ως προς την διαδικασία της ενοποίησης περισσότερο από ότι το σύνολο των πολιτών των χωρών τους. Σε αυτό το σημείο μπορούμε να θέσουμε ως παράγοντα με μεγαλύτερη βαρύτητα, τη δυνατότητα των συγκεκριμένων ομάδων να διαθέτουν πολλά σημεία πρόσβασης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αλλά και την οικονομική τους ευχέρεια που τους προσδίδει άνεση στην κυκλοφορία πληροφορίας.

Τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στη δράση των ηγετικών ομάδων εμφανίζουν στοιχεία της λειτουργικής προσέγγισης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η εφαρμογή

---

⁷⁷ Τσινισιζέλης, Μ. Ι. (1994). Ομάδες Συμφερόντων, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. *Κοινοβουλευτική Επιθεώρηση*, 17/18. σελ. 157

⁷⁸ Το συνεργατικό μοντέλο συλλογικής εκπροσώπησης καθιερώνεται σε επίπεδο κρατών όπου παρατηρούνται πολιτισμικές διαφορές μεγάλης εμβέλειας. Στα πλαίσια αυτού του προτύπου οι ομάδες λειτουργούν στη βάση μιας ισόρροπης σχέσης μεταξύ τους αποκλείοντας το ενδεχόμενο επικυριαρχίας. Ένα σύνολο θεσμικών κανόνων που εγγυώνται την πολιτική ομοφωνία και μέσα από τους οποίους επιτυγχάνεται η δυναμική εκπροσώπηση των πολυπολιτισμικών στοιχείων κάθε χώρας – μέλους, αποτελεί θεμέλιο για τη λειτουργία του συστήματος παραγωγής πολιτικών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εφαρμογή αυτού του μοντέλου στις συνθήκες ανάδυσης των νέων διαιρετικών τομών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Βλ. Hix, S. (1999). *The Political System of the European Union*. London: Macmillan Press

της Κοινοτικής Μεθόδου ως προτύπου για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, τόνισε το ρόλο των ηγετικών πολιτικών ομάδων, μέσα από τα υψηλά επίπεδα κοινωνικοποίησης που εγκαθιστούσαν τα νέα περιβάλλοντα πολιτικής (Χρυσόχου 2003: 116). Η θέση και οι αρμοδιότητες, ωστόσο, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δεν παρουσίασαν χαρακτηριστικά ενίσχυσης και επέκτασης, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενισχύθηκε ως ευρωπαϊκός θεσμός σημαντικά, με τη συμμετοχή της στη διαμόρφωση της περιφερειακής πολιτικής⁷⁹. Αυτό που καθιστά απόλυτα λυσιτελή τη νεολειτουργική διάσταση των πολιτικών διαδικασιών είναι η λειτουργικά αναγκαία εμπλοκή των ιδιαίτερων συμφερόντων στην ενοποίηση και την παραγωγή ενός πλουραλιστικού υπερεθνικού ιδεώδους. Οι θεσμοί της Κοινότητας αποκτούν έναν βαθμό αυτονομίας κατά τον οποίο η έκφραση των διαφορετικών απόψεων και οι προϋποθέσεις για μια οργανωμένη συμβίωση καθίστανται συνισταμένες της ευρωπαϊκής πραγματικότητας. Σύμφωνα με τα προηγούμενα οδηγούμεστε στο συμπέρασμα ότι οι ηγετικές ομάδες του ευρωπαϊκού επιπέδου οργάνωσης είναι υπέρμαχοι ενός μοντέλου συναινετικής δημοκρατίας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι τάσεις των ηγετικών ομάδων κατευθύνονται μεν στη μεταβίβαση νομιμοποίησης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τονίζουν όμως τη σημασία της διευθέτησης των «ιδίων» συμφερόντων⁸⁰. Επιπλέον, το μοντέλο της συναινετικής δημοκρατίας καθίσταται ανεπαρκές από μόνο του, για την ολοκλήρωση των κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών προτεραιοτήτων. Ταυτόχρονα με τη δραστηριοποίηση των ηγετικών ομάδων και τη διευρυμένη σε χώρες Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί μία παράλληλη αναζήτηση σύγκλισης προτιμήσεων και αξιακών ερμηνευτικών προτύπων (Αλεξόπουλος 2003, Λάβδας 2002).

Η προϋπόθεση για τη συνεργασία μεταξύ των πολιτικών ηγετικών ομάδων οφείλεται στη μείζονα ανάγκη προαγωγής, άρθρωσης και διευθέτησης των συμφερόντων των οποίων είναι εκπρόσωποι. Η μορφή της συνεργασίας των ηγετικών ομάδων δεν έχει πρωτεύοντα ρόλο, εφόσον οι τακτικές που ακολουθούν, συνήθως, εξαρτώνται από τις δομές ευκαιριών που προσφέρει το ίδιο το θεσμικό πολιτικό περιβάλλον της

---

⁷⁹ Για τις θεσμικές ζυμώσεις και την αλλαγή κατευθύνσεων στις ευρωπαϊκές πολιτικές, βλ. Ιωακείμης, Π. Κ. (1988). *Ο Μετασχηματισμός της ΕΟΚ: Από την «Εντολή» στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση και επιπλέον Beyers, J. (2002). Gaining and seeking access: The European adaptation of domestic interest associations. *European Journal of Political Research* 41: 585-612

⁸⁰ Όπως παρακάτω.

Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸¹. Πιο συγκεκριμένα, οι οργανωτικές σχέσεις των ηγετικών ομάδων με το στρατηγικό – πολιτικό περιβάλλον τους ενισχύονται από μέσα από την τακτική της πρόσκτησης – cooptation. (Λάβδας 2004: 65) Με αυτήν την τακτική, ως πάγιο εργαλειακό μέσο, οι πολιτικές ελίτ στην Ευρωπαϊκή Ένωση ουσιαστικά προσαρμόζονται στις δυσχερείς μεταβαλλόμενες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες⁸².

Σε κάθε χώρα – μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/ Ένωσης οι ηγετικές ομάδες εγείρουν διαφορετικά αιτήματα πολιτικής διευθέτησης. Υπάρχει, ωστόσο, ένας βαθμός συνοχής ανάμεσα σε ηγετικές ομάδες από διαφορετικά κράτη που αποτυπώνεται σε κοινά ευρωπαϊκά ζητήματα. Οι συμμαχίες που δημιουργούν οι πολιτικές ελίτ για τον εθνικό αλλά και ευρωπαϊκό πολιτικό ανταγωνισμό καθιστούν τη δυναμική τους αρκετά ευάλωτη στις κατευθυντήριες της κοινής γνώμης. Επιλέγοντας ένα σταθερό πολιτικό πλαίσιο και ταυτόχρονα συμβιβαστική συμπεριφορά, οι ηγετικές ομάδες προσπαθούν να ισορροπήσουν ανάμεσα σε αντί-ευρωπαϊκές αντιλήψεις των πολιτών και στα φιλο-ευρωπαϊκά συμφέροντά τους.

Αν θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι ο ρόλος των κομμάτων στις συνθήκες της ευθυγράμμισης με το ευρωπαϊκό επίπεδο ολοκλήρωσης, επηρεάζει τον επικαθορισμό του ρόλου των εισροών στο πολιτικό σύστημα της Ένωσης, καθίσταται απαραίτητο να σημειώσουμε συνοπτικά τις στρατηγικές των κομμάτων των εθνικών κοινοβουλίων. Οι μέθοδοι που ακολουθούν τα κόμματα προκειμένου να ισορροπήσουν τις αντικρουόμενες τάσεις των κοινωνικών και οικονομικών ομάδων συνίστανται στην ανάπτυξη εργαλείων μίας ασαφούς νομιμοποίησης των γενικότερων προτιμήσεων από το σύνολό τους ως προς την αποδοχή του ευρωπαϊκού εγχειρήματος⁸³. Η ευκαιριακή διαχείριση από την πλευρά των εθνικών κοινοβουλίων

---

⁸¹ Συμπεράσματα από τη μελέτη και παρακολούθηση των πανεπιστημιακών παραδόσεων του Δ. Χρυσόχου στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (2004-2005). Ολοκληρωμένες προτάσεις κριτικής σκοπιάς για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση βλ. στο Χρυσόχου, Δ. Ν. (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

⁸² Στο σημείο αυτό ο συγγραφέας αναφέρεται στην περιπτωσιολογική μελέτη του Philippe Selznick (1949). *TVA and the Grass Roots: A Study of Politics and Organization*. Berkeley: University of California Press. Βλ. Αναλυτικά την παρουσίαση στον Λάβδα, Κ. Α. (2004). *Συμφέροντα και Πολιτική, Οργάνωση Συμφερόντων και πρότυπα Διακυβέρνησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 64-65

⁸³ Βλ. Υφαντής, Κ. & Κούρταλης, Σ. (2005). Μετά τα δημοψηφίσματα: Σε αναζήτηση μιας νέας(;) raison d' être.... *Πολιτική Επιστήμη*, 2.

δρώντων των ευρωπαϊκών εξελίξεων, τους καθιστά αναπόφευκτα παίκτες με δευτερεύοντα ρόλο στις ευρωπαϊκές διαδικασίες. Σε αυτό συμβάλλει και αυτό που ο Μαυρογορδάτος αποκαλεί αντίστροφη κίνηση στους «ιμάντες μεταβίβασης»⁸⁴. Με την προσπάθεια που καταβάλουν οι κομματικές οργανώσεις προκειμένου να μειώσουν το επικοινωνιακό κενό, ανάμεσα στα εθνικά κοινοβούλια και το σώμα των ευρωπαίων εκπροσώπων, ουσιαστικά απομονώνουν από το εθνικό εκλογικό σώμα το ζήτημα της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. Υπό αυτές τις πραγματικές συνθήκες ο ρόλος των ομάδων πίεσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η διαμεσολάβηση των συμφερόντων τους αποκτά ένα προβάδισμα ως προς την άμεση συμμετοχή στις μορφές εκπροσώπησης και στα πρότυπα διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

6. 3. Διαιρετικές τομές και Διαμεσολάβηση συμφερόντων

Στην παρούσα εργασία κρίνεται απαραίτητο, αναδεικνύοντας το ζήτημα που αφορά τις νέες διαιρετικές τομές – new cleavages-, που δημιουργούνται γύρω από το οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να προβάλλουμε στο δυνατό βαθμό την αναγκαιότητα που επιβάλλουν οι συνθήκες για τη δημιουργία νέων μορφών εκπροσώπησης και νέων θεσμικών πλαισίων συνεργασίας. Η δυναμική της έννοιας των διαιρετικών τομών έχει καταστεί το βασικό εργαλείο εξήγησης των σχέσεων αιτιότητας που διαμορφώνουν τόσο τις δέσμες προτιμήσεων των δρώντων – πολιτών όσο και την πολιτική συμπεριφορά τους, όπως αυτές εκφράζονται στο πεδίο του πολιτικού ανταγωνισμού. Τοποθετώντας το ζήτημα των διαιρετικών τομών στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εγείρεται ένα βασικό ερώτημα: Πώς συμβιβάζονται οι αντικρουόμενες στάσεις των πολιτών των κρατών – μελών με τους υπερεθνικούς - ευρωπαϊκούς προσανατολισμούς; Μπορεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να ανταποκριθεί ως νομοθετικός δρών στις πολυσύνθετες⁸⁵ πολιτικές εισροές;

---

⁸⁴ Για μία εργαλειακή ερμηνευτική απόδοση των ομάδων πίεσης στα πλαίσια του δημοκρατικού πολιτικού συστήματος, βλ. Μαυρογορδάτος, Γ. Θ. (2001). *Ομάδες Πίεσης και Δημοκρατία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

⁸⁵ Στη βιβλιογραφία προκύπτουν διαφορετικές καταβολές μεταξύ νέων αλλά και παλαιών ομάδων πολιτών που έχουν αναφορά (α) σε ιστορικές διαιρετικές τομές στην οργάνωση του ευρωπαϊκού εμπορίου (European Trade Union organization), (β) σε διαφορετικές λειτουργίες ονομαστικά συγγενών ομάδων, (γ) σε διαφορετικούς πολιτικούς δεσμούς και (δ) σε ανομοιογενή θρησκευτικό

Οι εκτιμήσεις των πολιτών των κρατών – μελών της Ένωσης και ο βαθμός που αντιλαμβάνονται και, εν γένει, αποδέχονται την εμπλοκή τους στα ευρωπαϊκά θεσμικά πλαίσια, μπορούν να συνοψισθούν σε δύο βασικές κατηγορίες. Καταρχήν στη συγκινησιακή υποστήριξη η οποία εκδηλώνεται ως ιδεολογική και σαφώς μη υλική πεποίθηση γύρω από τις αξίες και τα συσσωρευμένα στοιχεία κοινών αντιλήψεων για τις πρακτικές που παράγουν οι ομάδες συμφερόντων μέσα από το ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα και γύρω από αυτό. Σε αυτό το σημείο οι αναδυόμενες ομάδες πολιτών και, ως εκ τούτου οι οργανώσεις που θα εκπροσωπήσουν τα διακηρυγμένα συμφέροντά τους θα υιοθετήσουν πρακτικές που δεν είναι απαραίτητο να προβλέπονται από τα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η θεσμική αδυναμία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενισχύεται από την απουσία εργαλείων οριοθέτησης της ορθολογικής – τουλάχιστον, συμπεριφοράς των νέων ομάδων αλλά και από το γεγονός της ανυπαρξίας ενός συνταγματικού κειμένου μέσα από το οποίο θα εκφράζεται η νομιμοποίηση των νομοθετικών επιλογών του.

Παράδειγμα χαρακτηριστικό προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού⁸⁶ που επιλέγουν ως μορφή διαπραγμάτευσης οι δρώντες που εκπροσωπούν αιτήματα εκπαιδευτικής πολιτικής και οι δρώντες για την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού παρουσιάζει στοιχεία από την εφαρμογή του «διεθνούς καθεστώτος» ως προτύπου δανεισμένου από τη θεωρία των διεθνών σχέσεων⁸⁷, προσαρμοσμένου ταυτόχρονα στην πρακτική άσκηση των ευρωπαϊκών διευθετήσεων⁸⁸ (Τσινισιζέλης & Χρυσόχου 2005).

προσδιορισμό. (Καθολικοί/ Προτεστάντες, βόρεια/ νότια Ευρώπη, παλαιά μέλη-κράτη/ πρώην χώρες ΕΣΣΔ)

⁸⁶ Βλ. στην αναφορά του Nugent, N. (2004). *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Προλ. Μενδρινού, Μ. Μ.. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας, στη σελ. 429-430 παραπέμπει στους Hodson, D. & Maher, I. (2001). The Open Method as a New Mode of Governance: The Case of Soft Economic Policy Co-ordination. *Journal of Common Market Studies*, 39. 4. σελ.719-746.

⁸⁷ Για την εφαρμογή μοντέλων διαχείρισης διεθνών σχέσεων στην ευρωπαϊκή διαδικασία ολοκλήρωσης, και ειδικότερα για το αναλυτικό πλαίσιο που εγκαθιστά μία συναινετική περίοδο στις ευρωπαϊκές πολιτικές και τις δυναμικές κανονιστικότητες που συνθέτει η ευρωπαϊκή προοπτική, βλ. Χρυσόχου, Δ. Ν. (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

⁸⁸ Οι συγγραφείς προσδιορίζουν μία μορφή ενοποίησης, που παρουσιάζει πολλαπλές και ανομοιογενείς συνεργασίες μεταξύ των κρατών – μελών για συγκεκριμένους τομείς πολιτικών. Βλ. τις ολοκληρωμένες προτάσεις στο Τσινισιζέλης, Μ. Ι. & Χρυσόχου, Δ. Ν. (2005). Προσλήψεις και όρια της Συνταγματικής Ευρώπης. *Πολιτική Επιστήμη*, 2.

Η επόμενη μορφή της έκφρασης της συμμετοχής των ομάδων συμφερόντων που αναδύονται μέσα από τις ομάδες πολιτών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ωφελμιστική υποστήριξη. Σε αυτό το σημείο τα κριτήρια δεν είναι η πορεία βάσει αξιών και εκδήλωσης ιδεολογικών τάσεων στην ανάδειξη των επιμέρους οντοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Βασική προϋπόθεση για την οργάνωση αυτής της μορφής υποστήριξης έγκειται στη λειτουργιστική βάση ότι το, εν λόγω, πολιτικό σύστημα βελτιώνει την πολιτική και οικονομική κατάσταση των ομάδων πίεσης βάσει ενός επιπέδου υλικοτεχνικού αυτοκαθορισμού.

Οι οργανώσεις που εκπροσωπούν τοπικά, περιφερειακά ή εθνικά συμφέροντα, προσαρμόζονται καταρχήν στον ευρωπαϊκό χαρακτήρα διαπραγμάτευσης. Η ετερογένεια των υποεθνικών δρώντων αποτελεί ένα σημείο το οποίο δεν παρακάμπτεται, ενώ αντίθετα συνίσταται ως αναγκαία συνθήκη – προϋπόθεση η επίτευξη ενός επιπέδου κοινωνικής και οικονομικής σύγκλισης με θετικές συνέπειες στην ποιότητα⁸⁹ του συνόλου των ομάδων και των πολιτών. Λαμβάνοντας υπόψη τη θέση του Kymlicka για την επίδραση που έχει η ποιότητα των πολιτών στη δημοκρατική λειτουργία του ίδιου του κοινωνικού κράτους διακρίνουμε ότι η πολυπαραγοντική – πλουραλιστική κοινωνική σύνθεση και αντίστροφα η συναίνεση των ομάδων πίεσης με τις νομοθετικές κατευθύνσεις θα αποτελέσουν ισχυρούς παράγοντες παγίωσης μίας σταθερής δημοκρατικής διακυβέρνησης⁹⁰.

Αναπόφευκτα η ευρωπαϊκή πορεία του Κοινοβουλίου οφείλει να υπερβεί τις θεσμικές αδυναμίες του ίδιου και ταυτόχρονα τις παγιωμένες στρατηγικές των εθνικών ηγετικών ομάδων που τείνουν να επικαλύπτουν τα αναδύμενα σχίσματα – συμφέροντα των χωρών τους.

Η διάκριση ανάμεσα σε ομάδες πίεσης ως «παγιωμένο θεσμικό κατεστημένο» που αντιπροσωπεύουν μία σειρά κεκτημένων δικαιωμάτων στη δομή και το περιεχόμενο του συστήματος παραγωγής πολιτικών αποφάσεων, και σε ομάδες ως «αναδύμενη διαφορετικότητα»– έννοια που απηχεί στις κανονιστικές εκβάσεις της ενοποιητικής

---

⁸⁹ Βλ. στο Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship*. Oxford: Oxford University Press.

⁹⁰ Βλ. την εισαγωγή στο Lijphart, A. (1977). *Democracy in Plural Societies*. New Heaven: Yale University Press.

διαδικασίας, αναδεικνύει την ανάγκη για ενεργητική παρουσία και θεσμική εμπάθυνση του Κοινοβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύστημα κάλυψης των νομοθετικών αναγκών για την ευημερία όλων των ευρωπαίων πολιτών, εν γένει. Τα «νέα δικαιώματα»⁹¹ για τα οποία κάνει λόγο ο Kymlicka έχουν αλλάξει ριζικά και το περιεχόμενο και τη μορφή των σύγχρονων μορφών διαμεσολάβησης. Οι μεταφιλελεύθερες συνθήκες στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν παράγει μία σειρά πολυειδών κοινωνικών αιτημάτων (βλ. πίνακα 2, Θεσμική Διαχείριση Αιτημάτων Ευρωπαίων Πολιτών).

Τα νέα δικαιώματα συνιστούν συγκεκριμένες δομές προτιμήσεων και διαιρετικά σχίσματα, προκαλώντας τοπικά και περιφερειακά προβλήματα, τα οποία οι εθνικές κυβερνήσεις αδυνατούν να αντιμετωπίσουν⁹². Το Κοινοβούλιο – ως υπερεθνικός δρών με αυξανόμενες θεσμικές αρμοδιότητες ουσιαστικά προσιδιάζει και κινητοποιεί τις εθνικές βουλές – εθνικός δρών, στην απόδοση από το εθνικό επίπεδο μίας ευκρινέστερης εικόνας για τις αναδυόμενες κοινωνικές πολιτισμικές και οικονομικές ομάδες. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένα παίγνιο – πλαίσιο δύο βασικών παικτών, στο οποίο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει τη δυνατότητα διάχυσης της εξουσίας και επαφής με τους πολίτες⁹³ και, ως εκ τούτου να διαχειριστεί αποδοτικότερα τις νέες ομάδες. Όπως δείχνει και ο πίνακας 2 παρακάτω, το μοντέλο της από κοινού συνεργασίας καθιερώνεται σε ένα διευρυμένο επίπεδο πολιτικών⁹⁴. Στα πλαίσια αυτού του προτύπου οι ομάδες λειτουργούν στη βάση μιας ισόρροπης και ιεραρχημένης σχέσης μεταξύ τους και προσδίδουν νέο-κορπορατιστικά χαρακτηριστικά στη μορφή της διαπραγμάτευσης.

---

⁹¹ Βλ. Kymlicka, W., *Multicultural Citizenship*. Oxford: Oxford University Press, 1995.

⁹² Πρόσφατη περίπτωση αδυναμίας διαχείρισης εσωτερικών σχισμάτων, είναι το παράδειγμα της ελληνικής και τουρκικής κυβέρνησης ως προς τη διαχείριση της Μουσουλμανικής Μειονότητας της Θράκης και των διακρατικών τους σχέσεων.

⁹³ Σε προηγούμενο κεφάλαιο (5. 1.), βλ. το ρόλο των ενδο-ομάδων, σελ. 33. Για τα κίνητρα της εμπλοκής των δρώντων σε αυτόν τον τύπο συνεργασίας, βλ. Τσεμπελής. Γ. (2004). *Εμφωλευμένα Παίγνια: Η Ορθολογική Επιλογή στη Συγκριτική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, στο 4^ο κεφάλαιο *Παίγνια με μεταβλητούς κανόνες ή πολιτική της θεσμικής αλλαγής*.

⁹⁴ Τα στοιχεία του πίνακα 2 προέκυψαν από στοιχεία από το βιβλίο του Neil Nugent, *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*.

Το υπόδειγμα της Συναινετικής Δημοκρατίας διαμορφώνεται στη βάση των αλληλεπιδράσεων και των εγγενών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι ομάδες και τα κοινοβούλια τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την εξεύρεση κοινών θέσεων και το σχεδιασμό νομιμοποιητικών αρχών. Ένα σύνολο θεσμικών κανόνων που εγγυώνται την πολιτική ομοφωνία και μέσα από τους οποίους επιτυγχάνεται η δυναμική εκπροσώπηση των πολυπολιτισμικών στοιχείων κάθε χώρας – μέλους, αποτελεί θεμέλιο για τη λειτουργία του συστήματος παραγωγής πολιτικών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εφαρμογή αυτού του μοντέλου στις συνθήκες ανάδυσης των νέων διαιρετικών τομών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πολυπλοκότητα στην αναζήτηση σύγκλισης των προτιμήσεων αμφοτέρων των δρώντων θα συμβάλει σταδιακά στην απόκτηση ρυθμιστικού ελέγχου και συγκεντρωτικών αρμοδιοτήτων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αν μιλήσουμε για μια αναδύομενη αστική κοινωνία και την ανάγκη για σταθεροποίησή της, περνάμε στο μοντέλο της συμμετοχικής δημοκρατίας μέσα από ένα πλέγμα ελέγχων προθεσμιών, διαχωρισμών και καθυστερήσεων⁹⁵.

Οι παράγοντες που συντελούν στην παγίωση της εθνικής διαιρετικής τομής είναι οι εξής: √Ο πολιτισμικός παράγοντας που σχετίζεται άμεσα με τη διάρκεια που ένα κράτος είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. √ Ο οικονομικός: προσδιορίζεται από το βαθμό που η οικονομία ενός κράτους 'επηρεάζεται' θετικά ή αρνητικά από τη συμμετοχή του στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. √ Ο πολιτικός αποδίδεται ως αντίκτυπος των εθνικών κυβερνήσεων στους πολίτες τους, διαμορφώνοντας ανάλογα τις θέσεις των υποεθνικών ομάδων απέναντι στον ευρωπαϊκό ενοποιητικό μηχανισμό. Οι διαιρετικές τομές προερχόμενες από αλλαγές στο πεδίο της οικονομίας συνιστούν μία κατηγορία προτιμήσεων και εκπορεύονται από τις συνθήκες εφαρμογής που λαμβάνουν επιμέρους ευρωπαϊκές πολιτικές στις οικονομικό – ταξικές κοινωνικές ομάδες. Ο βαθμός που οι παρακάτω πολιτικές αυξάνουν το εισόδημα των επιμέρους ομάδων αναδεικνύει τη διαφορετική υποστήριξή τους προς την ευρωπαϊκή

---

⁹⁵ Ψυχοπαίδης, Κ. (2001). *Κανόνες και Αντινομίες στην Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις. Η εφαρμογή των κανόνων αποτελεί ένα ζήτημα πολυσύνθετης ανάλυσης και αντιμετώπισης εφόσον στο πολιτικό σύστημα της Ένωσης προκύπτουν διαρκώς θεσμικές και διαδικαστικές ασυμμετρίες, μεταξύ των εθνικών θεσμικών και πολιτισμικών συνθηκών. (Λάβδας 2004). Συγκρίνοντας το σύστημα της ΕΕ με το σύστημα των ΗΠΑ, διακρίνεται εμφανώς ότι στις ΗΠΑ δεν υπάρχει θεσμική ή άλλου ακανόνιστου τύπου παρέμβαση από την πλευρά της εκτελεστικής ή της δικαστικής εξουσίας εις βάρος της νομοθετικής. Στην προσέγγιση του Rawls, η δικαιοσύνη και η διοίκηση θα πρέπει να συγκροτεί ένα πλαίσιο επικουρικό προς την νομοθετική εξουσία και ταυτόχρονα πλήρως γνωστό προς το σύνολο των πολιτών και των ομάδων πίεσης, εν γένει.

ενοποίηση. Οι συνέπειες μάλιστα από την πρόσφατη διεύρυνση της Ένωσης και την επέκτασή της προς ανατολάς αναπροσδιορίζει και τα αναδυόμενα αιτήματα και τις νομοθετικές αποφάσεις, εν γένει⁹⁶.

Το πρότυπο διαμεσολάβησης των οργανωμένων ομάδων και της εκπροσώπησής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση τονίζει μέσα από πολυειδή και πολύπλοκες διαδικασίες την εφαρμογή των μορφών «κοινωνικού διαλόγου» προκειμένου να ικανοποιηθούν τα οργανωμένα συμφέροντα για την κοινωνική πολιτική. Σε αυτό το επίπεδο διαχείρισης ισχύουν στοιχεία νεοκορπορατισμού με έντονα τα κοινωνικά χαρακτηριστικά. Οι πολιτικές και κοινωνικές ομάδες της άκρο-αριστεράς είναι υπέρμαχοι ενός ευρωπαϊκού κράτους που θα διαθέτει τα θεσμικά, δημοσιονομικά και νομικά μέσα για να λειτουργήσει αναδιανεμητικά προς όφελος των ευρωπαϊών πολιτών, συνολικότερα.

---

⁹⁶ Για το πλαίσιο της αναδιάταξης των στρατηγικών διαμεσολάβησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, βλ. Schmitter, P. C. (2000). *How to Democratize the European Union...And Why Bother*. Library of Congress Cataloging. Ο Schmitter για τις διαιρετικές τομές χρησιμοποιεί την κλασική διάκριση του Rokkan, σε τομές ταξικές, περιφερειακές, τομεακές και θρησκευτικές. Ως άνω, 3^ο κεφάλαιο: *Representation*, σελ. 67-71.

Πίνακας 2 . Θεσμική Διαχείριση Αιτημάτων Ευρωπαίων Πολιτών

Αναδύομενα Αιτήματα Πολιτών		ΕΥΡΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΕ	ΦΥΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΕ
ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ	Κοινωνική Πολιτική	Περιορισμένη Συμμετοχή ΕΕ	Νομική Ρύθμιση και Διακρατική Συνεργασία
	Ενιαίο Φορολογικό Σύστημα	Αρμοδιότητες από κοινού ΕΕ και κράτη – μέλη	Σημαντική Νομική Ρύθμιση
	Ανεργία	Αρμοδιότητες από κοινού ΕΕ και κράτη – μέλη	Ανεργία: Διακρατική Συνεργασία, Ισότητα Ευκαιριών:Σημαντική Νομική Ρύθμιση
	Δικαιώματα Γυναικών	Αρμοδιότητες από κοινού ΕΕ και κράτη – μέλη	Σημαντική Νομική Ρύθμιση
	Δικαιώματα Μειονοτήτων	Αρμοδιότητες από κοινού ΕΕ και κράτη – μέλη	Σημαντική Νομική Ρύθμιση
	Στήριξη Περιφερειών	Αρμοδιότητες από κοινού ΕΕ και κράτη – μέλη	Σημαντική Νομική Ρύθμιση
ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΔΕΞΙΑΣ	Ενιαία Αγορά	Σημαντική Συμμετοχή ΕΕ	Σημαντική Νομική Ρύθμιση
	Ενιαίο Νόμισμα	Σημαντική Συμμετοχή ΕΕ	Νομική Ρύθμιση και Διακρατική Συνεργασία
	Προστασία Καταναλωτή	Αρμοδιότητες από κοινού ΕΕ και κράτη – μέλη	Σημαντική Νομική Ρύθμιση
	Ναρκωτικά	Περιορισμένη Συμμετοχή ΕΕ	Διακρατική Συνεργασία
	Ευρωπαϊκή Ιδιότητα του Πολίτη		

Αντί Επιλόγου: Λειτουργικά κριτήρια και αναδυόμενες κανονιστικότητες

«Τα πάντα είναι στην εξουσία μου, πλην τα πάντα δε συμφέρουν.

Τα πάντα είναι στην εξουσία μου,
αλλά εγώ δε θα εξουσιαστώ από τίποτα - κανέναν.»

Επιστολή Παύλου προς Κορινθίους Α', ς:12

Ο βαθμός στον οποίο επιτυγχάνεται ποιοτικά η συλλογή, η οργάνωση και εν τέλει η ανάδειξη των επιμέρους διαφορετικών μεταξύ τους συμφερόντων αποτελεί ουσιαστικά δείκτη δημοκρατικής ωρίμανσης των πολιτικών θεσμών και διαδικασιών. Οφείλουμε, στην ανάλυση της διαμεσολάβησης των συμφερόντων, να λαμβάνουμε υπόψη την έννοια της δημοκρατίας και της ελευθερίας στις μορφές οργάνωσης της εξουσίας και της εκπροσώπησης στους κόλπους των συντεταγμένων διαστάσεων της, ως αξιωματικές προϋποθέσεις για τη συνέχεια και τη βελτίωση αυτών των μορφών.

Ο χώρος των ομάδων πίεσης για την παρούσα ανάλυση είναι το δυναμικό θεσμικό πλαίσιο των νομοθετικών σωμάτων του Κογκρέσου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Για το πολιτικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών το Κογκρέσο αποτελεί ένα σώμα με ξεκάθαρες νομοθετικές αρμοδιότητες. Παρόλο που η σύσταση και η εκλογή των μελών της Γερουσίας και κατά επέκταση του Κογκρέσου δε χαρακτηρίζεται από δημοκρατική αναλογική εκπροσώπηση σε ίσους όρους των αμερικανών πολιτών, η συνταγματικές καταβολές και οι αρμοδιότητες που απορρέουν από το αμερικάνικο σύνταγμα το καθιστούν βασικό λειτουργικό τμήμα εκδημοκρατισμού των διαδικασιών εκπροσώπησης των πολυάριθμων οργανώσεων συμφερόντων που ενεργοποιούνται από τις τοπικές κυβερνήσεις για να καταλήξουν στη Γερουσία και τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Με μία συνολικότερη εκτίμηση των δεδομένων για τα νομοθετικά σώματα που παρατέθηκαν στα αντίστοιχα κεφάλαια (4^ο και 5^ο) θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι ομάδες προάσπισης συμφερόντων τείνουν να ακολουθούν τις εξελικτικές φάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ενίοτε του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής διαγράφεται μία αμφίδρομη διαδικασία με τα πολυπαραγοντικά συμφέροντα να προηγούνται της δομής του Κογκρέσου και ταυτόχρονα να αποτελούν διακριτό και θεμελιώδες τμήμα του αμερικάνικου

συνταγματικού κειμένου. Οι νομοθετικές διαδικασίες των ευρωπαϊκών θεσμών με το πολυσύνθετο πλέγμα των συμφερόντων της Ένωσης αποτελούν συνοδευτικό τμήμα μίας δομής που επιζητεί να προσδιορίσει την κυριαρχία της.

Το Κοινοβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέχρι πρόσφατα, από πλευράς ερευνητικού ενδιαφέροντος, παρουσίαζε ανεπαρκή στήριξη εξαιτίας της πρωτοκαθεδρίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη συνεργασία με τις οργανώσεις συμφερόντων. Με την υπογραφή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης και η Συνθήκη του Μάαστριχτ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σταδιακά κερδίζει επιρροή επί των διαδικασιών της Ένωσης. Οι συνθήκες του Άμστερνταμ και της Νίκαιας έδωσαν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο την ώθηση να επεκτείνει τη διαδικασία της συναπόφασης και, ως εκ τούτου, τη ρυθμιστική ικανότητά του επί των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προσπάθεια διαχείρισης από την Ευρωπαϊκή Ένωση των μεταβαλλόμενων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών των αρχών του 1990, οδήγησε και στη δημιουργία νέων προτύπων διαπραγματεύσεων προκειμένου να επιτευχθεί μία βαθύτερη πολιτική και θεσμική σταθερότητα (Moravcsik & Nikolaidis 1999).

Η ετερογενής ανάμειξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη νομοθετική διαδικασία της Ένωσης έχει δημιουργήσει ένα δίπολο ως προς το πεδίο άσκησης επιρροής για τις ομάδες συμφερόντων που εδρεύουν στις Βρυξέλλες ή στο Στρασβούργο. Επιπλέον ο εξέχοντας ρόλος του Συμβουλίου στη νομοθετική λειτουργία του πολιτικού συστήματος της Ένωσης, καθιστά το Κοινοβούλιο αδύναμο στο να παράγει μορφές ελέγχου επί των διαδικασιών του και, ως εκ τούτου, λαμβάνει δευτερεύοντα ρόλο στο ευρωπαϊκό προσκήνιο. Το ερώτημα που θέτει ο Nugent για το αν θα γίνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «Πραγματικό Κοινοβούλιο» απηχεί στις αναζητήσεις τόσο των θεωρητικών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης όσο και των αναδυόμενων κοινωνικών και οικονομικών ομάδων που εμφανίζονται στο ευρωπαϊκό προσκήνιο ως νέες διαιρετικές τομές.

Στο βαθμό που οι ευρωπαϊκές ομάδες συμφερόντων θα συμβάλλουν στην αυτονόμηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στη ενίσχυση του ρόλου του ως προς την κατάρτιση της ημερήσιας διάταξης και ιεράρχησης των νομοθετικών

ζητημάτων⁹⁷, θα έχουμε τη δυνατότητα να τις συνδέσουμε με τη δυναμική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Επιπλέον ο θεματικός προσδιορισμός της ημερήσιας διάταξης του Κοινοβουλίου προϋποθέτει την παροχή από τις οργανώσεις της ενδεδειγμένης πληροφορίας στις επιτροπές του νομοθετικού σώματος. Σε αυτό το σημείο μπορούν σταδιακά να αποκτήσουν δυναμική εισχώρησης και μόνιμης πρόσβασης οι νέο - αναδυόμενες κοινωνικές και οικονομικές ομάδες.

Η διαμεσολάβηση των συμφερόντων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν πραγματοποιήθηκε παράλληλα με την κατασκευή ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου. Ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής τα ίδια τα συμφέροντα λειτούργησαν ως κινητήρια δύναμη και ως κύριο σημείο αναφοράς του Συντάγματος της Συντακτικής Συνέλευσης, στην Ευρώπη οι διαδικασίες έλαβαν χώρα μέσα από συνθετότερο επίπεδο συγκρότησης. Το χρονικό των αλληλεπιδράσεων του ευρωπαϊκού χώρου με τις εθνικές πολιτικές, ώθησε τα οργανωμένα συμφέροντα σε ένα πλαίσιο αλλαγών τόσο στους προσανατολισμούς όσο και στις στρατηγικές⁹⁸.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητο να διευκρινίσουμε την εύστοχη παρατήρηση των Moravcsik και Nikolaidis για τις κατευθύνσεις των αλλαγών που μόλις αναφέραμε. Τα κράτη – μέλη της Ένωσης ανέπτυξαν, στη βάση μίας ορθολογικής συμπεριφοράς, επιλογές εξειδικευμένες σε μία θεματική διάταξη τέτοια που αποδυναμώνει το ρόλο των υπερεθνικών τεχνοκρατών – δρώντων. Το αποτέλεσμα του αναπροσανατολισμού των εθνικών διαπραγματευτικών στρατηγικών ήταν η επίτευξη σημαντικών αποτελεσμάτων στα πλαίσια της ασύμμετρης αλληλεξάρτησης. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ άλλαξε τους όρους διαπραγμάτευσης ανάμεσα σε εθνικούς και υπερεθνικούς δρώντες στο βαθμό που διαφαίνεται ευκρινώς ότι καμία

---

⁹⁷ Το νομοθετικό ενδιαφέρον του Κοινοβουλίου διευρύνεται ολοένα και περισσότερο σε συνθήκες που ισχυρές και παγιωμένες οικονομικές ομάδες των Ηνωμένων Πολιτειών μεταφέρονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Για την αντιμετώπιση αυτής της τάσης, βλ. (James and Lodge 2003: 179-193).

⁹⁸ Η περίπτωση της Ελλάδας αναλύεται έξοχα από την πτυχή του εξευρωπαϊσμού στο Lavdas, K. A. (1997). *The Europeanization of Greece: Interest Politics and the Crises of Integration*. London: Macmillan Press, ενώ η πρόσφατη μελέτη, Lanza, O. & Lavdas, K. A. (2000). *The Disentanglement of Interest Politics*. *European Journal of Political Research*, τονίζει μέσα από δύο μελέτες περιπτώσεων (Ιταλία – Ελλάδα) τη σταδιακή αλλαγή της μορφής της παρέμβασης των εθνικών κυβερνητικών πολιτικών και την ανάδειξη των πτυχών του εξευρωπαϊσμού στα συμφέροντα των οικονομικών και παραγωγικών ομάδων των δύο χωρών.

θεσμική εθνική ή υπερεθνική τακτική δε δύναται να υπερβεί τις δυνάμει αποκλίσεις ή τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης των εθνικών συμφερόντων. Αυτή η εξέλιξη συνιστά το θεμελιακό κριτήριο της συνεργασίας για την επίτευξη της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Η σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ένωση εμπεριέχει στοιχεία συνομοσπονδιακής οργάνωσης, αλλά αποτελεί κυρίως μία εξελιγμένη μορφή περιφερειακής συνομοσπονδίας, τα κράτη – μέλη της οποίας διαχειρίζονται από κοινού ακόμη και θεμελιώδεις πολιτικές εξουσίες μέσω κοινών θεσμών διακυβέρνησης⁹⁹. Σταδιακά, ωστόσο η πορεία προς τη θεσμική εξέλιξη και ενίσχυση του ρόλου του Κοινοβουλίου αντιπαρήλθε το ρόλο της Επιτροπής ως κύριου δέκτη των περιφερειακών οργανωμένων συμφερόντων. Δε θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο για παρακμή, αντίθετα για ενταταμένη οργανωμένη προσπάθεια πληρέστερου καθορισμού ενός καθαρά νομοθετικού οργάνου στα νέα δεδομένα της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης.

Αν θέσουμε το ρόλο των ομάδων πίεσης, ως επικουρικό για τις ανάγκες της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, θα επεισέλθουμε σε ένα επίπεδο προσέγγισης με νεολειτουργιστικά χαρακτηριστικά σε συνδυασμό με μία σειρά κανονιστικών πτυχών της δημοκρατικής εκπροσώπησης όσο το δυνατόν περισσότερων και καλά οργανωμένων συμφερόντων. Λαμβάνοντας υπόψη την ασάφεια ως προς το οργανωτικό πρότυπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κρίνεται αναγκαία η εισαγωγή μίας μορφής διακυβέρνησης η οποία θα προσδίδει τόσο στις ομάδες πίεσης όσο και στους πολίτες των χωρών την αίσθηση της από κοινού διευθέτησης των πάγιων και διαρκών αναγκών τους. Στη δημοκρατική πολιτεία, όπως προσδιορίζεται από τον James Madison στα Federalist Papers, στα πλαίσια της ένωσης προσδίδονται οι πραγματοποιήσιμες προοπτικές επέκτασης του εύρους και της οργανωτικής πολιτικής της διαχείρισης.

Όπως έχουμε προαναφέρει το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από τους θεσμούς και τα όργανα λήψης αποφάσεων οφείλει να εμπεριέχει εκείνα τα

---

⁹⁹ Για τη δυναμική του πολιτικού συνταγματισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλ. το, από αναλυτικής απόψεως, πλήρες άρθρο των Τσινισιζέλη Μ. και Χρυσόχου Δ. «Προσλήψεις και όρια της Συνταγματικής Συνθήκης». Δεύτερο τεύχος Πολιτική Επιστήμη, με αποκλειστική θεματική του τεύχους για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

λειτουργικά χαρακτηριστικά βάσει κανονιστικών προτύπων που θα προσδίδουν νομιμότητα τόσο στις διαδικασίες εισροών αιτημάτων όσο και στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων και εφαρμογής των πολιτικών. Η διαμεσολάβηση των συμφερόντων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προϋποθέτει την εφαρμογή και προάσπιση των αρχών της διαφάνειας, ενός βαθμού συμμετοχής και της 'αποτελεσματικότητας' ως κριτηρίου ορθολογικής συμπεριφοράς των δρώντων και λειτουργίας των θεσμών. Η σταδιακή αποδυνάμωση της «συγκαταβατικής συναίνεσης» (Λάβδας & Χρυσόχου 2005) ακολουθείται από μία σειρά ζητημάτων που εγείρονται γύρω από τους όρους νομιμοποίησης του αναδύομένου πολιτικού συστήματος της Ευρώπης¹⁰⁰. Η διαδικασίες κάλυψης αυτών των βασικών αλλά πολυσύνθετων κριτηρίων μπορεί να αποτελέσει πανάκεια για το δημοκρατικό έλλειμμα που προκύπτει λόγω της μεταβίβασης αρμοδιοτήτων από τα εθνικά πεδία δράσης και διαπραγμάτευσης των ομάδων πίεσης προς τα όργανα της ΕΕ. Σε αυτή την κατεύθυνση μπορούμε να τοποθετήσουμε τις προσπάθειες για να αντισταθμιστούν οι παράπλευρες απώλειες κατά τις διαπραγματευτικές φάσεις, να ανατίθενται ολοένα και περισσότερες αρμοδιότητες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο¹⁰¹.

Αυτό που μπορεί να προκύψει από την κατευθυντήρια στρατηγική της θεσμικής και οργανωτικής ισορροπίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η ανάπτυξη ενός πρωτο-ομοσπονδιακού θεσμικού μορφώματος (Λάβδας 2004: 239). Η προσαρμογή του ομοσπονδιακού προτύπου στο οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα συνδράμει προκειμένου, πρώτον, να καταστούν τα οργανωμένα συμφέροντα ενεργοί και αποτελεσματικοί δρώντες τόσο σε πληρότητα στοχοθεσιών όσο και σε επίπεδο ανάδειξης και αντιπροσώπευσης ουσιαστικών κοινωνικών και οικονομικών

---

¹⁰⁰ Τα ελλείμματα δημοκρατίας για τους Χρυσόχου και Λάβδα (2005) συνιστούν μία περισσότερο κανονιστική αλλά και διαδικαστική προβληματική. Οι κυριότεροι λόγοι της κρίσης νομιμοποίησης προσανατολίζονται αντίστοιχα σε κοινωνικο-ψυχολογικούς παράγοντες, ελλείπει ενός πολιτικά προσδιορισμένου «ευρωπαϊκού δήμου» καθώς και στην αναγκαιότητα λογοδοσίας και αντιπροσωπευτικότητας του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Το σημείο στο οποίο τέμνεται η προσέγγιση των Λάβδα και Χρυσόχου με αυτή του Στεφάνου, εμπίπτει στη διαδικασία ανάκτησης από πλευράς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της νομοθετικής ευθύνης και των δημοκρατικών διαχειριστικών αρμοδιοτήτων. Βλ. Λάβδας, Κ. Α. & Χρυσόχου, Δ. Ν. Ν. (2005). Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Δημοκρατίας, Ευρωπαϊκή Πολιτική και πρότυπα Δημοκρατίας. *Πολιτική Επιστήμη*. 1.

¹⁰¹ Περί του δημοκρατικού ελλείμματος και της αντιμετώπισής του, βλ. Στεφάνου, Κ. Α. (2002). *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Γενικά και Θεσμικά Χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

κατηγοριοποιήσεων και κατά δεύτερο λόγο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να ανακτήσει εις ολόκληρο τις νομοθετικές πρωτοβουλίες και συντακτικές αρμοδιότητες¹⁰².

Προϋπόθεση βασική – και ταυτόχρονα σημείο ουσιαστικής διαφοροποίησης ανάμεσα στις νομοθετικές λειτουργίες των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς την κατεύθυνση της παγίωσης σταθερών δημοκρατικών αρχών είναι η ύπαρξη ενός Συντάγματος. Το κείμενο του συντάγματος αποτελεί πανάκεια για τον προσδιορισμό των ενδογενών αρχών και των κανονιστικών συνθηκών στη μορφή και το περιεχόμενο των διαμεσολαβητικών λειτουργιών και των διαδικασιών εκπροσώπησης. Ως εκ τούτου, στις Ηνωμένες Πολιτείες¹⁰³ το νομοθετικό σώμα του Κογκρέσου έχει τη δυνατότητα να κρίνει τις προτάσεις νόμου που καταθέτουν τα οργανωμένα συμφέροντα βάσει των ευδιάκριτων συνταγματικών αρχών που διέπουν συνολικά το ομοσπονδιακό πολιτικό σύστημα.

---

¹⁰² Όπως παραπάνω, Λάβδας & Χρυσόχου (2005), σελ. 144-151 για τα εναλλακτικά πρότυπα για τον εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁰³ Rawls, J. (1993). *Πολιτικός Φιλελευθερισμός*. Μετ. Μαρκέτος, Σ. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο. Για τη διαφορετικότητα των ιστορικών κανονιστικών καταβολών ως όρων συγκρότησης του οικοδομήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών ξεχωριστά, βλ. Siedentop, L. (2000). *Democracy in Europe*. Oxford: Penguin Books

Βιβλιογραφικές Αναφορές

I. Ελληνόγλωσσες

Ball, A. & Peters, B. G. (2001). *Σύγχρονη Πολιτική και Διακυβέρνηση: Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη*. Εισαγωγή, επιμέλεια Λάβδας, Κ. Α.. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Downs, A. (1957). *Οικονομική Θεωρία της Δημοκρατίας*. Πrol. – επιμ. Κατσούλης, Η. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Muller, P. & Surel, Y. (2002). *Η Ανάλυση των Πολιτικών του Κράτους – Ανάλυση Δημοσίων Πολιτικών*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω

Nugent, N. (2004). *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Πrol. Μενδρινού, Μ. Μ.. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας

Rawls, J. (1993). *Πολιτικός Φιλελευθερισμός*. Μετ. Μαρκέτος, Σ. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο

Olson, M. (1991). *Η Λογική της Συλλογικής Δράσης. Δημόσια Αγαθά και η Θεωρία των Ομάδων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Van Evera, S. (2001). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*. Μετάφραση Συλογίδου, Ε., Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα – Cornell University Press

Weber, M. (1997). *Εθνοτικές σχέσεις και Πολιτικές κοινότητες*. Εισαγωγή – Μετάφραση Γκιούρας, Θ. Αθήνα: Εκδόσεις Κένταυρος

Αλεξόπουλος, Α. (2003). Σημειώσεις Πανεπιστημιακών Παραδόσεων

Γράβαρης, Δ. Ν. (1997). *Κρίση του Κοινωνικού Κράτους και Νεωτερικότητα*. Αθήνα: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα

- Δράκου, Γ. Ε. (1997). *Μαθήματα Δημόσιας Οικονομικής. Άριστη κατανομή των παραγωγικών συντελεστών*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (1988). *Ο Μετασχηματισμός της ΕΟΚ: Από την «Εντολή» στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Κάλλας, Γ. (2002). *Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη
- Κοτρόγιαννος, Δ. & Λάβδας, Κ. Α. (2005). Συνταγματισμός, πολιτική συγκυρία και κανονιστικά πρότυπα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. *Πολιτική Επιστήμη*, 2.
- Κουσκουβέλης, Η. Ι. (1997). *Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη και τη Θεωρία της Πολιτικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Λάβδας, Κ. Α. & Χρυσόχου, Δ. Ν. (2005). Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Δημοκρατίας, Ευρωπαϊκή Πολιτική και πρότυπα Δημοκρατίας. *Πολιτική Επιστήμη*. 1.
- Λάβδας, Κ. Α. (2002). Δημόσιες Σφαίρες στο Πολιτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης*, 1.
- Λάβδας, Κ. Α. (2004). *Συμφέροντα και Πολιτική, Οργάνωση Συμφερόντων και πρότυπα Διακυβέρνησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Μακρυδημήτρης, Α. (1989). *Θεωρία των Αποφάσεων: Θεωρητικά Παραδείγματα και Οργανωτικές Συνιστώσες στη Διαδικασία Αποφάσεων*. Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Μαυρογορδάτος, Γ. Θ. (2001). *Ομάδες Πίεσης και Δημοκρατία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Μενδρινού, Μ. (2005). Εκλογικοί Ανταγωνισμοί, Κομματικά Συστήματα και ο Θεσμός των Ευρωεκλογών. *Πολιτική Επιστήμη*, 1.
- Παύλου, *Επιστολή προς Κορινθίους Α΄, σ:12*

- Πετρουλάκος, Π. Α. (1995). *Το Πολίτευμα των ΗΠΑ*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Ρουσσώ, Ζ. Ζ. (2004). *Το Κοινωνικό Συμβόλαιο*, μετάφραση Γρηγοροπούλου, Β. – Σταϊνχάουερ, Α., Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις
- Στεφάνου, Κ. Α. (2002). *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Γενικά και Θεσμικά Χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια*. Τόμος Α'. Έκδοση 6^η. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Στράους, Λ. (1988). *Φυσικό Δίκαιο και Ιστορία*, μετάφραση Ροζάνη Σ.– Λυκιαρδόπουλου Γ., Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση
- Τοκβίλ Ντε, Α. (2001). *Η Δημοκρατία στην Αμερική*. Αθήνα: Εκδόσεις Στοχαστής.
- Τσεμπελής, Γ. (2004). *Εμφωλευμένα Παίγνια: Η Ορθολογική Επιλογή στη Συγκριτική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Τσινισιζέλης, Μ. Ι. & Χρυσοχόου, Δ. Ν. (1995). *Ευρωπαϊκή Ένωση και Δημοκρατία: Δομικές Συνθήκες και Πολιτική Διαδικασία*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρη
- Τσινισιζέλης, Μ. Ι. & Χρυσοχόου, Δ. Ν. (2005). Προσλήψεις και όρια της Συνταγματικής Ευρώπης. *Πολιτική Επιστήμη*, 2.
- Τσινισιζέλης, Μ. Ι. (1994). Ομάδες Συμφερόντων, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. *Κοινοβουλευτική Επιθεώρηση*, 17/18.
- Υφαντής, Κ. & Κούρταλης, Σ. (2005). Μετά τα δημοψηφίσματα: Σε αναζήτηση μιας νέας(;) raison d' être.... *Πολιτική Επιστήμη*, 2.
- Χατζηγιάννη, Ε. (2002). *Οι Ομάδες Πίεσης και η Δράση τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή
- Χελντ, Ν. (2000). *Μοντέλα Δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Στάχυ
- Χρυσοχόου, Δ. Ν. (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση

Ψυχοπαίδης, Κ. (2001). *Κανόνες και Αντινομίες στην Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις

II. Ξενόγλωσσες

Almond, G. A. (1958). A Comparative Study of Interest Groups and the Political Process. *The American Political Science Review*, 52, 1. pp. 270-282

Baumgartner, F. R. & Jones, B. D. (1993). *Agendas and Instability in American Politics*. Chicago: Chicago University Press

Baumgartner, F. R. & Leech, B. (1996). "Good Theories Deserve Good Data". *American Journal of Political Science*, 41. 2. pp. 565-569

Bennett, R.J. (1999). Business Routes of Influence in Brussels: Exploring the Choice of Direct Representation. *Political Studies*, 47. 2.

Berger, S. (1986). *Organizing interests in Western Europe: Pluralism, corporatism and the transformation of politics*. 3rd edition, London: Cambridge University Press

Beyers, J. (2002). Gaining and seeking access: The European adaptation of domestic interest associations. *European Journal of Political Research*, 41. pp. 585-612

Beyers, J. (2004). Voice and Access. Political Practices of European Interest Associations. *European Union Politics*, 5. 2. pp. 211-240

Bouwen, P. (2004). Exchanging access goods for access: A comparative study of business lobbying in the European Union institutions. *European Journal of Political Research*, 43. pp. 337-369

Clive, T. (1993). *First World Interest Groups: a comparative perspective*. Westport: Greenwood Press

Coates, D. (2000). *Models of Capitalism*. Cambridge: Polity Press

- Coen, D. (1997). The European Business Lobby. *Business Strategy Review*, 8. 4. pp. 17-25
- Dahl, R. A. (1961). *Who Governs?*. New Heaven: Yale University Press
- Dahl, R. A. (1956). *A Preface to Democratic Theory*. Chicago: Chicago University Press
- Eckstein, H., (1975). Case Study and Theory in Political Science. Επιμ. Greenstein, F. & Polsby, N. Τόμ. 7, *Handbook of Political Science, Strategies of Inquiry*, pp. 79-137
- Economic & Social Committee. (1980). European Interest Groups and their Relationships with the Economic and Social Committee. *Economic and Social Committee of the European Communities*. General Secretariat: Saxon House
- Eising, R. (2004). Multilevel Governance and Business Interests in the European Union. *An International Journal of Policy, Administration and Institutions*, 17. 2. pp. 211-245
- Federalist Papers, The. ([1788] 1961). Επιμ. Rossiter, C. New York: Mentor Books
- Gais, T. L.; Peterson, M. A. & Walker, J. L. (1984). Interest Groups, Iron Triangles and Representative Institutions in American National Government. *British Journal of Political Science*, 14. 2. pp. 161-185
- Greenwood, J. (1997). *Representing Interests in the European Union*. London: Macmillan Press
- Haas, E. B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic forces 1950-1957*. London: Stevens Press
- Heitshusen, V. (2000). Interest Group Lobbying and U.S. House Decentralization. *Political Research Quarterly*, 53, 1. pp. 151-176
- Hix, S. (1998). The Study of European Union II: The “New Governance” Agenda and its Rival. *Journal of European Public Policy*, 5. 1. pp. 38-65

- Hix, S. (1999). Dimensions and Alignments in European Union Politics: Cognitive constraints and partisan responses. *European Journal of Political Research*, 35. pp. 69-106
- Hix, S. (1999). *The Political System of the European Union*. London: Macmillan Press
- Hodson, D. & Maher, I. (2001). The Open Method as a New Mode of Governance: The Case of Soft Economic Policy Co-ordination. *Journal of Common Market Studies*, 39. 4. pp. 719-746.
- Hosli, O. M. (1997). Voting strength in the European Parliament: The Influence of national and of partisan actors. *European Journal of Political Research*, 31. pp. 351-366
- Huntington, S. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press
- James, O. & Lodge, M. (2003). The Limitations of 'Policy Transfer' and 'Lesson Drawing' for Public Policy Research. *Political Studies Review*, 1. 2.
- Jankowski, R. (1988). Preference Aggregation in Political Parties and Interest Groups: A Synthesis of Corporatist and Encompassing Organization Theory. *American Journal of Political Science*, 32. 1. pp. 105-125
- Jordan, G. (1990). Sub-governments, policy communities and networks: refilling the old bottles?. *Journal of Theoretical Politics*, 2. 3. pp. 219-238
- Kollman, K. (1997). Inviting Friends to Lobby: Interest Groups, Ideological Bias, and Congressional Committees. *American Journal of Political Science*, 41.2, pp. 519-544
- Korpi, W. (1984). *Democratic Class Struggle*. London: Routledge & Kegan Paul
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship*. Oxford: Oxford University Press

- Ladrech, R. (1994). Europeanization of Domestic Politics and the Institutions: The Case of France. *Journal of Common Market Studies*, 32. 1. pp. 70-88
- Lanza, O. & Lavdas, K. A. (2000). The Disentanglement of Interest Politics. *European Journal of Political Research*, 37. 2.
- Lavdas, K. A. (1997). *The Europeanization of Greece: Interest Politics and the Crises of Integration*. London: Macmillan Press
- Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *The American Political Science Review*. 65. pp. 961-963
- Majone, G. (1989). *Evaluation and Accountability*, Library of Congress Cataloging, University of Michigan
- March, J. G. & Olsen J. P. (1984). The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. *American Political Science Review*, 78.
- Mazey, S. & Richardson, J. (2001). Institutionalizing Promiscuity: Commission-Interest Group Relations in the European Union. Σε Sandholtz, W., Sweet, A. S. & Fligstein, N. επιμ. *The Institutionalization of Europe*. Oxford: Oxford University Press
- Moravcsik, A. & Nikolaidis, K. (1999). Explaining the Treaty of Amsterdam: Interests, Influence, Institutions. *Journal of Common Market Studies*, 37. 1. pp. 59-85
- Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies*, 31.
- Nuland, B. (2004). “What happened to the Crisis of the Social Democratic Model? Globalization and Norwegian Labor Market Policy in the 1990”, *The International Relations Journal*.
- Offe, C. & Wiesenhal, H. (1980). Two Logics of Collective Action: Theoretical Notes on Social Class and Organizational Form. In *Political Power and Social Theory, A Research Annual*. 1. Greenwich: JAI Press

- Olson, M. (1982). *The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities*. New Haven: Yale University Press
- Pedler, R. H. & Schendelen Van, M. P.C. M. (1995). *Lobbying in the European Union*. 3rd edition. Dartmouth: ECPA series
- Rhodes, R. A. W. & Marsh, D. (1992). New Directions in the Study of Policy Networks. *European Journal of Political Research*, 21. 1.
- Rhodes, R. A. W. (1996). The New Governance: Governing without Government. *Political Studies*, 44. 5.
- Richardson, J. & Jordan, G. (1979). *Governing under Pressure. The Policy Process in a Post-parliamentary Democracy*. Oxford: Robertson Press
- Richardson, J. J. (1982). *Policy Styles in Western Europe*. London: Allen & Unwin
- Richardson, J. J. (2000). Government, Interest Groups and Policy Change. *Political Studies*, 48. pp. 1006-1025
- Rodden, J. (2002). Strength in Numbers? Representation and Redistribution in the European Union. *European Union Politics*, 3. pp. 151-175
- Schmitter, P. C. & Lehmbruch, G. (1979). *Trends towards Corporatist Intermediation*. London: Sage
- Schmitter, P. C. (1974). Still the Century of Corporatism?, *Review of Politics*, 36
- Schmitter, P. C. (1999). Federalism and Democracy: Tocqueville Inverted or Perverted?. Istituto Universitario Europeo
- Schmitter, P. C. (2000). *How to Democratize the European Union...And Why Bother*. Library of Congress Cataloging.
- Schmitter, P. C. (2001). What is there to Legitimize in the European Union...and How might this be accomplished?. Istituto Universitario Europeo
- Siedentop, L. (2000). *Democracy in Europe*. Oxford: Penguin Books

- Sinaroff, A. (1999). Corporatism in 24 Industrial Democracies: Meaning and Measurement. *European Journal of Political Research*, 36.
- Skowronek, S. (1982). *Building a New American State: The Expansion of National Administrative Capacities, 1877-1920*. Cambridge: Cambridge University Press
- Smith, R. A. (1995). Interest Group Influence in the U. S. Congress. *Legislative Studies Quarterly*, 20.1. pp. 89-139
- Stewart, D. (1958). *British Pressure Groups: Their Role in Relation to the House of Commons*. Oxford: Oxford University Press
- Sweet, A. S., Sandholtz, W. & Fligstein, N. (2001). *The Institutionalization of Europe*. Oxford: Oxford University Press
- Teune, H. (1967). Legislative Attitudes Toward Interest Groups. *Midwest Journal of Political Science*, 11. 4. pp. 489-504
- Tichenor, D. J. & Harris, R. A. (2002). Organized Interests and American Political Development. *Political Science Quarterly*, 117. 4. pp. 587-612
- True, J. L.; Jones, B. D. & Baumgartner, F. R.(1999). *Punctuated – Equilibrium Theory: Explaining Stability and Change in American Policymaking*. Σε Sabatier, P. A. (1999). *Theoretical Lenses on Public Policy*. Colorado: Westview Press
- Tsebelis, G. & Garrett, G. (1997). Agenda Setting, Vetoes and the European Union's Co-decision Procedure. *Journal of Legislative Studies*, 3. 1. pp. 74-92
- Yackee, J. W. & Yackee, S. W. (2006). A Bias Towards Business? Assessing Interest group Influence on the U.S. Bureaucracy. *The Journal of Politics*, 68. 1. pp. 128-129